

ENERJİ VE TABİİ KAYNAKLAR BAKANI

SAYIN Dr. MEHMET HİLMİ GÜLER'İN

BAKANLIĞIN 2009 YILI BÜTÇESİNİ

T.B.M.M. GENEL KURULUNA

SUNUŞ KONUŞMASI

23 ARALIK 2008

Sayın Başkan, Değerli Milletvekilleri,

Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı'nın 2009 Yılı Bütçesini sunarken hepinizi saygı ve sevgi ile selamlıyorum.

Ülkemizin kalkınması açısından büyük öneme sahip olan enerji ihtiyacını güvenli, sürekli ve en düşük maliyetle karşılamak üzere;

- Enerjiyi verimli üreten ve kullanan,
- Çevre üzerindeki etkileri en aza indirmeyi hedefleyen,
- Kaynak çeşitliliğine ve yerli, yeni ve yenilenebilir kaynaklara önem veren,
- Jeopolitik konumumuzu en iyi şekilde değerlendiren,
- Dışa bağımlılığı en alt düzeye indirme çabasında,
- Ar-Ge çalışmaları ve yerli teknolojilerle desteklenen,
- Kamu yararı ve tüketici haklarını gözeten,
- Rekabeti öne çıkararak, düzenlenmiş serbest piyasa uygulamaları kapsamında özel kesim imkânlarını harekete geçiren

bir enerji sektörünü oluşturmaya yönelik politikaların tespiti için gerekli çalışmaların yapılması ile bu politikaların uygulanmasını Bakanlığımın önde gelen görevi olarak tanımlıyorum.

Bakanlığımıza bağlı ve ilgili/ilişkili kuruluşlar, 75 bin kişinin üzerinde personeli ile elektrik, doğal gaz, petrol ve madencilik alanlarında üretim, yatırım ve işletme faaliyetlerini yerine getirmek üzere, Bakanlığım koordinasyonunda ve yakın işbirliği içinde, bu hizmetlerin halkımıza en iyi şekilde sunulması için büyük çaba göstermektedirler. Enerji ve madencilik faaliyetleri küresel ve bölgesel boyutları ile ele alınmakta ve ülkemizin jeostratejik konumu dikkate alınarak, ulusal çıkarlarımızı gözeterek politika ve projeler geliştirilip uygulamaya konulmaktadır.

Enerji, yaşam kalitesinin artırılmasında ve ulusların gelişmesinde hayati öneme sahiptir. Bu bağlamda, yeterli, güvenilir, kaliteli ve çevreye karşı sorumlu olarak enerjinin temin edildiği ve fiyat istikrarının rekabet ortamında sağlanabileceği bir piyasa ortamının oluşturulması

gerekmektedir. Dünyada nüfus artışı, sanayileşme ve şehirleşme ile birlikte, küreselleşme sonucu artan ticaret ve üretim imkanlarına bağlı olarak, doğal kaynaklara ve enerjiye olan talep giderek artmaktadır. Dünyada 2030 yılına kadar enerji talebinin, büyük kısmı gelişmekte olan ülkelerden kaynaklanmak üzere, bugüne göre %50 daha fazla olacağı öngörülmektedir.

Fosil kaynaklar bugün olduğu gibi gelecekte de dünya enerji talebinde önemini sürdürmeye devam edecektir. Bugün itibarı ile toplam enerji talebinde %80 olan fosil kaynakları payının, 2030 yılında %82 olması beklenmektedir. Bu dönem içinde petrol en fazla tüketilen enerji kaynağı olma özelliğini koruyacaktır. Fosil kaynaklar içerisinde en büyük talep artışının ise doğal gaz kullanımında olması beklenmektedir.

Aynı dönemde, yenilenebilir ve hidrolik enerji üretimi artmasına rağmen artan taleple kıyaslandığında tüketimdeki payı aynı kalmaktadır. Dünyanın toplam enerji talebinin karşılanması için, artan petrol fiyatları ve karbondioksit emisyonuna getirilen sınırlama dikkate alındığında, nükleer enerji yatırımlarının artması, yeni ve yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanımının olabildiğince artırılması ve enerji kaynaklarının ve enerjinin kullanımında verimliliğin artırılması için yeni önlemlerin uygulamaya konulması beklenmektedir. Bu çerçevede geliştirilen alternatif politika senaryosunda, artan talebin olabildiğince fosil kökenli olmayan kaynaklardan karşılanmasını teminen alınabilecek önlemlere büyük önem verilmekte ve bu noktada nükleer enerji ön plana çıkmaktadır. Bu bağlamda 2030 yılına kadar nükleer enerjinin üretim seviyesinin yaklaşık 200 mtep düzeyinde bir ilave artış göstermesi beklenmektedir.

Uluslararası Enerji Ajansı'nın Türkiye'den de uzmanların katkılarıyla yapmış olduğu dünya enerji görünümü çalışmasında birçok alternatif gelecek senaryosu değerlendirilmiştir. Mevcut politikaların aynı şekilde devam edeceği kabulünden hareket eden referans senaryoda dünya enerji talebinin yıllık ortalama %1.6 artarak, bugünkü seviyesinin %45 üzerine çıkacağı saptanmıştır. Bu çalışmanın asıl çarpıcı mesajı ise, enerjinin geleceğinin sürdürülebilir görünmediğidir. Bunun iki temel sebebi: mevcut petrol üretim alanlarında gözlenen ve gözlenecek olan ortalama %6.7'ye varan senelik düşüşler ve insan kaynaklı karbondioksit emisyonları ile ısınan yerküremizdir.

2030 yılında 104 milyon varil olması beklenen petrol talebinin çok önemli bir kısmı Çin başta olmak üzere kalkınmakta olan ülkelerden gelirken, ülkemizin de üyesi bulunduğu OECD ülkelerinin petrol talebinde bir düşüş beklenmektedir. Ham petrol üretiminde ise, önümüzdeki yıllardan itibaren mevcut kuyulardaki üretim düşüşünün dünya petrol arzında ciddi sorunlara sebep olacağı öngörülmektedir. Bu sorunlara ilaveten, son çalışmada yapılan iklim politikaları senaryolarında iki ek senaryo üzerinde durulmuştur. Bu senaryolarda karbondioksit emisyonlarının azaltılmasında en çok enerji verimliliği, yenilenebilir ve nükleer etkili olacağı açıklanmıştır. Eğer bu yatırımlar ve politikalar hayata geçirilemezse, dünyayı, ya yatırım eksikliği sebebiyle düşecek olan petrol arzının ya da küresel ısınmanın sebep olduğu çok daha zor ve masraflı bir gelecek beklemektedir.

Bununla birlikte son yıllarda, petrol başta olmak üzere toplam enerji kaynaklarının temininde net ithalatçı durumunda bulunan sanayileşmiş ülkelerde ve bunun yanında modern enerji hizmetlerinden faydalanmak isteyen gelişmekte olan ülkelerde kapsamlı enerji politikalarının oluşturulması enerji temin güvenliği birinci öncelikli konu haline gelmiştir. Bunun sebeplerini başlıca; üretici ülkelerdeki politik ve ekonomik istikrarsızlık, bölgesel çatışmalar, hızla büyüyen ekonomilerin artan enerji talebi ve bunun enerji arzı ile ekonomiler üzerinde yaratacağı istikrarsızlık, enerji projeleri için gerekli finansman ihtiyacının teminindeki güçlükler, ticaret yolları üzerindeki kritik noktalardaki yoğunlaşmanın sebep olacağı arz kesintileri, çevre konusunda artan hassasiyete bağlı olarak ortaya çıkan ve önemli büyüklüklere ulaşan çevresel yükümlülükler, petrol fiyatlarındaki kalıcı olabilecek artışların ve dalgalanmaların ekonomi üzerindeki olumsuz etkileri olarak özetlemek mümkündür.

Tüm bu küresel gelişmeler ışığında, hedefimiz, enerjinin, ekonomik büyümeyi gerçekleştirecek ve sosyal gelişme hamlelerini destekleyecek şekilde; zamanında, yeterli, güvenilir, rekabet edilebilir fiyatlardan, çevresel etkileri de göz önünde tutularak tüketiciye sağlanmasıdır.

Bu bağlamda, ülkemizin ana enerji politika ve stratejileri:

- İthalatta kaynak ve ülke çeşitlendirilmesi,
- Yerli ve yenilenebilir kaynakların kullanımı ve geliştirilmesine öncelik verilmesi,
- Farklı teknolojilerin kullanımı, geliştirilmesi ve yerli üretimin artırılması,
- Ülkemizin enerji ticaret merkezi olma potansiyelinden en iyi şekilde yararlanılması,
- Stratejik petrol ve doğal gaz depolama kapasitesinin artırılması,

- Talep yönetiminin etkinleştirilmesi ve verimliliğin artırılması,
- Yakıt esnekliğinin artırılması (üretimde alternatif enerji kaynağı kullanımına olanak sağlanması),
- Orta Doğu ve Hazar Bölgesi petrol ve doğal gazının piyasalara ulaştırılması sürecine her aşamada katılım sağlanması,
- Enerji sektörünün, işleyen bir piyasa olarak şeffaflığı ve rekabeti esas alacak şekilde yapılandırılması,
- Bölgesel işbirliği projelerine katılım ve entegrasyon,
- Her aşamada çevresel etkileri göz önünde bulundurmak şeklinde özetlenebilir.

Bu çerçevede 60. Hükümet olarak, hem sınırlı olan doğal kaynaklarımızı daha akılcı kullanarak, yeni teknolojilerle enerji üretimini çeşitlendirerek, alternatif enerji kaynaklarını insan ve çevre sağlığını dikkate alarak, hem sürdürülebilir enerji arzını sağlama ve hem de doğunun zengin enerji kaynaklarının batı piyasalarına taşınması ve ülkemizin ihtiyaç duyduğu enerjiyi temin etme yönünde Türkiye’yi bir Enerji Merkezi konumuna getirme çalışmalarında büyük bir mesafe kat ettiğimizi gururla söylemek isterim.

Sayın Başkan, Değerli Milletvekilleri,

Ülkemizin Avrupa Birliği’ne (AB) tam üyelik süreci perspektifinde, AB müktesebatına uyumun sağlanmasına yönelik çalışmalarımız sürdürülmektedir. Bakanlığımızca hazırlanan tüm Kanun tasarıları ve ikincil mevzuatta AB norm ve standartları göz önünde bulundurulmakta ve aynı zamanda Bakanlığımız fonksiyonel görev alanı kapsamına giren konulardaki tüm AB uygulamaları güncel olarak takip edilmektedir. Tarama toplantıları 2006 yılında tamamlanan “Enerji” faslının fiili müzakerelerinin en kısa zamanda başlatılabilmesi için Avrupa Komisyonu yetkilileri ile birlikte bir çalışma platformu oluşturulmuştur. Ülkemizin AB enerji müktesebatına uyumunun genel hatları ile tatminkâr olduğu Avrupa Komisyonu yetkilileri tarafından da vurgulanmış olup, bu bağlamda yakın bir tarihte fiili müzakerelerinin açılacağı beklenmektedir.

Türkiye başta Avrupa Birliği normları olmak üzere, küresel ekonomi ile bütünleşme ve ekonomik gelişmesini bu çerçevede sağlamak üzere, enerji sektöründe rekabeti öngören düzenlenmiş işleyen piyasa yapılanmasına gitmektedir.

Bu bağlamda, sektörde reform ve düzenlenmiş işleyen piyasa yapısını oluşturma açısından birbiri ardına çıkarılan kanunlar ve yeni düzenlemeler şöyledir:

- Elektrik Piyasası Kanunu (2001)
- Doğal Gaz Piyasası Kanunu (2001)
- Petrol Piyasası Kanunu (2003)
- Bor Enstitüsü Kuruluş Kanunu (2004)
- Maden Kanununda Değişiklik (2004)
- Uluslararası Hidrojen Enerjisi Teknolojileri Merkezi Kurulması (2004)
- LPG Piyasası Kanunu (2005)
- Yenilenebilir Enerji Kaynaklarının Elektrik Enerjisi Amaçlı Kullanımına İlişkin Kanun (2005)
- Enerji Verimliliği Kanunu (2007)
- Jeotermal Kaynaklar ve Doğal Mineralli Sular Kanunu (2007)
- Nükleer Güç Santrallerinin Kurulması ve İşletilmesi ile Enerji Satışına İlişkin Kanun (2007)
- Petrol Kanunu Tasarısı (TBMM Genel Kurul gündeminde)
- Elektrik Piyasası Kanunu ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun (2008)

Elektrik ve doğalgazdan sonra petrol piyasası ve LPG piyasasında yapılan yeni düzenlemelerle bu sektörlerde faaliyet gösteren kişiler yeni piyasa koşullarında faaliyetlerini sürdürmeye başlamışlardır. Petrol ürünleri fiyatlarında ve ithalatında, kısıtlamalara 1 Ocak 2005 tarihinden itibaren son verilerek, serbest piyasa dönemine geçilmiştir. Her iki sektörde faaliyetler lisans kapsamına alınarak, disiplinsizlik (vergi kaçakları ve kalitesiz ürün arzı) kanun gücü ile yaptırımlara maruz bırakılmıştır.

Yenilenebilir enerji kaynaklarının elektrik üretiminde kullanımına ilişkin Kanun ile yenilenebilir enerji kaynaklarından özel sektör marifetiyle elektrik üretimi yapılması imkanı sağlanmıştır. Faaliyetler lisans kapsamına alınarak, yatırımcılara ülkemizin rüzgar, kanal tipi hidro ve küçük rezervuarlı hidro elektrik üretimi için fizibilite yapabilmeleri sağlanmıştır. Son olarak 2007 yılında yapılan ilave düzenlemeler ile yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanımı ile üretilen elektrik enerjisine sağlanan alım garantisinin süresi 7 yıldan 10 yıla çıkarılmış ve 5 eurocent/kWh fiyat tabanı getirilerek, bu alanda yapılacak yatırımların hız kazanması sağlanmıştır. Rüzgar ve güneşe dayalı elektrik üretimi yapacak yatırımcılara hizmet etmek üzere “Rüzgar Enerjisi Potansiyeli Atlası” ve “Güneş Enerjisi Potansiyeli Atlası” çalışmaları

EİE Genel Müdürlüğüne tamamlanmıştır. Ülkemiz yenilenebilir enerji kaynaklarının en üst seviyede elektrik enerjisi kullanımında yerini alması amacıyla çalışmalarımız devam etmekte olup özellikle güneş enerjisinden elektrik üretiminde yararlanmak üzere yenilenebilir yasasında yeni değişiklikler üzerinde çalışılmaktadır.

Bilindiği üzere 1 Kasım 2007 tarihinde Enerji Piyasası Düzenleme Kurumuna yatırımcılar tarafından çok sayıda rüzgar santrali başvurusunda bulunulmuş olup, söz konusu başvuruların teknik değerlendirilmesine yönelik olarak 5784 sayılı Kanun kapsamında EİE tarafından “Rüzgar Enerjisine Dayalı Lisans Başvurularının Değerlendirilmesi Hakkında Yönetmelik” 09.11.2008 tarihli Resmi Gazete’de yayımlanmıştır.

Ayrıca Jeotermal Kaynaklarımızın elektrik enerjisine dönüştürülmesine hız verilmesi gayreti ile “Elektrik Enerjisi Üretimine Yönelik Jeotermal Kaynak Alanlarının Kullanımına Dair Yönetmelik” 14 Ekim 2008 tarihinde Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

18 Kasım 2008 itibariyle, 2008 yılı içerisinde toplam 768,7 MW kurulu gücünde özel sektöre ait 37 adet üretim santralının geçici kabulleri yapılarak, işletmeye açılma izni Bakanlığımızca verilmiştir. İşletmeye açılan tesislerin 1 adedi (6,85 MW) jeotermal, 7 adedi (200 MW) rüzgar, 16 adedi (337,1 MW) hidrolik ve 15 adedi (232,24 MW) ise termik santrallardır. Termik santralların 136,3 MW’ı kojenerasyon özellikli, yani yüksek verimli santrallardır. Buna ilave olarak 105,6 MW gücündeki Torul hidroelektrik santrali DSİ tarafından tamamlanarak hizmete girmiştir. 2008 yılı sonuna kadar bu yıl içinde sisteme ilave edilen santral kurulu gücünün 1.000 MW’a ulaşacağı öngörülmektedir.

2002 yılı sonundan bu yana elektrik üretim kapasitemiz 31.750 MW’tan 42.000 MW düzeyine çıkarılmıştır. Bu dönemde yaklaşık 10.000 MW’lık ilave kapasitenin 3.850 MW’lık bölümü dönemimizde başlayan ve özel sektör tarafından lisans alan santrallardan oluşmaktadır.

Maden Kanununda değişiklik yapılarak sektörün ihtiyaç duyduğu tek bir mevzuat oluşumu sağlanmıştır. Kanun ile ürettiği madeni yurt içinde ve kendi tesisinde işleyip ek katma değer sağlayanlardan Devlet Hakkının %50 daha az alınması öngörülerek sektörde cevher zenginleştirme ve nihai ürünlere yönelik yatırımlar teşvik edilmiştir. Bu kapsamda mermer, bor gibi önemli madenlerimizde hızlı ihracat artışları sağlanmıştır.

Kamunun elindeki kömür sahaları, rödovansla özel sektör işletmeciliğine açılmaktadır. Bu şekilde yeni üretim ve istihdam oluşturulmakta, yerel faydanın yanı sıra enerji üretiminde yerli kaynaklarımızın payı artırılmaktadır. Bu açılımlar, sosyo-ekonomik politikaların uygulanması noktasında enerji sektörümüzün önemini açıkça ortaya koymaktadır. Bu uygulamalar ile 10 milyar kWh'in üzerinde yerli kaynağımıza bağlı ilave elektrik üretimi, 10.000 kişiden fazla istihdam olanağı ve ihtiyacımız olan yıllık taşkömürü ihtiyacının da büyük oranda ülkemizde üretilmesi sağlanacaktır.

Öte yandan, petrol ihtiyacımızın mümkün olduğu ölçüde yerli üretimle karşılanması için ülkemizde petrol arama faaliyetlerine ivme kazandırılması yanı sıra, yatırımcılar için istikrarlı ve güvenli bir ortamın yaratılması ve Petrol Kanununun günümüz şartlarına uyumunu sağlamak amacıyla Bakanlığımca yürütülen çalışmalar neticesinde hazırlanan yeni Petrol Kanunu Tasarısı yakın zamanda Yüce Meclisimizin görüşmelerinde ele alınacaktır.

Enerji Verimliliği Kanunu ile enerjinin verimli kullanımını teşvik eden düzenlemeler yapılmış ve bu alandaki önemli potansiyelin kullanılması hedeflenmiştir. Ayrıca bu Kanun vasıtasıyla Petrol Piyasası Kanununa getirilen ek maddeler ile biyodizel üretiminin ülke tarımını da destekleyecek şekilde düzenlenmesi sağlanacaktır. Bahse konu Kanun ile ilgili olarak yapılacak düzenlemeler kapsamında hazırlanan "Enerji Kaynaklarının ve Enerjinin Kullanımında Verimliliğin Artırılmasına Dair Yönetmelik" 25.10.2008 tarihli Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

15/02/2008 tarihli 2008/02 sayılı Başbakanlık Genelgesiyle 2008 yılı "Enerji Verimliliği Yılı" ilan edilmiştir. Enerji verimliliğinin süratle ve etkili bir şekilde arttırılabileceği tedbirler arasında, aydınlatma amacıyla kullanılmakta olan akkor flamanlı lambaların yaklaşık 5 kat daha verimli olan kompakt floresan lambalarla değiştirilmesi hususuna öncelik verilmektedir. Bu konudaki çalışmalara kamu Kurum ve Kuruluşlarının öncülük etmesi amacıyla hazırlanan Kamuda Akkor Lambaların Değiştirilmesine İlişkin Başbakanlık Genelgesi 13/08/2008 tarihli Resmi Gazetede yayınlanmıştır. 1.200.000'in üzerinde lamba değiştirildiği Bakanlığımıza rapor edilmiştir.

Birleşmiş Milletler Sınai Kalkınma Teşkilatı (UNIDO) ile imzalanan Güvence Fonu Anlaşması ile, İstanbul'da kurulmuş olan Uluslararası Hidrojen Enerjisi Teknolojileri Merkezi; hidrojen enerjisi ekonomisi, çevre ilişkileri, üretim teknolojileri, depolama teknikleri, taşıma

sistemleri, taşıtlar üzerindeki uygulamalar ve yakıt pilleri konularında faaliyet göstermektedir. Dünyada fosil yakıtların oluşturduğu çevresel kaygılar enerji teknolojileri üzerindeki çalışmaları hızlandırmıştır. Bu bağlamda, Bakanlığım tarafından teknolojiye ve çevreye yönelik çalışmalara verilen önem her geçen gün artmaktadır. Bu çerçevede, Enerji Sektörü Araştırma-Geliştirme Projeleri Destekleme Programı (ENAR) başlatılacaktır. ENAR Programındaki amacımız, ülkemizde yerli enerji ekipman ve teknolojilerinin geliştirilmesine katkı sağlamak, bu alanda sektörü, istihdamı ve bilgi düzeyini yükselterek ülkemizin uluslararası alanda rekabet gücünü artıracak çalışmaları desteklemek ve yönlendirmektir.

Enerji Teknolojilerinin Türkiye’de yaygınlaşması için ENAR Programı kapsamında, Temel Araştırma, Uygulamalı Araştırma, Teknoloji Geliştirme, Demonstrasyon ve Teknoloji Transferi Projeleri ile uluslararası alanda ve/veya üniversite, kamu, sanayi işbirliklerini artıracak faaliyetlerin desteklenmesi planlanmaktadır.

Diğer taraftan; Ar-Ge projeleri için Bakanlığımız TUBİTAK kaynaklarından da faydalanmaktadır. Bakanlığımız ve ODTÜ işbirliğinde “Türkiye’de Endüstriyel Tesislerden Kaynaklanan CO₂ Emisyonlarının Değerlendirilmesi, Jeolojik Depolama İmkanlarının Tespiti ve Bir Petrol Sahasında Depolamanın Modellenmesi” projesi yürütülmektedir.

Bilindiği üzere yerli kömür kaynaklarımızın enerji sektöründe kullanımına öncelik veriyoruz. Ancak küresel ısınma ve iklim değişikliği kaygıları kömür kaynaklarının dünyada da kullanımını zorlaştırmaktadır. Bu nedenle de fosil yakıtlara yönelik yeni teknolojilere ve yöntemlere ihtiyaç vardır. Kömür santrallerinden yayılan CO₂’nin yakalanması ve yeraltı jeolojik ortamlarında depolanması (petrol yatakları, soda ve tuz mağaraları, terk edilmiş maden yatakları) teknolojisi bu çerçevede yeni bir teknoloji olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu teknoloji kömür santrallerinden çıkan CO₂’nin yakalanarak yer altı petrol kuyularında depolanmasına imkân vermektedir. Bu konuda TUBİTAK desteği ile sürdürülen çalışmaların sonucunun olumlu çıkması halinde bir yandan kömür potansiyellerimizin daha temiz bir şekilde değerlendirilebilmesi ve CO₂ emisyonlarımızın azaltılabilmesi mümkün olabilecek, diğer taraftan ise ülkemizdeki petrol üretiminin artırılmasına katkı sağlanacaktır.

Dünyadaki bor rezervlerinin %72’sine sahip olan ülkemizde, bor cevheri, bor konsantresi, rafine bor ürünleri ve borik asit üretimleri önemli seviyelere ulaşmış bulunmaktadır. Bu noktada, önümüzdeki on yıl içindeki hedef, bor uç ürünlerine yönelerek ülkemizi bir dünya

merkezi haline getirmek, teknoloji ve üretimde dünya liderliğine soyunmaktır. Bu amaçla kurulan Ulusal Bor Araştırma Enstitüsü (BOREN), başta bor kullanım alanlarının artırılması olmak üzere konusunda pek çok alanda önemli mesafeler kat etmiştir.

Maliyetleri yansıtan fiyatlandırma yapısını esas alan rekabetçi bir elektrik piyasasının oluşturulması hususuna önem verilmektedir. Usul ve Esasları 540 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin 5. maddesine göre kararlaştırılmış olan “Enerji KİT’lerinin Uygulayacağı Maliyet Bazlı Fiyatlandırma Mekanizması”, 01.07.2008 tarihinde yürürlüğe girmiş olup, 4628 sayılı Elektrik Piyasası Kanununun Geçici 9. maddesinde belirtilen geçiş dönemi süresince yürürlükte kalacaktır.

Sektörün özelleştirilmesine yönelik hazırlık çalışmalarında önemli aşamalar kaydedilmiş olup, TEDAŞ, 31 bin çalışanı, 10 milyar YTL’den fazla yıllık cirosu ile 2 Nisan 2004 tarihinde Özelleştirme İdaresine devredilmiştir.

Özelleştirmeler, Özelleştirme İdaresi Başkanlığı tarafından 4046 sayılı Kanun çerçevesinde yapılacak olup, özelleştirmenin hızlandırılması ve kolaylaştırılması açısından gerekli görülen yasal düzenlemeler ilgili kurum ve kuruluşlar ile eşgüdüm içerisinde yapılan çalışmalar neticesinde tamamlanmıştır. Bugün itibariyle, 3096 sayılı yasa kapsamında mevcut sözleşmesi bulunan bir bölge, sözleşmesi 4628 sayılı yasaya uygun hale getirilerek devredilmiştir. Ayrıca, Özelleştirme İdaresi Başkanlığı (ÖİB) tarafından 4 dağıtım bölgesinin özelleştirilmesi ihalesi ile 9 adet üretim tesisinin (toplam kurulu gücü 140 MW) özelleştirme işlemleri tamamlanmıştır. Diğer dağıtım ve üretim tesislerinin de özelleştirilmesine yönelik çalışmalar Özelleştirme İdaresi Başkanlığı tarafından sürdürülmektedir.

4646 sayılı Doğal Gaz Piyasası Kanunu hukuki olarak BOTAŞ’ın tekel konumunu ortadan kaldırmıştır. 4646 sayılı Kanunda öngörüldüğü üzere şehir içi dağıtım lisansları için EPDK tarafından ihaleler düzenlenmektedir. Bununla birlikte, doğal gaz alım anlaşmalarının özel sektöre devri ile ilgili olarak uygulamada karşılaşılan sorunların giderilmesi amacıyla 4646 sayılı Kanunda değişiklik yapılarak 64 LOT (16 milyar m³) yani pazarın %64’ü için ihaleye çıkılmıştır. 4 Milyar m³ karşılığı toplam 16 LOT için geçerli teklif veren 4 istekliye Sözleşme Devri için süreç 30.11.2006 tarihinde başlatılmış olup, ilk istekli Shell Enerji A.Ş. devir sürecini tamamlayarak, teklif vermiş olduğu 250 Milyon m³/yıl miktarında doğal gazın ithaline 19.12.2007 tarihi itibarıyla başlamıştır. Anılan ihalede geçerli teklif veren diğer 3

istekli Bosphorus Gaz Corp. A.Ş., Enerco Enerji Tic. ve San. A.Ş. ile Avrasya Gaz A.Ş.'nin devir süreçleri sürmektedir. Son 2 sıradaki isteklinin Enerji Piyasası Düzenleme Kurumu'ndan tamamlamaları gereken belgeler henüz tamamlanmamış olup, üç istekli için de satıcı taraf olan Rus Gazprom Export LLC Şirketinin onayı beklenmektedir.

Bununla birlikte doğal gaz sektöründe rekabete dayalı serbest piyasanın oluşumu, belirli bir geçiş dönemini gerektirmektedir. Geçiş dönemi sürecinin arz güvenliği açısından risk oluşturmamasını teminen, dünyadaki yönelimler, diğer ülkelerin geçiş döneminde karşılaştıkları güçlükler ve bununla ilgili deneyimleri de dikkate alınarak, ülkemizde piyasa oluşumuna ilişkin gelişmeler yakından takip edilmekte ve Elektrik Piyasası Kanununda yapılan değişiklikler gibi, Doğal Gaz Piyasası Kanununda da değişiklik yapılması konusunda çalışılmaktadır.

Ayrıca, yeniden yapılanma çalışmaları devam eden doğal gaz sektörüne ilişkin olarak, arz talep dengesinin sağlanması başta olmak üzere sektörün öngörülen yapıya kavuşturulması ve gelişimi bakımından yapılacak hususları içeren bir Doğal Gaz Strateji Belgesi hazırlanması çalışmalarına başlanmış olup, söz konusu çalışmalar devam etmektedir.

Sayın Başkan, Değerli Milletvekilleri,

2007 yılında, ülkemizin birincil enerji kaynakları üretimi 27,5 Mtep (Milyon ton petrol eşdeğeri), genel enerji tüketimi ise 107,6 Mtep olarak gerçekleşmiştir. Genel enerji tüketiminde %32 ile doğalgaz en büyük payı almış olup; bunu %31 ile petrol, %29 ile kömür ve geri kalan %8'lik bölümü ise hidrolik dahil olmak üzere yenilenebilir kaynaklar izlemiştir. Genel enerji talebimizin 2010 yılında 126 milyon TEP'e, 2020 yılında ise 222 milyon TEP'e ulaşması beklenmektedir.

Elektrik enerjisi üretimi 2007 yılında 191,6 milyar kWh olarak gerçekleşmiş olup, 2008 yılı sonu itibariyle yaklaşık 203,4 milyar kWh olarak gerçekleşmesi beklenmektedir.

Ülkemizin uzun dönem enerji talebini belirlemek üzere Bakanlığım koordinatörlüğünde DPT, Hazine, EPDK ve diğer ilgili kuruluşların katılımı ile yapılan talep projeksiyonu çalışma sonuçlarına göre; genel enerji talebimizin 2010 yılında 126 milyon TEP'e, 2020 yılında ise 222 milyon TEP'e ulaşması beklenmektedir. 2007 yılı sonu itibariyle 190.0 milyar kWh

olarak gerçekleşen brüt elektrik enerjisi talebinin 2010 ve 2020 yıllarında sırasıyla yüksek senaryoda 236.1 milyar kWh ve 483,6 milyar kWh, düşük senaryoda ise 230.7 milyar kWh ve 440.1 milyar kWh civarında olması beklenmektedir. 2020 yılında kurulu gücün yüksek senaryoya göre 96.000 MW, düşük senaryoya göre ise 80.000 MW civarında olması beklenmektedir.

Gelecekteki elektrik enerjisi talebinin en uygun kompozisyonla ve enerji politikalarımıza uyumlu bir şekilde karşılanabilmesi için yapılan uzun dönem elektrik enerjisi üretim planlama çalışmaları; gelecekteki talebin karşılanması için mevcut ve inşa halinde olan tesislere ilave olarak, 2020 yılına kadar yüksek senaryoya göre yaklaşık 53.000 MW'lık düşük senaryoya göre ise 37.500 MW'lık yeni yatırım yapılması gerektiğini ortaya koymaktadır. Bugün itibariyle kurulu gücümüz yaklaşık olarak 42.000 MW düzeyindedir. Planlama çalışmalarında öncelikle yerli kaynaklarımızın tam olarak değerlendirilmesi hedeflenmiş olup; 2010-2020 arası dönemde toplam yaklaşık 5.000 MW kapasitede nükleer santralin devreye alınması planlanmaktadır.

Nükleer enerji üretimine yönelik tesisler güvenlik ve kalite kültürünün ülkemizde yerleşmesinde ve gelişmesinde önemli rol oynayacak ve bu kurulacak tesisler, ülkemizde nükleer teknoloji alt yapısının gelişmesine katkı sağlayacaktır. Bu kapsamda;

- Nükleer Güç Santrallerinin Kurulması ve İşletilmesi İle Enerji Satışına İlişkin Kanununun 21.11.2007 tarih ve 26707 sayılı Resmi Gazetede yayımlanması ile birlikte Bakanlığımca hazırlanan “Nükleer Güç Santrallerinin Kurulması ve İşletilmesi ile Enerji Satışına İlişkin Kanun Kapsamında Yapılacak Yarışma ve Sözleşmeye İlişkin Usul ve Esaslar ile Teşvikler Hakkında Yönetmelik” 19 Mart 2008 tarih ve 26821 sayılı Resmi Gazetede yayımlanmıştır.
- Söz konusu Yönetmelik kapsamında TETAŞ Genel Müdürlüğü tarafından 24 Mart 2008 tarih ve 26826 sayılı Resmi Gazetede, “Nükleer Güç Santral Kurup İşletecek ve TETAŞ’a Elektrik Enerjisi Satacak Şirketin Belirlenmesi İçin Yarışma Yapılacağı”na dair ilan yayınlanmış, bu ilamda, Akkuyu/Mersin’de nominal gücü 4000 ($\pm$ % 25) MWe olan Nükleer Güç Santralında üretilecek elektrik enerjisinin TETAŞ tarafından satın alınması için yapılacak yarışmaya ilişkin 24.09.2008 tarihinde teklif alınacağı kamuoyuna duyurulmuştur. Söz konusu tarihte bir konsorsiyum tarafından teklif verilmiş olup, söz konusu teklif halen değerlendirme aşamasındadır.

Halen dışa bağımlılık oranımız %74'ler seviyesinde olup, üretim planlamasının gerektirdiği yatırımlar için tedbir alınmaz ise bunun %80'lere yükselme eğiliminde olduğu görülmektedir. Enerji güvenliği açısından dışa bağımlılığı kabul edilebilir düzeylerde tutmak amacıyla, Bakanlık olarak yerli kaynaklarımız olan kömür ve hidrolik enerjiye gereken önem verilmekte ve istihdam da göz önünde tutularak, elektrik üretiminin bu kaynaklardan sağlanmasına özen gösterilmekte, planlama çalışmaları bu çerçevede gerçekleştirilmektedir.

Bu çerçevede, başlatılan yerli kömür, hidrolik, petrol ve doğal gaz arama ve üretim faaliyetlerine öncelik verilmektedir. Bu alanlarda yatırım ortamının iyileştirilmesine ilişkin düzenlemeler yapılmaktadır. TKİ ve EÜAŞ Genel Müdürlükleri uhdesinde bulunan kömür sahalarının santral yapma koşuluyla özel sektöre devredilmesi ve ekonomiye kazandırılmasına yönelik çalışmalar yapılmaktadır. 5170 sayılı Nükleer Kanunu'nun Geçici 2'nci Maddesi ile Elektrik Üretim A.Ş. uhdesinde bulunan kömür sahalarına kurulacak ve yerli kömürü yakıt olarak kullanacak olan 1000 MW'ın üzerindeki termik santrallara, 2014 yılına kadar devreye girmeleri şartıyla ürettikleri elektriğin 15 yıllığına TETAŞ tarafından alınması hükmü getirilmiştir. Bu Kanun maddesi ile yerli linyit kaynaklarımızın elektrik üretimi amaçlı kullanımı teşvik edilmektedir. Bu Kanun kapsamında EÜAŞ Genel Müdürlüğü tarafından yapılan ihale iptal edilmiş olup, yeniden ihaleye çıkılması için çalışmalar sürdürülmektedir.

TKİ Genel Müdürlüğü tarafından da yerli linyit kaynaklarımızın elektrik üretim amaçlı kullanımını artırmak amacıyla, uhdesindeki sahalardan uygun olanlar termik santral kurulması için özel sektöre ihale edilmiştir. İhalelerle ilgili çalışmalar devam etmektedir.

Ülkemiz kömür rezervlerine ilişkin verilerde değerlerin güncellenmesi ve netleştirilmesi amacıyla Bakanlığımız koordinasyonunda bir komisyon kurulmuş olup, komisyon çalışmaları devam etmektedir. Bu çalışma ile daha net verilere ulaşılarak verilerin güncelliğinin korunmasına olanak sağlanacaktır. Ayrıca, özellikle petrol arama ve üretim projelerinde yurtdışında ortaklıklar kurularak önemli mesafeler kat edilmiştir.

Bütçe kısıtlarına rağmen hidrolik projelerin yapımı sürdürülmekte ve önemli yeni projelere başlanmaktadır. Ayrıca, daha önce de belirttiğim üzere, elektrik enerjisi üretiminde yenilenebilir enerji kaynaklarının ve yerli enerji kaynaklarının kullanımını özendirme amacıyla gerekli yasal düzenlemeler tamamlanmıştır. Yeni ve yenilenebilir enerji kaynaklarının geliştirilmesi ve ticari bir kaynak olarak kullanılabilmesi için, ilgili tüm kuruluşların katılımı ile yürütülen çalışmalar sürdürülmektedir.

Ülkemiz elektrik talebinde önümüzdeki yıllarda ortalama artışın yıllık yüzde 7-8 düzeylerinde olacağı dikkate alındığında, arz-talep dengesine ilişkin olarak yürütülen çalışmalar 2009-2010 yıllarından sonra devreye girecek yeni kapasiteye ihtiyaç olacağını göstermektedir. Bu bağlamda bu sektörde sürdürülen yatırımları hızlandırmak yanında yeni yatırımların başlaması için gerekli düzenlemeler süratli bir biçimde ele alınmakta ve her türlü tedbir dikkatle değerlendirilerek ihtiyaç duyulan önlemler alınmaktadır.

Enerji sektörünün 2020 yılına kadar toplam yatırım ihtiyacı 120 milyar doları aşmaktadır. Bu çerçevede, ihtiyaç duyulan yatırımların mümkün olduğu ölçüde özel sektör tarafından yapılmasını sağlayacak düzenlemeler yanında enerji güvenliği ve politikaları açısından yatırımlarda kamunun rolü önem kazanmaktadır. Esasen bu ihtiyaç, ülkemizin kendine has özel koşullarının gerektirdiği bir düzenleme olarak karşımıza çıkmaktadır. Bununla birlikte, özel sektörün, gerek halen yatırım süreci devam eden stratejik öneme haiz projelerde, gerekse de yeni yatırımlarda aktif rol üstlenmesi ve bu yatırımları gerçekleştirmesi için yasal, idari ve teknik tüm çalışmalar Bakanlığımca sürdürülmektedir. Bu çalışmalar sonucunda hazırlanan 5784 sayılı “Elektrik Piyasası Kanunu ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun” 26.07.2008 tarih ve 26948 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

Söz konusu Kanun’da başta arz güvenliğinin izlenmesi ve gerekli tedbirlerin alınmasına ilişkin hususlar olmak üzere yeni yatırımlara ilişkin teşviklere ve inşaatı devam eden yatırımlarda karşılaşılan sorunların giderilmesine ilişkin düzenlemeler de yer almaktadır. Bu bağlamda; gerekli kurulu gücün yedek kapasite ile oluşturulabilmesini teminen kapasite mekanizmaları oluşturulması, lisans verilen üretim tesislerinin gerçekleştirmelerinin izlenmesi, ilgili mevzuat kapsamında bu tesislerin öngörülen zamanda devreye girmesi için gerekli önlemlerin alınması hedeflenmektedir.

TEİAŞ tarafından yapılacak arz-talep dengesi çalışmalarında kullanılmak üzere, 5 yıl içerisinde işletmeye girecek ve arz hesabında dikkate alınacak lisanslı yeni üretim kapasite miktarları EPDK tarafından izlenerek Bakanlığımıza düzenli aralıklarla bildirilecektir.

Bakanlığım, Kurum tarafından hazırlanan Elektrik Piyasası Gelişim Raporunun sonuçlarına göre arz-talep dengesini, kaynak çeşitliliğini, iletim ve dağıtım sistemi ile üretim tesislerinin durumunu dikkate alarak Elektrik Enerjisi Arz Güvenliği Raporunu hazırlayarak Bakanlar Kuruluna sunacaktır.

Ayrıca, enerji verimliliğini artırmaya yönelik 5627 sayılı Enerji Verimliliği Kanununda öngörülen enerjinin etkin kullanılması, israfının önlenmesi, enerji maliyetlerinin ekonomi üzerindeki yükünün hafifletilmesi ve çevrenin korunması için enerji kaynaklarının ve enerjinin kullanımında verimliliğin artırılmasına yönelik tedbirler hızla uygulamaya konulacaktır.

Elektrik enerjisinde kaynak çeşitliliğine ve arz güvenliğine katkı sağlayacak olan nükleer güç santrallerinin hayata geçirilmesini teminen başlatılan çalışmalar titizlikle sürdürülecek, ithal bir kaynak olan doğal gaz aşırı bağımlılığı azaltmak üzere yerli ve yenilenebilir kaynakların elektrik enerjisi üretimi amaçlı kullanımına hız verilecektir.

Nükleer enerji yatırımları yanında, sınırlı kömür ve hidrolik kaynaklarımızın Avrupa Birliği'ne katılım öncesi ilave çevresel yükümlülük ve zorlamalar ile karşı karşıya kalmadan bir an önce ekonomik olarak kullanılması önem arz etmektedir.

Dolayısıyla rekabetçi, şeffaf, eşit taraflar arasında ayırım gözetmeyen ve istikrarlı bir piyasanın oluşturulmasını öngören reform sürecinde; arz güvenliği yanında ulusal çıkarlarımız ve stratejik amaç ve hedeflerimiz ile uyumlu yatırımların gerçekleştirilmesi için gereken politikaların ve modellerin geliştirilmesi üzerinde önemle durulmakta, AB başta olmak üzere dünya uygulamaları da bu çerçevede yürütülen çalışmalarda dikkate alınmaktadır.

Elektrik üretiminde kullanılan yerli kaynaklarımızdan linyitten elde edilecek elektrik enerjisi üretim potansiyeli toplam 120 milyar kWh/yıl civarında olup, halen bunun 53 milyar kWh/yıllık (%44) kısmı; 11 milyar kWh/yıl potansiyele sahip olan taşkömürünün ise 3,1 milyar kWh/yıllık (%32) kısmı değerlendirilmiş durumdadır. Bu potansiyelin kullanılmasında yerli linyitlerimizin kalitesine uygun teknolojilerin yaygınlaştırılmasına, yeni kurulacak termik santrallerde yüksek verim ve birim enerji başına düşük emisyon elde edecek çevrim teknolojilerinin kullanılmasına Bakanlıkça ayrı bir önem vermekteyiz. Bununla birlikte ülkemizde kömür aramalarının uzunca bir süredir ihmal edildiği malumlarımızdır. Bu nedenle, mevcut verilerin ülkemizin kömür potansiyelini tam olarak yansıttığını iddia etmek mümkün değildir. Dolayısıyla, ülkemizin kömür potansiyelini daha doğru bir şekilde belirleyebilmek için, 2005 yılından itibaren başta MTA ve TKİ olmak üzere, ilgili kuruluşlarımızın imkanlarını seferber ederek, bir kömür arama hamlesi başlatılmıştır.

Aynı şekilde ekonomik kategoride olduğu belirlenen 140 milyar kWh/yıllık Türkiye hidrolik enerji potansiyelinin 47 milyar kWh/yıllık (%37) kısmı işletmede, 21 milyar kWh/yıllık (özel teşebbüs tarafından yapımı sürdürülen projeler dahil) kısmı ise inşa halindedir. Ülkemizin teknik ve ekonomik hidroelektrik potansiyelinin yeniden belirlenmesine yönelik çalışmalara başlanmıştır. Bu amaçla gerçekleştirilmesi gereken teknolojik aşama, küçük HES teknolojisinin geliştirilmesi ve yaygınlaştırılmasıdır. Bu çerçevede yıllardır imalatı yapılamayan Mikro ve Küçük Güçlü HES projelendirilmesi ve imatları TEMSAN tarafından yapılmaya başlanmıştır. Bu konuda özel sektörden de talepler gelmeye başlamıştır. Yapılan arz planlamalarında Cumhuriyetimizin 100. yılına kadar yerli linyit, taşkömürü ve hidrolik potansiyelimizin tamamının kullanılması hedeflenmiştir.

Sayın Başkan, Değerli Milletvekilleri,

Hükümetimizce ülkenin üretim ve istihdam sorunlarının çözümüne katkı sağlamak ve sanayi ürünlerinin uluslararası pazarlarda rekabet gücünü artırmak amacıyla, özellikle sanayinin önündeki engellerden biri olan elektrik enerjisi fiyatının aşağı çekilmesi için mümkün olabilen tüm tedbirler alınmıştır, alınmaktadır.

Kayıp-kaçak kontrolü bağlamında, 2003-2008 (Kasım) itibariyle toplam 31,6 milyon abone taraması yapılmış olup, bu çalışmalar sürdürülmektedir. Elektrikteki kayıp-kaçak oranları ile yapılan mücadele sonucunda, gelişmiş ülkelerin 3 katına ulaşan kayıp kaçak oranları yaklaşık yüzde 14'ler seviyesine düşürülmüştür.

Özellikle sanayinin önündeki engellerden biri olan elektrik enerjisi fiyatının aşağı çekilmesi için bu sorunların üzerine gidilmiştir. Rusya'dan aldığımız doğal gaz fiyatı, petrol fiyatlarındaki hızlı yükselişe rağmen, anlaşma tadili ile rekabet edilebilir bir seviyeye düşürülmüş; al ya da öde miktarları aşağı çekilmiştir.

Doğal gaz satış fiyatını etkileyen unsurların başında alım fiyatları ve döviz kurundaki değişiklikler gelmektedir. 2003 yılı sonundan itibaren petrol fiyatlarında başlayan artışlar ve halen yüksek düzeyini koruyan fiyatlar doğal gaz alım maliyetlerini artırmış olmasına rağmen bu artışlar satış fiyatlarına ekonomide asgari düzeyde etki yaratacak şekilde yansıtılmıştır. Temmuz 2008'den itibaren ise Maliyet Bazlı Fiyatlandırma Sistemi'ne geçilmiş olup, doğalgaz alım fiyatı ve döviz kurundaki değişiklikler aylık olarak tarifelere yansıtılmaktadır.

Gaz Alım Anlaşmalarımızın bulunduğu ülkelerle fiyat yenileme dönemlerinde yapılacak müzakerelerde mümkün olabilecek en uygun fiyatlarla doğal gaz alımı için gerekli girişimlerimiz sürdürülmektedir.

Sayın Başkan, Değerli Milletvekilleri,

Enerji sektörünün serbestleşmesi amacıyla yürürlüğe giren 4628 sayılı yasadan önce 3096 sayılı yasa kapsamında imzalanmış olan üretim ve dağıtım tesislerinin işletme haklarının devri sözleşmelerinin büyük bir bölümü Danıştay tarafından iptal edilmiş, sözleşmesi imzalanmış ancak henüz inşaatına başlanmamış olan Yap-İşlet-Devret projelerinin de bir bölümü serbest piyasa şartlarına uymadığı ve Hazine garantisi verilmediği için uygulanamamıştır. Bu projeler için Bakanlığım aleyhine açılan on sekiz adet tahkim davasında talep edilen tazminat yaklaşık 1,8 milyar dolardır. Bakanlığım aleyhine kesinleşen tazminat tutarı 178,6 milyon dolar olup, şu ana kadar 844,6 milyon dolar tutarındaki tazminat talebi ise Hakem Heyetleri tarafından reddedilmiştir. Buna ilave olarak, ANDAŞ Anadolu Elektrik Dağıtım ve Tic. A.Ş. tarafından ICC nezdinde açılan tahkim davasında talep edilen tazminat tutarı toplam 51.2 milyon ABD Dolarıdır. Atam Alaplı B.V. tarafından ICSID nezdinde açılan tahkim davası ise henüz başlangıç aşamasındadır.

İşletme Hakkı Devri ve YİD projeleri dışında, sözleşmeye aykırı davranışları nedeniyle iptal edilen imtiyazları konusunda da ICSID nezdinde açılan tahkim davaları mevcuttur ve bu davalar aşağıda özetlenmiştir:

1. Çukurova Elektrik A.Ş. ve Kepez Elektrik T.A.Ş. şirketlerinden her birinin toplam sermayesinin yaklaşık %66'sına sahip olduğunu iddia eden Güney Kıbrıs menşeli Libananco Holdings Co. Ltd. tarafından Türkiye Cumhuriyeti Devleti aleyhine ICSID (Uluslararası Yatırım Uyuşmazlıkları Çözüm Merkezi) nezdinde enerji şartı anlaşması çerçevesinde tahkim davası açılmıştır.

2. Çukurova Elektrik A.Ş.'nin toplam sermayesinin %12,24'ünü, Kepez Elektrik T.A.Ş.'nin toplam sermayesinin ise %10,73'ünü elde ettiğini iddia eden Polonya menşeli "Cementownia Nowa Huta" tarafından Türkiye Cumhuriyeti Devleti aleyhine ICSID (Uluslararası Yatırım Uyuşmazlıkları Çözüm Merkezi) nezdinde enerji şartı anlaşması çerçevesinde tahkim davası açılmıştır.

3. ukurova Elektrik A.Ő.nin toplam sermayesinin %10,24une ve Kepez Elektrik T.A.Ő.nin toplam sermayesinin ise %11,61ine sahip olduğunu iddia eden Polonya menşeli “Europe Cement Investment and Trade S.A.” tarafından Türkiye Cumhuriyeti Devleti aleyhine ICSID (Uluslararası Yatırım Uyuşmazlıkları zm Merkezi) nezdinde enerji Şartı anlaşması çerçevesinde tahkim davası açılmıştır.

Her üç davaya ilişkin tazminat talebinin toplam tutarı yaklaşık 18,5 milyar ABD doları tutarında olup tahkim süreci devam etmektedir. Bu davaların savunulması için uluslararası tahkim alanında tecrübeli uluslararası hukuk bürolarından hizmet alınmakta ve devletimizin haklarının en iyi Şekilde korunması için çalışılmaktadır. Haklı nedene dayanmayan, haksız ve abartılı talepler içeren davaların lehimize sonuçlanacağına inanıyoruz.

YİD SORUŐTURMA RAPORLARI

Başbakanlık Makamının 03.01.2003 tarih, TEFTİŐ.M:001 sayılı Olurları ve yine aynı tarih, 094-002 sayılı Başbakanlık TeftiŐ Kurulu BaŐkanlıėının Bakanlığıma muhatap yazısı gereğince; 3096 sayılı yasa kapsamında işletmeye geçen Yap- İŞlet- Devret Modeli santrallara ilişkin kurulan soruŐturma komisyonu tarafından hazırlanan 4 adet doğalgaz santrali, 17 adet hidroelektrik santrali ve 2 adedi rüzgar santrali olmak üzere toplam 23 adet projeye ait soruŐturma raporları Maliye Bakanlığı BaŐ Hukuk MüŐavirliėine (BAHUM) gereği için gönderilmiştir. BAHUM tarafından alınacak karar göre iŐlem yapılacaktır.

Sayın Başkan, Değerli Milletvekilleri,

Gelecek 25 yıl içerisinde yaklaşık %50 oranında artması beklenen dünya enerji tüketiminin büyük bir bölümünün içinde bulunduğumuz bölgeden karŐılanacağı öngörülmektedir. Dünya petrol ve doğal gaz rezervinin yaklaşık %75i Orta Doğu, Avrupa, Rusya ve Orta Asya lkelerinde bulunmaktadır. Orta Asyadaki rezervler dünya enerji talebini karŐılamada önemli bir alternatif kaynak olarak ortaya çıkmaktadır. Türkiye, gerek coğrafi, gerekse jeopolitik konumu ile Orta Doğu ve Orta Asyanın üretiminin dünya pazarlarına ulaşmasında hem bir köprü hem de bir terminal olma özelliğini taşımaktadır.

Bakü-Tiflis-Ceyhan Ham Petrol Boru Hattı (BTC), 4 Haziran 2006 tarihinde Ceyhan İhraç Terminalinden yüklenen ilk petrol tankeri ile işler hale gelmiş olup, Azeri petrolünün uluslar arası pazarlara taşınması başlamıştır. 4 Haziran 2006'dan bugüne, yükleme yapılan petrol miktarı Ekim 2008 itibariyle yaklaşık 477,2 milyon varil petrol, 604 tankerle taşınmış bulunmaktadır. 22 Haziran 2008 tarihinden itibaren günlük 1 milyon varile ulaşılmıştır.

Çok yakın bir zamanda Kazak petrollerinin de BTC Boru Hattına bağlanarak dünya pazarlarına ulaştırılması çalışmaları devam etmektedir. BTC Boru Hattından daha fazla petrol taşınması amacıyla kapasite aşamalı olarak 1,2 milyon varil/güne çıkarılmış olup, 1,6 milyon varil/gün'e çıkarılması yönünde çalışmalar devam etmektedir.

BTC projesine paralel olarak, Hazar Bölgesi ülkelerinde üretilecek doğal gazın Türkiye'ye, buradan da diğer Avrupa ülkelerine taşınmasını öngören Hazar-Türkiye-Avrupa doğal gaz boru hattı projesi de doğu-batı enerji koridoru politikamızda önemli bir yer tutmaktadır. Bu kapsamda, Azerbaycan-Türkiye Doğal Gaz Boru Hattı (Şah Deniz Projesi, Baku-Tiflis-Erzurum Projesi) yapım çalışmaları tamamlanmış olup, Temmuz 2007 tarihinde başlayan gaz sevkıyatı halen devam etmektedir. Söz konusu proje; ülkemizin ihtiyaçlarının yanı sıra, Avrupa pazarına ülkemiz üzerinden gaz nakledilmesi için de büyük önem taşımaktadır. Bu hattan 2007 yılında 1,26 milyar m³, 2008 başından itibaren Ekim ayı sonu itibarıyla 3,8 milyar m³ doğal gaz alınmıştır.

2007 Yılı Kasım ayında işletmeye alınan Türkiye-Yunanistan Doğal Gaz Boru Hattı ile de Güney Avrupa Gaz Ringi Projesi'nin ilk ayağı tamamlanmış, böylelikle ülkemiz doğal gaz iletim şebekesinin komşu ülkelerin altyapısıyla enterkonneksiyonu gerçekleştirilmiş ve ülkemiz doğal gazda köprü tedarikçi konumuna gelmiştir.

Güney Avrupa Gaz Ringi Projesi'nin bir sonraki aşamasını ise Türkiye-Yunanistan Doğal Gaz Boru Hattı'nın, Adriyatik Denizi'nden geçecek bir hat ile İtalya'ya uzatılması oluşturmaktadır. İnşa edilecek İtalya bağlantısı ile söz konusu hat üzerinden taşınacak toplam gaz miktarının yaklaşık 12 milyar m³/yıl seviyesine çıkarılması planlanmaktadır. Bu miktarın 3,6 milyar m³'ü Yunanistan'a, 8 milyar m³'ü ise İtalya'ya taşınacaktır. Türkiye-Yunanistan-İtalya arasında 26 Temmuz 2007 tarihinde, üç ülke arasında bir doğal gaz taşıma koridoru oluşturulmasına ilişkin olarak Hükümetlerarası Anlaşma imzalanmıştır. Türkiye-Yunanistan-

İtalya arasında imzalanan Hükümetlerarası Anlaşma'ya (IGA) Azerbaycan Hükümetinin de dahil edilerek yeni bir dörtlü Hükümetlerarası Anlaşma imzalanması hususunda çalışmalar devam etmektedir. Yunanistan-İtalya bağlantısını sağlayacak olan Adriyatik Denizi geçişi inşaatının 2009 yılında başlanıp, 2013 yılında hattın devreye alınması planlanmaktadır.

Ayrıca, Hazar Bölgesi ve Orta Doğu doğal gaz rezervlerini talebin büyük olduğu Avrupa pazarlarına ulaştırmayı öngören Türkiye-Bulgaristan-Romanya-Macaristan-Avusturya Doğal Gaz Boru Hattı Projesi (Nabucco Projesi) üzerinde çalışmalar sürdürülmektedir. Avrupa'ya açılan ikinci kapımız olma niteliğindeki bu güzergah, Bulgaristan'dan başlayıp Romanya, Macaristan güzergahını izleyerek Avusturya'ya ulaşacaktır. Toplam uzunluğu 3.300 km. (Türkiye kısmı: 1.558 km.) olan Nabucco Doğal Gaz Boru Hattı, minimum 25 maksimum 31 milyar m³'lük yıllık taşıma kapasitesine sahip olacaktır. 2008 yılının Şubat ayında Alman RWE şirketinin Nabucco Projesine 6. ortak olarak katılımı projenin hayata geçirilmesi açısından büyük önem taşımaktadır.

Yunanistan üzerinden Arnavutluk güzergahını kullanarak İtalya'ya gaz teminini hedefleyen bir diğer proje olan Trans-Adriyatik Projesi ve bu hattın batı balkan uzantısı olan İyon-Adriyatik Boru Hattı Projesi'nin de 2013 yılında devreye alınması planlanmaktadır.

17 Mart 2004 tarihinde Kahire'de Bakanlığım ile Mısır Arap Cumhuriyeti Petrol Bakanlığı arasında, Mısır Doğal Gaz Şirketi EGAS ile BOTAŞ'ın Türkiye'ye gaz ithalatı ve Türkiye üzerinden Avrupa'ya gaz iletimi hususlarında işbirliği yapmalarına ilişkin Çerçeve Anlaşma imzalanmıştır. Ayrıca, Arap Gaz Boru Hattı ile Ürdün-Suriye üzerinden Türkiye ve Avrupa'ya gaz taşınması planlanmakta olup, söz konusu hattın Suriye ortalarına kadar olan kısmı tamamlanmış olup, Suriye Mısır gazını almaya başlamıştır. Gazın Türkiye'ye getirilmesi konusunda çalışmalar sürmektedir.

Irak gazının ülkemiz üzerinden Avrupa'ya taşınması hususunda ise çalışmalar devam etmekte olup, Irak'taki belirsizliğin sürmesi nedeniyle proje henüz nihayetlenmemiştir. Son dönemde Irak'ın Suriye sınırına yakın Akkaş sahasından üretilecek gazın Arap Doğal Gaz Boru Hattı veya Kerkük-Yumurtalık Boru Hattı'na paralel inşa edilecek yeni bir boru hattı ile Türkiye'ye ulaştırılması üzerine yapılan öneriler değerlendirilmektedir.

Bilindiği üzere, Temmuz 2007’de Bakanlığım ve İran İslam Cumhuriyeti Petrol Bakanlığı tarafından Türkmen gazının İran üzerinden Türkiye’ye ve İran gazının Türkiye üzerinden Avrupa’ya transit olarak taşınması ve İran’ın Güney Pars Doğal Gaz Sahası’nın 22, 23 ve 24’ncü fazlarının Türkiye tarafından yapılacak servis anlaşması ile geliştirilmesi hususlarını içeren bir Mutabakat Zaptı imzalanmıştır.

Bir başka önemli husus, boğazlarımızdaki tanker trafiğini hafifletmek ve boğazlardan yapılan petrol sevkinin miktarını düşürmek amacıyla ülkemiz ile uluslar arası petrol şirketleri tarafından alternatif boru hatları üzerinde yapılan çalışmalardır. Bugün boğazlardaki gemi trafiği boğazların taşıyabileceği kapasiteyi oldukça zorlamaktadır. 2006 yılında 7000 civarında tankerle 150 milyon ton petrol boğazlarımızdan taşınmıştır. Başka alternatifler geliştirilmediği takdirde, ileriki yıllarda bu rakamın yılda 190-200 milyon tonu bulması beklenmektedir. Bu durum, boğazların taşıyabileceği kapasiteyi aşmaktadır.

Çalışılan projelerden en önemlisi; Karadeniz’e akıtılan Rusya Federasyonu, Kazakistan-Tengiz ve/veya Hazar petrollerinin Akdeniz’e inmesini sağlayacak tek ülke geçişli çevreye duyarlı Samsun-Ceyhan Ham Petrol Boru Hattı projesidir. Bu projede Novorossisk-Samsun arasında mekik hizmeti verecek sınırlı sayıda tanker ile Karadeniz’e çıkacak toplam tanker sayısında da önemli azalış olacaktır.

Samsun-Ceyhan ham petrol boru hattı gerçekleştiğinde doğu-batı enerji koridorunun yanı sıra kuzey-güney enerji koridorunun gerçekleştirilmesi yönündeki çalışmalarımız da amacına ulaşmış ve bunun sonucu olarak Ceyhan’ın bir “dünya enerji merkezi” haline dönüşmesi gerçekleşmiş olacaktır.

Sayın Başkan, Değerli Milletvekilleri,

Ülkemizin enerji politikası; giderek artmakta olan enerji talebinin karşılanması ile bundan kaynaklanan çevresel etkiler arasındaki dengenin sağlanması esasını da içermektedir. Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesine katılmamızın uygun bulunduğu dair 4990 sayılı Kanun, TBMM Genel Kurulunda 21 Ekim 2003 tarihinde kabul edilmiş olup, anılan Sözleşmeye taraf olmamıza ilişkin Bakanlar Kurulu Kararı ise 18 Aralık 2003 tarih ve 25320 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanmıştır. Ülkemiz 189. ülke olarak 24 Mayıs 2004 tarihinde Sözleşmeye resmen taraf olmuştur.

Enerji sektöründe çevresel boyutlara ilişkin uluslararası platformlarda pozisyonumuz, ülkemizin ekonomik gelişmişlik düzeyi, enerji sektörünün büyüme potansiyeli ve enerji arzındaki buna paralel ihtiyaçların “ortak fakat farklı sorumluluklar” ilkesi temelinde ele alınması yönündedir. Çalışmalarımız bu perspektifte devam etmektedir.

İklim Değişikliği Koordinasyon Kurulu'nun (İDKK) çalışma usul ve esasları çerçevesinde teşkil edilen Teknik Çalışma Komisyonu toplantısında, İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi (İDÇS) kapsamında ülkemizin izlediği tutum ve Kyoto Protokolüne ilişkin gelişmeler ele alınmış ve sekiz ayrı konuda çalışma grupları oluşturulmuştur. “Enerji Sektöründe Sera Gazı Azaltımı Çalışma Grubu” ve “Sanayi, Konut, Atık Yönetimi ve Hizmet Sektörlerinde Sera Gazı Azaltımı Çalışma Grubu” koordinatörlüğü görevi Bakanlığım bünyesinde yürütülmüş olup, söz konusu çalışmalar tamamlanarak sonuçları Çevre ve Orman Bakanlığı'na iletilmiştir.

Bu çerçevede, yenilenebilir enerji kaynakları, enerjinin etkin kullanımı, temiz kömür teknolojileri ve nükleer enerji, sektörel büyümenin sürdürülebilirliği bakımından öne çıkan seçeneklerdir. Bu yönde yasal altyapının güçlendirilmesine yönelik hazırlıklarımızda önemli aşamaya gelinmiştir.

Sayın Başkan, Değerli Milletvekilleri,

Türkiye, Güneydoğu Avrupa'da elektrik ve doğal gaz sektörlerinde yatırım ortamının iyileştirilmesini ve ortak kurallar ekseninde işleyecek AB ile uyumlu piyasaların oluşturulmasını hedefleyen sürece büyük destek vermiş ve çalışmalarda aktif rol oynamıştır. Süreç, 2004 yılının ortalarında bölgesel bir piyasa oluşumu hedefinin çok daha ötesinde yasal yönden bağlayıcı bir Anlaşma yoluyla uluslar üstü bir topluluk kurulmasına yönelik bir statü kazanmıştır. Türkiye söz konusu Anlaşma taslağı üzerinde müzakere sürecine de aktif şekilde katılım sağlamış, çalışmalar Bakanlığımız ve Dışişleri Bakanlığı koordinasyonunda ilgili tüm Kurum ve Kuruluşlar ile eşgüdüm içerisinde yürütülmüştür.

Ülkemiz, AB üyesi olmayan Güneydoğu Avrupa Ülkeleri ile Avrupa Topluluğu'nun katılımlarıyla uluslar üstü nitelikte bir enerji topluluğunun oluşturulmasına yönelik Anlaşmanın bazı maddelerine ilişkin teknik ve ekonomik gerekçeli rezervlerine müzakere

sürecinde çözüm bulunamamış olması nedeniyle 25 Ekim 2005 tarihinde Atina'da yapılan imza töreninde taraf olmamıştır. Ülkemizin Enerji Topluluğu Anlaşması kapsamındaki rezervleri, çevre ölçütleri ve talebi karşılamak üzere gerekli yatırım ihtiyacının büyüklüğü başta olmak üzere ülkemize has özellikler ve jeostratejik konumunun anlaşmada dikkate alınması şeklindedir. Ülkemiz, 17 Kasım 2006 tarihinden bu yana “gözlemci” statüsünde süreç içerisinde yer almaktadır.

AB Komisyonu tarafından, gözlemci ülkelerin Enerji Topluluğu'na katılımına yönelik olarak müzakerelere başlanması için Konsey'den yönerge talebinde bulunulmuş ve 15-16 Temmuz 2008 tarihlerinde yapılan Tarım ve Balıkçılık Konseyi'nde, aralarında ülkemizin de bulunduğu gözlemci ülkelerle müzakerelere başlamak üzere AB Komisyonu, Konsey'den yetkilendirme kararı (yönerge) almıştır. Alınan yönerge doğrultusunda ülkemiz ile müzakerelere başlanmasına ilişkin 17.07.2008 tarihli bir mektup Bakanlığımıza gönderilmiştir. Konu ile ilgili teknik çalışmalar ve AB Komisyonu ile görüşmeler sürmektedir.

Ülkemiz enerji alanında bölgesel ticaret ve işbirliğinin geliştirilmesi ve enerji sektörünün AB ile fiziksel bütünleşme hedefleri çerçevesinde söz konusu süreci önemsemektedir. AB'nin ülkemizin anlaşmaya taraf olması yönünde gayretleri mevcuttur. Rezervlerimize ülkemizin ağırlıklı rolüne uygun çözümler bulunduğu noktada anlaşmaya taraf olma hususu ülkemizce yeniden değerlendirebilecektir.

Ayrıca Hazar Bölgesi ve Orta Doğu'nun zengin hidrokarbon kaynaklarının komşuluğunda bulunan ülkemiz, Karadeniz Bölgesi enerji sektörü için de stratejik öneme sahiptir. Bu çerçevede Karadeniz Ekonomik İşbirliği Örgütü (KEİ) kapsamında enerji ile ilgili çalışmalara Bakanlığımızca aktif katılım sağlanmaktadır.

Sayın Başkan, Değerli Milletvekilleri,

Ülkemiz, üzerinde bulunduğu jeolojik yapının bir sonucu olarak dünyada kendi hammadde ihtiyacının önemli bir bölümünü karşılayabilen, gerek maden çeşitliliği ve gerekse maden üretimi açısından dünyada önemli bir yere sahiptir.

Bor madeni, endüstriyel hammaddeler, mermer gibi bazı madenlerde dünya ölçeğinde rezerve sahip olmamızın yanı sıra diğer madenler bakımından da ülkemiz sanayi sektörü için gerekli hammaddeleri karşılayabilecek büyüklükte rezervlere sahip nadir ülkelerden biri konumundadır. Bu nedenle hammaddenin değerlendirileceği cevher zenginleştirme ve nihai ürünlere yönelik tesislerimizin sayısının artırılmasına önem veriyoruz. Bu şekilde hem ihracat gelirimizin artırılması, hem de dışarıdan ithal edilen zenginleştirilmiş ürünlere aktarılacak dövizin ülkemizde kalması sağlanacaktır. Ülkemiz, zengin endüstriyel hammaddeler, enerji hammaddeleri ve metalik madenlerimizin yanında, Jeotermal kaynak ve mineralli sular açısından da önemli bir potansiyele sahiptir.

Maden Tetkik ve Arama Genel Müdürlüğü tarafından yapılan Jeotermal kaynak ve mineralli su sahalarının ve kaynak koruma alanlarının belirlenmesi yönündeki çalışmalar, doğal mineralli sulardan ve doğal karbondioksite yönelik artan kullanım ve uygulamalar, bu kaynakların sağlık, gıda, turizm ve diğer endüstriyel kullanımlar açısından önemli bir konumda olduğumuzu ve bilinen ve tahmin edilen jeotermal potansiyeli bakımından Avrupa'da 1. dünyada ise 7. sırada yer aldığımızı göstermektedir. Bu sıralama yapılacak geliştirme çalışmaları ile değişebilecektir.

Jeotermal kaynaklardan uzun yıllar geleneksel kullanım alanı olan kaplıca/ılıca, hamam gibi uygulamalar dışında faydalanılmamıştır. Ancak dünyadaki son yıllarda artan temiz enerji ihtiyacı ve ısıtma amaçlı kaynak kullanım çeşitliliğine yönelik araştırmalar ve çevre kirliliği yaratmayacak enerji kaynaklarına yönelim, jeotermal kaynakların önemini daha da artırmıştır.

Elektrik enerjisi alanında kaynak sıkıntısı çeken ülkemizde, çevre kirliliği konusunda taraf olduğumuz uluslararası sözleşmeler ve protokoller nedeniyle temiz ve zengin jeotermal kaynaklarımızın elektrik üretiminde kullanılması ile hem katma değeri yüksek enerji kaynakları kullanılmış olacak hem de istihdam ortamı yaratılmış olacaktır.

Bu nedenle madencilik faaliyetlerine ivme kazandırmak, elde edilen katma değeri artırmak ve sektörde karşılaşılan sorunları gidermek amacıyla 2004 yılında hazırlanıp yürürlüğe konulan 5177 Sayılı Kanun ile Değişik 3213 Sayılı Maden Kanununa istinaden çıkarılan Uygulama Yönetmelikleri ile ilgili olarak uygulamada karşılaşılan bazı sorunların giderilmesi amacıyla 15.07.2007 tarihinde Maden Kanunu Uygulama Yönetmeliğinin bazı maddeleri ve 21.04.2007 tarihinde ise Madencilik Faaliyetleri İzin Yönetmeliğinde değişiklikler yapılmıştır.

Ayrıca 5686 sayılı “Jeotermal Kaynaklar ve Doğal Mineralli Sular Kanunu” 13.06.2007 tarihli, “Jeotermal Kaynaklar ve Doğal Mineralli Sular Kanununun Uygulanmasına Dair Yönetmelik” ise 11.12.2007 tarihli Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe konulmuştur.

Yapılan yasal düzenlemeler ile madencilik faaliyetleri için gerekli olan GSM ile ilgili İş Yeri Açma ve Çalışma Ruhsatlarının alınması işlemleri bir disiplin altına alınmış, süre kısaltılmış, bu konuda karşılaşılan güçlükler ortadan kaldırılmış ve sektör yatırımcılar için daha cazip bir hale getirilmiştir. Sektörde karşılaşılan sorunların giderilmesi amacıyla; Bakanlığım bünyesinde yeni kanun ve yönetmelik çalışmaları da devam etmektedir.

Jeotermal Kaynaklar ve Doğal Mineralli Sular Kanunu ve Uygulama Yönetmeliği ile, ülkemiz jeotermal kaynakları ve mineralli suları Cumhuriyet tarihimizde ilk defa bir yasal çatı altında toplanarak daha verimli ve ekonomik olarak kullanılması, enerji, ısıtma ve seralarda değerlendirilmesi için gerekli düzenlemeler yapılmıştır.

5686 Sayılı Jeotermal Kaynaklar ve Mineralli Sular Kanunu ile yine Bakanlığım tarafından çıkartılan 5346 sayılı Yenilenebilir Enerji Kaynaklarının Elektrik Enerjisi Üretimi Amaçlı Kullanımına İlişkin Kanun, esasında birbirinin tamamlayıcısı niteliğinde olup, tamamen ülkemize özgü, yerli ve yenilenebilir kaynaklarımızın doğrudan ekonominin istifadesine sunulmasını hedeflemiştir. Bu bakımdan bu iki kanunun birlikte değerlendirilmesi halinde yerli kaynaklarımıza ne kadar önem verdiğimiz daha iyi anlaşılabilir olacaktır.

Gerek 2004 yılında yürürlüğe giren 5177 sayılı Kanun ve gerekse uygulama yönetmelikleri ile, hem bölgesel kalkınma hem de madencilik sektörünün ülke ekonomisine olan katkısının artırılması hedeflenmiştir. Yapılan bu düzenlemelerden sonra sektörde görülen hareketlenme ve önceki yıllara göre hem ruhsat müracaatlarında, hem de üretim – satış, ihracat ve gayrisafi yurtiçi hasıla (GSYH) içindeki sektörün payındaki artış miktarları, hedefimize ulaşıldığını ve yapılan düzenlemelerin gerekliliğini ortaya koymuştur.

Bu gelişmeler ışığında;

2006 yılı içerisinde 23.944 adet sahanın ihale işlemi tamamlanarak 21.348.026 YTL; 2007 yılında 17942 adet sahanın ihale işlemi tamamlanmış olup 39.100.527 YTL ihale geliri elde edilmiştir. 2008 yılında ihale edilmek üzere askıya çıkartılan toplam 22.295 adet sahanın ihale işlemleri 22.01.2008 tarihinde başlamıştır. 18.11.2008 tarihi itibariyle 21.684 adet sahanın ihale işlemleri sonuçlandırılmış olup elde edilen ihale geliri 22.807.324 YTL'dir.

Maden sahalarının ihale edilmesinde, ihale gelirlerinden ziyade öncelikle atıl durumdaki sahaların işletmeye açılarak ekonomiye kazandırılması amaçlanmıştır. Böylece yeni istihdam yaratılarak ülke ekonomisine ek katma değer sağlanmış olacaktır.

1994-2004 yılları arasında ortalama 5.528 adet maden ruhsatı müracaatı yapılırken, 2005 yılında 15.149 adet, 2006 yılında ise 18.208 adet maden ruhsatı müracaatı yapılmıştır. 2007 yılında, 17.669 adet ruhsat müracaatı yapılmıştır. 2008 yılında ise 18.11.2008 itibariyle 16.100 adet maden ruhsatı müracaatı yapılmıştır. 5686 Sayılı Jeotermal Kaynaklar ve Mineralli Sular Kanunu kapsamında da 740 adet ruhsatın intibak işlemleri yapılmış, ayrıca 1115 adette müracaat yapılmıştır.

2002 yılında yaklaşık 700 milyon dolar olarak gerçekleşen maden ihracatımız, artarak devam etmiş ve 2004 yılında 1,2 milyar dolara, 2005 yılında da yine bir önceki yıla göre %26,3 artışla 1,5 milyar dolara, 2006 yılında bir önceki yıla göre % 36,4 artarak 2,08 milyar dolara, 2007 yılında da bir önceki yıla göre % 30,52 artarak 2,71 milyar dolara ulaşmıştır.

2007 yılında en fazla ihraç edilen maden ürün grupları arasında doğal taş ürün grubu 4,73 milyon ton, 1,24 milyar dolar ve %45,75'lik payla ilk sırada yer alırken, bu ürün grubunu, 2,74 milyon ton, 866,69 milyon dolar ve %31,9 payla metalik cevherler; 7,93 milyon ton, 491,48 milyon dolar ve %18,09 payla endüstriyel mineraller; 91,93 bin ton, 103,04 milyon dolar ve %3,79 payla ferro alyajlar ile diğer ürünlerin ihracatı takip etmektedir. Bu dönemdeki bor mineralleri ve rafine bor ürünleri ihracatı toplamı da yaklaşık 384 milyon dolar olarak gerçekleşmiştir.

Maden ihracatımız, 2008 yılı Ocak-Ekim döneminde de 2007 yılının aynı dönemine göre miktarda %9,86 değerinde de %29,12 artışla, 14.43 milyon ton ve 2,88 milyar dolar olarak gerçekleşmiştir.

Bu dönemdeki en fazla ihraç edilen ürün grubu % 41,75'lik pay ve 1,20 milyar dolar ile yine doğal taşlar ürün grubu olurken % 33,63'lük pay ve 971,19 milyon dolar ile metalik cevher ihracatı ikinci, % 19,52 pay ve 563,63 milyon dolar ile endüstriyel hammadde ihracatı üçüncü sırada yer almıştır.

Madencilik sektörünün GSYH içindeki payı 2003 yılında 2,6 Milyar dolar olarak gerçekleşirken 2004 yılında 3,9 milyar dolara; 2005 yılında 5,2 milyar dolara; 2006 yılında 5,89 milyar dolara ve 2007 yılında da 8,10 milyar dolara yükselmiştir.

2008 yılının ilk altı aylık döneminde de “Cari Fiyatlarla Gayri Safi Yurtiçi Hasıla” içerisindeki Madencilik sektörü payı bir önceki yıla göre % 25,4 artış göstererek 4,30 milyar dolar olarak gerçeklemiştir.

Madencilikle ilgili temel yaklaşımımız, ülkemiz maden kaynaklarını üretmek, üretilen bu kaynaklarımızı ülkemiz sanayisine rekabet edebilir koşullarda hammadde olarak sunmak ve üretilen hammadde olarak ihraç ettiğimiz maden kaynaklarımızın kullanıldığı kendi sanayimizi kurmak; böylece ülkemizi hammadde üreten bir kaynak ülkesi olmaktan çıkarıp, sanayi ile entegre olmuş, dünya pazarlarında katma değeri yüksek, uç ürünlerde söz sahibi bir ülke konumuna getirmek madencilikte ana hedefimizdir.

Sayın Başkan, Değerli Milletvekilleri,

Bakanlık Bağlı ve İlgili Kuruluşların Faaliyetleri

1. Elektrik Üretim Anonim Şirketi Genel Müdürlüğü (EÜAŞ):

Bakanlığım ilgili kuruluşlarından Elektrik Üretim Anonim Şirketi Genel Müdürlüğü (EÜAŞ) 2008 Eylül sonu itibariyle 23.874 MW olan kurulu gücü ile Türkiye kurulu gücünün %58'ini ve Türkiye elektrik enerjisi üretiminin %49'unu karşılamaktadır. 2008 yılı sonu itibari ile kuruluşun elektrik enerjisi üretiminin bağlı ortaklıkları ile birlikte 99 milyar kWh'a ulaşması beklenmektedir.

Uzun yıllardır işletilen termik ve hidrolik santrallerimizde yeni teknolojiler kullanılarak verimi yükseltmek ve üretim kapasitesini artırmak için rehabilitasyonlar yapılmaktadır. Rehabilitasyon çalışmalarına 2005 yılı başında başlanmıştır. Rehabilitasyonlar, termik santrallerde 2011 yılı, hidrolik santrallerde 2013 yılı sonunda tamamlanacaktır.

Rehabilitasyonlar sonucunda bugüne kadar 5,8 milyar kWh üretim artışı sağlanmış olup, tüm rehabilitasyonlar tamamlandığında ise 13,9 milyar kWh üretim artışı sağlanacaktır. Bu üretim artışı yaklaşık 2 Adet Keban Hidroelektrik Santralının yıllık üretimine eşdeğerdir. Eylül 2008 sonu itibariyle termik santrallerimizde toplam 969.000 metre boru değiştirilmiş ve 2,6 milyar kWh üretim artışı sağlanmıştır. Yaklaşık 2,3 milyar YTL (1,2 milyar Avro) tutarındaki 533 projeden 353 adedi 490 milyon YTL ödenerek tamamlanmış, 180 projemizde ise ihale işlemleri devam etmektedir. Rehabilitasyonlar sonucunda kapasite kullanım oranı ise %35'den %74'ler seviyesine ulaşmıştır.

1355 MW Kurulu gücündeki Afşin-Elbistan "A" Termik Santralının Rehabilitasyonu için ihaleye çıkılmış olup, süreç devam etmektedir. İşin paketler halinde ihale edilmesi için çalışmalar devam etmektedir. Yatırım tutarı, yaklaşık 350 milyon \$ civarındadır. Projenin finansmanı için Dünya Bankası ile 280 milyon Avro'luk kredi anlaşması imzalanmıştır. Rehabilitasyonun 2010 yılında bitirilmesi planlanmıştır.

Kangal Termik Santral 1. ve 2. ünite Kazanları Rehabilitasyonu ve Optimizasyonu işi için yüklenici firma ile 07.09.2006 tarihinde sözleşme imzalanmıştır. Sözleşme bedeli 56,5 milyon Avro'dur. 1. Ünite Kazanının Rehabilitasyonu için tasarım ve tedarik çalışmaları tamamlanarak Mart 2008 tarihinde de-montaj ve montaj işlerine başlanılmış olup, Aralık 2008 tarihine kadar tamamlanması hedeflenmektedir. 2. Ünite kazanının ise Kasım 2009'da tamamlanması hedeflenmektedir.

Hamitabat Doğal Gaz Kombine Çevrim Santralının 2 adet Gaz Türbininin Rehabilitasyonu işinin 26.12.2007 tarihinde sözleşmesi imzalanmış olup, yüklenici firma rehabilitasyon için gerekli olan malzemelerin imalatlarına ve teslimatına devam etmektedir. Gaz türbinlerinin güç artışı yapılarak üretim verimliliği artırılabacaktır. İşin 2009 yılı sonunda bitirilmesi hedeflenmektedir.

Fırat nehri üzerinde yaklaşık 30 yıldan beri hizmet veren Keban HES’de kapsamlı bir rehabilitasyon yapılması planlanmıştır. 8 Ekim 2008 tarihinde yapılan ihalede iki firmadan teklif alınmış olup, tekliflerin değerlendirme süreci devam etmektedir. Rehabilitasyon sonucunda yılda 400 milyon kWh üretim artışı hedeflenmektedir.

Atatürk-Karakaya HES Otomasyon Sistemi Rehabilitasyonu projesi, santrallerin güvenli ve sürekli üretiminin sağlanması için yapılmaktadır. Sözleşme bedeli 22.600.000 Avro’dur. Haziran-2007’de çalışmalar başlamış olup, işin Eylül 2009’da tamamlanması planlanmaktadır.

Üretim kapasitemizin artırılması için en önemli yatırımlarımızdan birisi olacak olan; Ambarlı Fuel-Oil Santralı 4. ve 5. ünitelerinin gaz türbini ilave edilerek kombine çevrim santralına dönüştürülmesi işi için 15.07.2008 tarihinde yapılan ihalede teklifler alınmış ve tekliflerin değerlendirilmesi neticesinde 10.11.2008 tarihinde sözleşme imzalanmıştır. Ambarlı Fuel-Oil Santralı Doğalgaza Dönüşüm ve Güç Artırım Projesi ile 540 MW kapasite artışı sağlanacaktır. Yatırım, sözleşme imza tarihinden itibaren 2 yılda tamamlanacaktır.

Yakıtının motorin olması nedeniyle, üretim maliyetinin yüksek olması yüzünden uzun zamandır çalıştırılmayan Aliğa Kombine Çevrim Santralı’nın 4 adet gaz türbininin yakıt sistemi, doğal gazı da kullanabilmesine olanak sağlayacak şekilde 17,6 milyon Avro harcanarak çift yakıt (motorin–doğalgaz) dönüştürülmüş ve santral 15.06.2008 tarihinde işletmeye alınmıştır. Bu proje sayesinde üretim maliyeti 73,93 cent/kWh’den 10,76 cent/kWh’e düşürülmüştür.

Öte yandan, Yatağan Termik Santralı Baca Gazı Kükürt Arıtma Tesislerinde üç üniteye de gaz alımı yapılarak üniteler çalıştırılmış ve 30.06.2007 tarihinde tesisin açılış töreni yapılmıştır. Yüklenici firma ile yapılan anlaşma sonucunda tahkim süreci karşılıklı olarak uzlaşma ile ortadan kaldırılmıştır. Tesisin geçici kabul çalışmaları 28.03.2008 tarihinde Geçici Kabul Protokolünün imzalanması ile tamamlanmış ve Geçici Kabul Protokolü Bakanlığınca onaylanmıştır.

Yeniköy Termik Santralı Baca Gazı Kükürt Arıtma Tesisinde de tahkim süreci yapılan anlaşma ile ortadan kaldırılmıştır. Tesisin 8 haftalık deneme çalışmasının başarıyla tamamlanmasını müteakip 20.05.2008 tarihinde başlayan geçici kabul çalışmalarına devam edilmektedir.

Yeniköy Termik Santralı I-II. Ünite Kazanlarının Rehabilitasyonu ve Yanma Optimizasyonu işi için yüklenici firma ile 29.11.2007 tarihinde sözleşme imzalanmıştır. Sözleşme bedeli 57,5 milyon Avro'dur. Tasarım ve tedarik çalışmaları sonrasında, yüklenici firmaya ilk ünite yer teslimi 15 Eylül 2008'de yapılarak de-montaj ve montaj çalışmaları başlatılmıştır. İşin 2009 yılında tamamlanması hedeflenmektedir.

Soma Termik Santralı 1. ve 2. Ünitenin Elektrofiltre Rehabilitasyonu tamamlanmış olup, Geçici Kabulleri yapılmıştır. III. ve IV. Ünitelerde ise ihale hazırlık çalışmaları yapılmaktadır.

Seyitömer Termik Santralı 1. ve 2. Ünitelerin Elektrofiltre Rehabilitasyonu tamamlanmış ve Geçici Kabulleri yapılmıştır. 3. ve 4. Ünite de ise test çalışmaları tamamlanmış olup, 20 Ekim 2008 tarihinde geçici kabul çalışmalarına başlanmıştır.

Seyitömer Termik Santralı için kül depolama barajı yapım işi tamamlanmış olup, Kasım 2008 ayı içerisinde geçici kabul çalışmalarına başlanılmıştır.

Çatalağzı Termik Santralında Kül ve cürufun uzaklaştırılması ve depolanması işinin %77'si gerçekleştirilmiş olup, elektrik teçhizatının temin ve montajına devam edilmektedir. İşin, 2008 yılı sonunda tamamlanması hedeflenmektedir.

Soma Ayıtlı Kül Barajı Rehabilitasyonu işinin sözleşmesi 21.07.2006 tarihinde imzalanmıştır. İşin %51'i tamamlanmış olup, 2010 yılında tamamlanması planlanmıştır.

Çöllolar Kömür Sahası İşletme Projesi İhalesine, Afşin-Elbistan B Termik Santralının ihtiyacı olan 17 milyon ton kömürü hizmet alımı yolu ile temin etmek üzere çıkmıştır. Yüklenici firma ile 04.04.2007 tarihinde sözleşme imzalanmıştır. Kamulaştırma çalışmalarını müteakip yüklenici firma sahadaki çalışmalarına başlamış olup, bu sahadan santrale ilk kömürün Temmuz 2009'da alınması beklenmektedir. Yaklaşık 500 milyon \$ yatırım yapılacaktır. Proje tamamen özel sektör tarafından finanse edilmektedir.

Ayrıca, Afşin-Elbistan kömür havzasındaki "C" ve "D" kömür sahasından, termik santral kurmak ve işletmek üzere belli bir süre ile rödovans karşılığı kömür üretim hakkı verilmesi işi için açılan ihalede iki firmadan teklif alınmış ancak teklif fiyatlarının yüksek olması nedeniyle

ihale iptal edilmiştir. Afşin C ve D ile ilgili kanunda yapılacak değişikliği müteakip yeniden ihaleye çıkılması planlanmıştır. Yatırım tutarı, yaklaşık 4-4,5 milyar \$ olacaktır. Bu projenin tamamlanması ile her birinin kurulu gücü en az 1200 MW olan 2 termik santral ülkemize kazandırılmış olacaktır. İşin süresi 30 yıldır.

Tamamen kurumun kendi imkânları kullanılarak, EÜAŞ Genel Müdürlüğü'nde Avrupa'daki eşdeğer elektrik şirketlerinde var olan sisteme benzer bir santral izleme sistemi (ESİS) kurulmuş, bu sayede her bir santral ünitesinin anlık üretim değerleri, anlık işletme statüleri, şebeke frekansı, hidrolik santrallerin göl kotları, santral devre dışı kalma sayıları ve iletişim problemlerinin sürekli olarak anında izlenebilmesi sağlanmıştır.

2. Türkiye Elektrik İletim A.Ş Genel Müdürlüğü (TEİAŞ):

TEİAŞ Genel Müdürlüğü esas itibariyle ulusal elektrik sisteminin işletilmesini, elektrik piyasasının rekabete dayalı işletmesini sağlayacak olan Piyasa Mali Uzlaştırma Sisteminin çalıştırılmasını ve sistem işletmesine yönelik olarak yatırımları (idame-yenileme-yeni) gerçekleştirmektedir.

Türkiye Elektrik İletim A.Ş Genel Müdürlüğüne (TEİAŞ), 2008 Yılı Yatırım Programında yer alan projelerden, Ekim ayı itibariyle 16 adet, 567 km enerji iletim hattı (380-154 kV) ile 17 adet, 1650 MVA gücünde trafo merkezinin (380-154 kV) tesisi tamamlanmıştır. Toplam 14 adet, 720 km enerji iletim hattı tesisi ile 33 adet, 8.725 MVA gücünde trafo merkezi tesisine ise devam edilmektedir.

TEİAŞ'ın 2009 yılı yatırım programı tasarısında ise İletim Tesisleri Grubunda 80 adet 380 kV, 290 adet 154 kV olmak üzere toplam 370 adet ve diğer projelerle birlikte toplam 411 adet proje yer almaktadır.

Önümüzdeki üç yıllık Orta Vadeli Programda 7 adet, 748 km 380 kV'luk enerji iletim hattı ve 10 adet, 370 km 154 kV'luk enerji iletim hattı tesisi ile 10 adet, 1.000 MVA gücünde 380 kV'luk trafo merkezi ve 29 adet, 1.425 MVA gücünde 154 kV'luk trafo merkezi tesisi yatırımlarına da başlanmış/başlanacaktır. Planlanan iletim tesisleri ile; iletim sistemi işletme performansının yükseltilmesi, enterkonekte sistemde üretim ve tüketim bölgeleri arasında iletim kapasitelerinin artırılması, uluslar arası enterkoneksiyonlarımızdaki transfer kapasite

limitlerinin artırılması amaçlanmıştır. TEİAŞ, büyük şehirlerimizin meskun mahalleleri içerisinde kalmış, ekonomik ömürlerini doldurmuş, işletme problemleri yaşanan, varlığı çevre açısından risk oluşturan enerji iletim hatlarının yer altına alınması projelerini başlatmış bulunmaktadır.

3. Türkiye Elektrik Ticaret ve Taahhüt A.Ş. Genel Müdürlüğü (TETAŞ):

4628 sayılı Elektrik Piyasası Kanunu çerçevesinde, genel enerji ve ekonomi politikasına uygun olarak elektrik ticaret ve taahhüt faaliyetlerinde bulunmak üzere Türkiye Elektrik Ticaret ve Taahhüt A.Ş. (TETAŞ) kurulmuştur.

2007 yılında 89.114.106,20 MWH enerji almış, bu enerjiye karşılık 7.433.211.301,76 YTL ödeme yapmış, bu dönemde 87.348.218,54 MWH enerji satışından 7.996.881.475,92 YTL hasılat elde etmiş, yıl sonu faaliyetlerini 15.921.247,86 YTL. karla kapatmıştır. 2008 yılında ise Eylül ayı sonu itibariyle 65.059.791,731 MWH enerji almış, enerji alış bedeli olarak 6.443.934.853,29 YTL ödeme yapmış; aynı dönem için 63.968.317,78 MWH enerji satışından 6.394.577.680,41 YTL hasılat elde etmiştir. 2008 yılı son üç aylık dönem için ise 22.220.059.562 MWH enerji alış ve bu enerjiye karşılık olarak 2.725.301.776,80 YTL ödeme yapılması, yine aynı dönemde 21.524.634,871 MWH enerji satılması ve karşılığında 3.097.394.957,94 YTL hasılat elde edilmesi programlanmaktadır.

Elektrik Piyasası Dengeleme ve Uzlaştırma Yönetmeliği çerçevesinde; 1 Ocak 2007-31 Aralık 2007 tarihleri arasında PMUM'dan 3,519 milyar kWh elektrik enerjisi 0,419 milyar YTL bedelle alınmış, 0,943 Milyar kWh elektrik enerjisi 0,122 milyar YTL bedelle PMUM'a satılmıştır.

1 Ocak 2008-30 Eylül 2008 tarihleri arasında ise, PMUM'dan, 2,990 Milyar kWh elektrik enerjisi 0,439 Milyar YTL bedelle alınmış, 0,680 Milyar kWh elektrik enerjisi 0,117 Milyar YTL bedelle PMUM'a satılmıştır.

Türkmenistan'dan 2007 yılında 633,4 Milyon kWh enerji ithal edilmiş olup, bu ülkeden 2008 yılı Eylül ayı sonu itibariyle, 292,7 Milyon kWh enerji ithal edilmiştir. Bu miktarın yıl sonunda 450 Milyon kWh civarında gerçekleşmesi beklenmektedir. Ayrıca, Bakanlığım ile Türkmenistan Enerji Bakanlığı arasında 26.05.2006 tarihinde imzalanan Protokol ile mevcut Sözleşmenin süresinin 2010 yılı sonuna kadar uzatılmasına bağlı olarak, ülkemizin doğusunda

iletim kısıtı nedeniyle yaşanan gerilim düşümleri asgariye indirilmiş olup, kısa dönemde bu bölgelerimizde yapılacak yatırımlarla sorunlar tamamen ortadan kaldırılacaktır.

Gürcistan-Acara Özerk Cumhuriyeti ile mübadele kapsamında imzalanan Elektrik Enerjisi Alış-Veriş Anlaşması gereğince sürdürülmekte olan elektrik enerjisi alış-verisinin Gürcistan-Acara Özerk Cumhuriyeti'nden gelen talep, Bakanlığım ile ilgili Kuruluşlarımızca yapılan değerlendirme neticesinde, mübadele işlemine 2 yıl daha devam edilmesi konusunda 26.09.2006 tarihinde imzalanan Protokol çerçevesinde imzalanan anlaşma gereğince Acara Özerk Cumhuriyeti ile mübadele kapsamında elektrik enerjisi alış-verişine devam edilmiştir. Mübadele kapsamında elektrik enerjisi alış-verişinin gerçekleştirildiği 2005, 2006, 2007 ve 2008 yılı ilk 9 aylık süresinde Acara'ya 294 milyon kWh elektrik enerjisi verilmiş, aynı sürede 472 milyon kWh elektrik enerjisi alınmıştır.

Diğer taraftan, güney komşumuz Suriye'nin kuzeyinde meydana gelen enerji darboğazına çözüm arayışları kapsamında ülkemize yaptığı müracaat üzerine, Bakanlığım ve ilgili Kuruluşlar tarafından gerekli değerlendirmeler yapılmış ve iyi komşuluk ilişkileri de gözetilerek, 2006 yılı Ekim ayından itibaren, anılan ülkeye yılda ortalama 1,4 milyar kWh elektrik enerjisi ihraç etmek üzere 03.10.2006 tarihinde sözleşme imzalanmış olup, 08.11.2006 tarihinden 08.11.2007 tarihine kadar 1.094.051.653 kWh elektrik enerjisi satışı gerçekleştirilmiştir. Suriye'den gelen talep, Bakanlığım ile ilgili Kuruluşlarımızla birlikte değerlendirilerek, ihraç işlemine 1 yıl daha devam edilmesi konusunda 08.11.2007 tarihinde yeni bir elektrik enerjisi satış anlaşması imzalanmıştır. Anlaşma kapsamında Suriye'ye 97.330.973 kWh elektrik enerjisi satışı gerçekleştirilmiştir.

Yunanistan Cumhuriyeti Enerji Bakanlığı ile 18.07.2007 tarihinde imzalanan "Elektrik Enerjisi Alış-Verişi Hakkında Protokol" gereğince imzalanan 20.07.2007 tarihli mübadele kapsamında Elektrik Enerjisi Alış-veriş Anlaşması çerçevesinde Yunanistan'a 88.737.739 kWh elektrik enerjisi verilmiş ve Anlaşma hükümleri gereğince Yunanistan'dan 29.793.342 kWh elektrik enerjisi alınmıştır. 29.02.2008 tarihi itibarıyla hesap kesim işlemi yapılmış ve Yunanistan tarafından iade edilemeyen 58.944.648 kWh elektrik enerjisi borcuna karşılık 5.069.239,73 avro fatura düzenlenmiş ve bu bedel Yunanistan tarafından ödenmiştir.

4. Türkiye Elektrik Dağıtım A.Ş. Genel Müdürlüğü (TEDAŞ):

Türkiye Elektrik Dağıtım A.Ş. Genel Müdürlüğü (TEDAŞ), Bakanlığımın ilgili kuruluşu iken, 2 Nisan 2004 tarihli ve 2004/22 sayılı Özelleştirme Yüksek Kurul Kararı ile özelleştirme kapsam ve programına alınmıştır.

Devletin genel ekonomik politikasına uygun olarak elektriğin dağıtım ve ticaretini yapmakla görevli olan TEDAŞ, elektrik enerjisini yerleşim yerleri yakınında kurulu bulunan indirici trafo merkezlerinden temin ederek, büyük kent merkezlerinden en küçük yerleşim birimlerine, sanayiden meskene kadar uzanan 30 milyon abone ile tüm ülke halkına hizmet vermektedir.

5. Elektrik İşleri Etüt İdaresi Genel Müdürlüğü (EİEİ):

2003–2008 döneminde Türkiye genelinde 105 proje geliştirilmiş olup, 2.5 Milyar kWh’lık hidroelektrik potansiyel belirlenmiştir. 2009 yılında Fırat-Dicle havzasında yapılacak çalışmalarla yaklaşık olarak 500 Milyon kWh’lık ilave potansiyelin ortaya çıkartılması beklenmektedir. Gelişmiş ülkelerde pik talebin karşılanmasında hidroelektrik santrallerin yetersiz kalması durumunda Pompaj Depolamalı HES’lerden yararlanılmaktadır. Bu doğrultuda 2008 yılı içerisinde toplam kurulu gücü 7300 MW olan 10 adet Pompaj Depolamalı HES’in ilk etüt raporları hazırlanmıştır. Ayrıca, 6700 MW kurulu güçteki 6 adet Pompaj Depolamalı HES ile ilgili çalışmalara da devam edilmektedir.

Ülke çapında da Marmara, Ege ve Akdeniz Bölgeleri öncelikli olmak üzere rüzgar enerjisinden daha fazla yararlanılabilmesi amacıyla Rüzgar Destekli Pompaj Depolamalı HES potansiyel belirleme çalışmaları sürdürülmektedir. Bu maksatla yaklaşık kurulu gücü 15 MW olan hibrit sistem ile ilgili çalışmalar devam etmektedir.

Tüm Türkiye’yi kapsayan “Rüzgar Enerjisi Potansiyeli Atlası (REPA)” ile ilgili çalışmalar, Coğrafik Bilgi Sistemlerinden (CBS) ve uydu görüntülerinden de yararlanarak tamamlanmıştır. Rüzgar yatırımcıları ve enerji planlamacıları ihtiyaç duydukları rüzgar kaynak bilgilerini bu ortamdan temin edebilmektedirler.

Türkiye Güneş Enerjisi Potansiyeli Atlası (GEPA) hazırlanarak elde edilen bilgiler kamuoyuna sunulmuştur. Güneş enerjisine dayalı yatırım yapmak isteyenler, GEPA’yı kullanarak ülkemizde öncelikli yatırım yapılabilecek alanları tespit edebilmektedirler.

Bakanlığım Ar-Ge çalışmalarını ve yerli teknolojilerin kullanımını desteklemektedir. “TÜBİTAK Kamu Kurumları Ar-Ge Projeleri Destekleme Programı” kapsamında; termik santrallerin atık ısısından yararlanmaya, yakıt pilli mikro kojenerasyon sisteminin geliştirilmesine ve biyokütle/kömür karışımlarını dolaşımli akışkan yatakta yakma teknolojisinin geliştirilmesine yönelik üç projemiz kabul edilmiş olup, çalışmalar devam etmektedir.

2007 yılı içinde kurulumu tamamlanmış olan, etkileşimli bilgi alışverişi ve veri tabanı özelliklerine sahip, Enerji Verimliliği Portalı (ENVER PORTALI) ile bilgilerin daha hızlı toplanması ve değerlendirilmesi, analiz edilmesi kamuoyunun bilgi ve bilinç düzeyinin artırılması sağlanacaktır.

EİEİ Genel Müdürlüğünün yürütmekte olduğu eğitim ve bilinçlendirme çalışmalarında etkinliği artırmak amacıyla, öğretmenlere, öğrencilere, mühendislere, enerji yöneticilerine, enerji verimliliği danışmanlık şirketlerine ve enerji verimliliği uygulamaları ile ilgili diğer hedef kitlelere yönelik uzaktan elektronik eğitim vermek üzere etkileşimli bilgi alış verişi özelliklerine sahip ve EİE'nin mevcut EnVer Portalı ile tümleşik çalışacak şekilde tasarlanmış olan “Web Tabanlı Uzaktan Eğitim” projesi tamamlanmıştır.

Kamu, özel ve sivil toplum kesimlerinin katılımı ile hazırlanan 5627 sayılı Enerji Verimliliği Kanunu 2 Mayıs 2007 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Sanayide, binalarda, ulaşımda ve enerji sektöründe, Türkiye pratiklerinde uygulanabilir yükümlülükler, destekler ve bilinçlendirme etkinlikleri getiren kanun, gelişmiş ülkelerdeki uygulamalar ışığında hazırlanmış olup, AB'nin ilgili direktifleri ile uyum içerisindedir. Kanun kapsamında aşağıdaki yönetmelikler yürürlüğe konulmuştur;

- 1)Sanayi ve Ticaret Bakanlığı tarafından, “Tanıtma ve Kullanma Kılavuzu Uygulama Esaslarına Dair Yönetmelikte Değişiklik Yapılması Hakkında Yönetmelik” (08/10/2007 Tarihli ve 26667 Sayılı Resmî Gazete)
- 2)Bayındırlık ve İskan Bakanlığı tarafından, “Merkezi Isıtma ve Sıhhi Sıcak Su Sistemlerinde Isınma ve Sıhhi Sıcak Su Giderlerinin Paylaştırılmasına İlişkin Yönetmelik” (14/04/2008 Tarihli ve 26847 Sayılı 1.Mükerrer Resmî Gazete)
- 3)Ulaştırma Bakanlığı tarafından, “Ulaşımda Enerji Verimliliğinin Artırılmasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik” (09/06/2008 Tarihli ve 26901 Sayılı Resmî Gazete)

4)KOSGEB tarafından, “Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmelerde Enerji Verimliliği Eğitim, Etüt ve Danışmanlık Hizmetlerinin Desteklenmesi Hakkında Yönetmelik” (18/10/2008 Tarihli ve 27028 Sayılı Resmî Gazete)

5)Bakanlığım tarafından, “Enerji Kaynaklarının ve Enerjinin Kullanımında Verimliliğinin Artırılmasına Dair Yönetmelik” (25/10/2008 tarihli ve 27035 sayılı Resmî Gazete)

5627 sayılı Enerji Verimliliği Kanunu'nun ikincil mevzuat çalışmaları kapsamında yürürlüğe giren “Enerji Kaynaklarının ve Enerjinin Kullanımında Verimliliğinin Artırılmasına Dair Yönetmelik” ile birlikte; üniversitelerin ve meslek odalarının yetkilendirilmesi, şirketlerin yetkilendirilmesi, verimlilik artırıcı proje destekleri ve ENVER Motor Hareketi kapsamında motor sistemlerine yönelik projelerin desteklenmesi, gönüllü anlaşmalarla sanayide enerji verimliliğinin iyileştirilmesi konularındaki uygulamalar 2009 yılında başlatılacaktır.

Sanayi ve bina sektöründe enerji yönetimi uygulamaları kapsamında EİE bünyesinde enerji yöneticileri eğitimleri gerçekleştirilmektedir. Enerji yöneticilerinin sertifikalandırılması kapsamında; endüstriyel işletmelerdeki enerji yöneticilerine yönelik eğitimler 1997, bina sektörüne yönelik eğitimler ise 2006 yılından bu yana devam etmektedir. Bugüne kadar sanayi sektöründe 1018, bina sektöründe 241 enerji yöneticisinin eğitimi gerçekleştirilmiştir. 2009 yılında sanayi sektöründe 200, bina sektöründe ise 262'nin üzerinde kursiyer eğitilmesi planlanmıştır. Sanayi ve bina sektöründe oluşturulan enerji yönetimi uygulamaları kapsamında enerji yöneticilerinin sertifikalandırılmasına yönelik yürütülen enerji verimliliği eğitimlerinin kapsamı 2009 yılından itibaren “Enerji Verimliliği Danışmanlık Şirketleri”ni de içerecek şekilde genişletilecektir.

Ayrıca, bölgesel işbirliklerinin geliştirilmesi amacıyla başta Türk Cumhuriyetleri olmak üzere, Asya, Orta Doğu ve Balkan ülkelerine yönelik “Uluslararası Enerji Yöneticisi” eğitim programı 2002 yılından bu güne kadar her yıl düzenli olarak sürdürülmektedir. Böylece EİE'nin eğitim tesislerine uluslararası eğitim merkezi olma niteliği kazandırılması hedeflenmektedir.

Üreten, tüketen ve karar veren pozisyonunda olan herkesi enerji konusunda bilinçlendirmek, enerji kültürünün oluşturulmasına katkı sağlamak, enerji ve kaynaklarını tanıtmak, enerji üretim ve tüketim süreçleri konusunda halkı bilgilendirmek ve enerji verimlilik bilincini geliştirmek amacıyla MTA kampüsünde kurulan “Enerji Parkı”ndaki tanıtım ve bilinçlendirme çalışmalarına devam edilecektir.

Hollanda hükümeti ile ikili işbirliği çerçevesinde 2008 yılı başında başlatılan “Gönüllü Anlaşmalarla Türk Sanayisinde Enerji Verimliliğinin Artırılması Projesi” ile Hollanda’da uzun yıllardır başarılı bir şekilde yürütülen uzun dönemli (gönüllü) anlaşma uygulamalarının 5627 sayılı Enerji Verimliliği Kanunu kapsamında ülkemiz sanayi sektöründe de pilot uygulamalarla yaygınlaştırılması ve bu konuda gerekli alt yapıların kuvvetlendirilmesi amaçlanmaktadır.

EİEİ Genel Müdürlüğü, MTA koordinatörlüğünde devam eden “Kömür Arama Seferberliği” kapsamındaki projeye sondaj çalışmaları ile katkıda bulunmaktadır. Ayrıca, Genel Müdürlüğün jeolojik araştırmalarla ilgili mühendis gücünün bir bölümü, jeotermal enerjinin öncelikle elektrikte değerlendirilmesine yönelik tip projelerin hazırlanmasına yönlendirilmiştir.

6. Türkiye Elektromekanik Sanayi A.Ş. Genel Müdürlüğü (TEMSAN):

31.05.2007 tarih ve 26538 sayılı Resmi Gazete’de yayınlanan, 14.05.2007 tarih ve 2007/12106 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile “İktisadi Devlet Teşekkülü” olarak yapılandırılan Türkiye Elektromekanik Sanayii (TEMSAN) Genel Müdürlüğü’ne ait “Ana Statü” 26.07.2008 tarih ve 26948 sayılı Resmi Gazete’de yayınlanarak yürürlüğe girmiştir.

TEMSAN, Ankara ve Diyarbakır’da bulunan tesisleri ile birlikte; hidroelektrik santrallerin elektromekanik teçhizatının projelendirilmesi, imalâtı, montajı ve devreye alınması işlerinin anahtar teslimi esasına göre yürütülmesinin yanı sıra, kamu ve özel sektör kuruluşlarına çeşitli tip şalt malzemelerinin üretimi, trafo merkezlerinin yapımı, santrallerin rehabilitasyonu, çimento sanayii ile yan sanayi için büyük güçte makina ve çelik konstrüksiyon imalâtının yapılması ile termik ve hidroelektrik santrallerde kullanılan muhtelif güçlerdeki elektrik motorlarının yenilenmesi faaliyetlerini yürütmektedir. Ayrıca kullandığı teknolojinin yeniden yapılandırılması için Ar-Ge ve eğitim faaliyetlerinde bulunmakta, yerli ve yabancı firmalarla işbirliği yapmaktadır.

Bu kapsamda; yıllık elektrik enerjisi üretimi 488 milyon kWh olan Alpaslan I HES’in imalât çalışmaları tamamlanmış olup, montaj çalışmalarına devam edilmektedir. Yıllık elektrik enerjisi üretimleri 100 milyon kWh olan Kılavuzlu HES ile 59 milyon kWh olan Manyas HES’in imalât ve montaj çalışmalarına ise devam edilmektedir. Yıllık elektrik enerjisi üretimi

200 milyon kWh olan Topçam HES'in proje çalışmaları tamamlanmış olup, imalât çalışmalarına devam edilmektedir. Proje, imalât ve montaj çalışmaları devam etmekte olan bu 4 santralin toplam yıllık elektrik enerjisi üretimleri 847 milyon kWh'ye ulaşmaktadır.

Toplam yıllık elektrik üretimleri 681 milyon kWh olan ve elektromekanik teçhizatı TEMSAN tarafından imal edilerek devreye alınan EÜAŞ Genel Müdürlüğü bünyesindeki Kürtün ve Batman HES'lerin işletme ve bakım-onarım hizmetleri, bedeli mukabili, TEMSAN tarafından yürütülmektedir.

EÜAŞ ile imzalanan sözleşme kapsamında başlanan Gökçekaya ve Demirköprü HES ile ilgili rehabilitasyon çalışmalarının ve Karkamış-Borçka Barajlarının ızgara temizleme sistemi işlerinin ise 2009 yılında tamamlanması planlanmaktadır.

Ayrıca Kuzuluk Trafo Merkezi tamamlanarak geçici kabulü yapılmış, Karabük, Ordu, ve Yozgat Trafo Merkezleri tamamlanma aşamasına getirilmiş olup, Paşaköy ve Çumra Trafo Merkezleri için TEMSAN tarafından verilen teklifler, fiyat olarak ihalede birinci olmuştur.

Ayrıca yurtiçinde ve yurtdışında çeşitli ihalelere katılmak üzere teklifler hazırlanmaktadır. Bu kapsamda, Keban HES rehabilitasyon projesi için yapılan uluslararası açık ihalede verilen teklif fiyat olarak birinci olmuştur. RİNERJİ Rize Elektrik Üretim A.Ş.'den CUNİS HES'in elektromekanik teçhizatının temini işi alınmış olup, sözleşmesi imzalanmıştır. Madagaskar ve Nijerya'da gerçekleştirilen ihaleler ile Fiji Adaları'ndaki elektrifikasyon işleri için teklifler verilmiştir.

7. Türkiye Atom Enerjisi Kurumu Başkanlığı (TAEK):

Ülkemiz, nükleer enerji alanında çalışmaları ilk başlatan ülkelerden biridir. 1955 yılında Cenevre Konferansını takiben ABD ile Nükleer Enerjinin Barışçıl Amaçlarla Kullanılmasına Dair İşbirliği Anlaşması imzalanmıştır. 1956 yılında Atom Enerjisi Komisyonu kurulmuş ve 1957 yılında Uluslararası Atom Enerjisi Ajansı'na üye olunmuştur. Ancak, 50 yıldır sürdürülen çabalara rağmen çeşitli nedenlerden dolayı nükleer teknoloji alanında istenilen seviyeye gelinememiştir.

Hızlı bir gelişme sürecinde bulunan ülkemizin enerji ihtiyacının karşılanmasında değerlendirilmesi gereken en önemli seçeneklerden biri nükleer enerjidir. Nükleer enerji günümüzde güvenli, temiz, ekonomik ve güvenilir bir enerji kaynağı olarak dünya enerji ihtiyacının karşılanmasında kullanılan ana kaynaklardan birisidir. Ülkemizin ulusal enerji planlarında da zaman zaman öne çıkan nükleer güç santrallerinin enerji üretim yelpazesine dahil edilmesi çalışmaları sürdürülmektedir.

Ülkemizin araştırma reaktörü tecrübesinde 1960'lı yıllardan itibaren TAEK tarafından kurulan ve işletilen havuz tipi reaktörler önemli bir yer tutmaktadır. Araştırma ve diğer amaçlar için nötron sağlayan araştırma reaktörlerinin, nükleer güç ile ilgili araştırma ve eğitim faaliyetlerini desteklemekten radyoizotop üretimine, tıp ve sanayi alanlarına kadar geniş uygulamaları bulunmaktadır. Özellikle radyoizotop üretiminde geliştirilen daha verimli ve ekonomik çözümler ile nükleer teknolojideki değişen koşullar ve gelişmelere cevap verebilmek üzere ülkemizde yeni bir araştırma reaktörünün kurulması kaçınılmazdır. Ülkemizin nükleer teknolojinin tıp, endüstri, tarım gibi ana uygulamalarında etkin bir rol kazanması için çok amaçlı bir araştırma reaktörü, mümkün olduğu kadar ülke sanayi ve ülke altyapısı kullanılarak kurulacaktır.

Tutarlı bir nükleer enerji programı, endüstri, teknoloji, kalite güvencesi ve teknik personel açısından yoğun bir talep oluşturacaktır. Bu nedenle, nükleer alanda kalkınmaya yönelik ulusal potansiyelin geliştirilebilmesi için ulusal amaçlar ve öncelikler göz önünde bulundurularak program dahilinde altyapı aşama aşama oluşturulmalıdır. Nükleer teknolojinin ülke çıkarlarına uygun olarak enerji üretiminde kullanılabilmesine yönelik çalışmalar Türkiye Atom Enerjisi Kurumu'nda sürdürülmektedir. Elektrik enerjisi arz ve talep projeksiyonlarına bağlı olarak, 2015 yılından başlayarak yaklaşık 5000 MW gücünde nükleer santral kapasitesinin işletmeye alınması için yasal düzenlemeler ve bunların gereği olarak santralleri kuracak özel sektör kuruluşunun seçilmesi için bir yarışma yapılmıştır. Nükleer teknolojinin elde edilebilmesi için gerekli araştırma, geliştirme ve eğitim merkezlerinin kurulması ve mevcut merkezlerin günün şartlarına uygun donanım ve vasıflı personelle donatılması gerekmektedir. Bu bağlamda, ülkemizin nükleer programının bir parçası olarak, bünyesinde güç reaktörlerini, araştırma reaktörlerini, yakıt çevrim tesislerini ve eğitim merkezlerini içeren bir nükleer teknoloji merkezi kurma çalışmaları devam etmektedir.

Nükleer enerji teknolojileri konusunda dünyadaki gelişime bakıldığında, nükleer güç programlarının başarıya ulaşmasında temel faktörün yakıt çevrimi dahil olmak üzere nükleer güç teknolojilerinin özümsemesi ve yerleştirilmesi olduğu görülür. Nükleer güç teknolojilerinin ülkemiz menfaatleri doğrultusunda kullanılmasında ihtiyaç duyulacak nükleer yakıt çevrimi teknolojilerinin edinilmesi ve bu doğrultuda ülke sanayi ve insangücü kaynaklarını kullanarak gerekli tesislerin kurulması nükleer programın ana hedeflerinden biridir. Bu bağlamda, yakıt çevrimine yönelik teknolojilerin ülke şartlarında geliştirilmesi için ihtiyaçların belirlenmesi ve bu ihtiyaçların tamamının ülke içinden teminine yönelik çalışmaların yapılması kaçınılmazdır. Yakıt çevrimi adımlarına yönelik altyapının oluşturulması ile bilimsel ve teknolojik faaliyetlerin uygulanması ve yürütülmesi öncelikli konular arasındadır.

Nükleer teknoloji ve enerji konusunda yetkinlik ve etkinlik kazanılması için uluslararası organizasyonlardan olabildiğince fazla fayda sağlanması hedefine yönelik olarak TAEK tarafından Uluslararası Atom Enerjisi Ajansı, İktisadi İşbirliği ve Gelişme Teşkilatı/Nükleer Enerji Ajansı ile işbirliği içinde nükleer enerjinin barışçıl amaçlarla kullanımına yönelik araştırma faaliyetleri yapılmakta olup, halen UAEA ile Teknik İşbirliği ve Araştırma Kontratı Programları kapsamında 2 adet Ulusal (TUR) projesi, 7 adet Bölgesel (RER) projesi, 11 adet Araştırma Kontratı projesi yürütülmektedir. Ayrıca 2008 yılı yatırım programında araştırma amaçlı 8 adet yatırım projesi yer almaktadır. Ülkemiz, nükleer enerji alanında, 21 adet imza ve onay safhası tamamlanmış, 1 adet imza safhası tamamlanmış ancak onay bekleyen ve 1 adet görüşme aşamasında olan uluslararası çok taraflı anlaşma, sözleşme ve ek protokoller ile 8 adet imza ve onay safhası tamamlanmış, 1 adet imza safhası bitmiş ve TBMM tarafından onaylanması uygun bulunmuş ancak onay sürecinin tamamlanması için Bakanlar Kurulu Kararı çıkmamış, 2 adet imza safhası tamamlanmış ancak onay bekleyen, 5 adet de görüşme aşamasında olan uluslararası iki taraflı anlaşmalara taraftır. TAEK'in nükleer alanda uluslararası komite üyelikleri bulunmaktadır. TAEK kısa adı CERN olan Avrupa Nükleer Araştırma Merkezi'nde gözlemci statüsünde bulunmakta, SESAME projesine kurucu üye olarak maddi katkı sağlamaktadır. TAEK CERN ile gerekli her türlü ilişkiyi yürütmek, koordine etmek, bilimsel aktivitelere katılmak, adı geçen merkez ile ilgili her türlü finansal konularda muhatap olmak ve ülkemizi bu konuda temsil etmek üzere Başbakanlık tarafından görevlendirilmiştir.

Nükleer konularla ilgili Avrupa Birliği (AB) müktesebatına uyum çalışmaları kapsamında, “Radyoaktif Maddelerin Güvenli Taşınması ve Radyoaktif Madde Kullanımından Oluşan Atıklara İlişkin” yönetmeliklerimiz yürürlüğe girmiş, “Radyasyon Güvenliği Tüzüğü, Harici Görevlilerin İyonlaştırıcı Radyasyondan Korunmasına Dair Yönetmelik” ve “Yüksek Aktiviteli Kapalı Radyoaktif Kaynaklara ve Sahipsiz Kaynaklara İlişkin Yönetmelik” hazırlanmış olup, 2009 yılı içinde yürürlüğe girmesi planlanmaktadır.

Halen 2690 sayılı TAEK Kanununda verilen görevlerden olan, nükleer alanda düzenleyici faaliyetlere ilişkin görev ve sorumlulukların ayrı bir Kurum (Türkiye Nükleer Düzenleme Kurumu, TNDK) bünyesinde yürütülmesine yönelik kanun taslağı hazırlık çalışmaları da sonuçlandırılmış olup, bu taslak Türkiye Büyük Millet Meclisi’ne sunulmak üzere TAEK tarafından Başbakanlığa gönderilmiştir. Böylece, düzenleyici faaliyetlerin uluslararası yükümlülüklerimize (Nükleer Güvenlik Sözleşmesi 1995) uygun olarak uygulamalardan bağımsız hale getirilebilmesi mümkün olabilecektir.

Bakanlık olarak, ülkemizin nükleer teknoloji geliştirme ve enerji üretmeye yönelik hedeflerine ancak kararlı bir nükleer program dahilinde, ulusal endüstrimiz ve insan gücümüz ile ulaşılacağını düşünmekteyiz. Bu bağlamda, Türkiye Atom Enerjisi Kurumu, nükleer teknolojilerin ülke menfaatine kullanılmasına yönelik gerekli çalışmalarda öncülük etmeye devam edecektir.

8. Maden Tetkik ve Arama Genel Müdürlüğü (MTA):

MTA Genel Müdürlüğü, yeraltı kaynaklarının yüksek katma değer sağlayacak şekilde ekonomiye kazandırılması, enerji ve sanayi hammadde talebinin güvenli ve ekonomik olarak karşılanması, arz kaynaklarının çeşitlendirilmesi ve geliştirilmesi, üretilen hammaddelerin yurt içerisinde işlenerek nihai ürünlere dönüştürülmesini içeren hedefleri çerçevesinde, ülkemiz jeolojisinin sunduğu imkânlar ile ekonomimiz ve dünya madenciliğindeki gelişmeleri göz önünde bulundurarak belirlediği öncelikler çerçevesindeki arama ve araştırma çalışmalarına 2008 yılında da devam etmiştir.

Ülkemizin hammadde ihtiyacının yerli kaynaklarımızdan karşılanması ve dışa bağımlılığın azaltılması amacıyla MTA Genel Müdürlüğü tarafından 2004 yılından itibaren sondajlı aramalara önem verilmiştir. Genel Müdürlüğün 2000 yılında 7.000.000 YTL olan yatırım miktarı 2008 yılında 10 katın üzerinde artarak 98.500.000 YTL ye ulaşmıştır.

Teknik donanımın geliştirilmesi için yeni sondaj makinaları, jeofizik cihazları, laboratuvar cihaz ve ekipman alımları gerçekleşmiş olup, mevcut bilgi birikiminin yanı sıra Bakanlığımıza bağlı diğer kurumlar (TKİ, TPAO, EÜAŞ, TTK, DSİ vb.) arasında bilgi akışı hızlandırılmış ve oluşturulan yeni projelerin uygulanmasına hızla devam etmiştir.

MTA Genel Müdürlüğü dünyanın tüm gelişmiş ülkelerinde olduğu gibi, ülkemizin maden ve endüstriyel hammadde aramalarında baz oluşturacak stratejik öneme sahip temel verileri içeren haritaların yapılması görevini üstlenen tek kuruluştur. Bu kapsamda 2008 yılında yürütülen projelerde Orta Toroslar, Güney ve G. Doğu Anadolu Bölgelerinde çalışmalar tamamlanmıştır.

Şehir planlamalarında en önemli konulardan birisi deprem ve heyelan gibi afetlerdir. Bu planlamalarda kullanılacak diri fay ve heyelan haritalarını da ülke çapında hazırlayan tek kurum MTA'dır. Afet riskleri bu haritalardan yararlanılarak belirlenmektedir. Türkiye'nin diri fay güncelleme projesine 2008 yılında Batı ve G.Batı Anadolu bölgelerinde yapılan çalışmalarla devam edilmiştir.

Ülkemizde uygulaması yeni olan, yerkabuğunu oluşturan kayaçların ve bunların arasında dolaşarak yeryüzüne çıkan yer altı sularının insan sağlığı üzerindeki etkilerini araştıran Tıbbi Jeoloji çalışmaları sürdürülmekte olup, konu ile ilgili olarak elde edilen bilgi ve tecrübeler Sağlık Bakanlığı ile paylaşılmaktadır. 2008 yılında bu konudaki çalışmalar Zonguldak ve Ardahan arasındaki bölgede gerçekleştirilmiştir.

Küresel ısınma sonucu meydana gelen kuraklık ve buna bağlı olarak gelişen yer altı suyu potansiyellerinin araştırılması, denize dökülen veya yeraltından deniz suyuna karışan tatlı sulardan nasıl yararlanılabileceği ile ilgili araştırma yapacak, multi disiplinler (jeolog, jeofizikçi, biyolog, sosyolog, arkeolog vb.) yeni bir ekip oluşturularak çalışmalara başlanmıştır.

MTA Genel Müdürlüğüne; ülke turizmine büyük katkılar sağlayabilecek, mağaralar, Jeolojik Park denilen milyonlarca yılda oluşmuş özel yapıların tespitine ve korunmasına yönelik ilgili sivil toplum örgütleriyle birlikte, Jeolojik Miras ve Jeopark çalışmaları da yürütülmektedir. Jeolojik Miras'ın ülkeler için ne denli önemli olduğunu bu konudaki yapılmış çalışmalardan anlaşılabilir. Örneğin İran'ın Jeolojik Miras alanlarının turizme kazandırılması sonucu elde ettiği turizm gelirleri petrol ve doğal gaz hariç yer altı zenginliklerinden elde ettiği gelirden kat kat fazladır. Bu kapsamda, 2008 yılında Çanakkale ilinde bir çalışma gerçekleştirilmiştir.

Doğal Kaynaklarımızın ülkemiz ekonomisine ivedi olarak kazandırılması ancak ve ancak arama-araştırma projelerini sürdürmek, sanayimize hammadde güvencesi temin etmekle mümkündür. Bu doğrultuda MTA Genel Müdürlüğü'nün maden arama çalışmalarını artıran bir hızla devam ettirmesi zorunludur. Özellikle sektörel bazda değerlendirmeler yapıldığında, madencilik sektörünün kendine özgü dinamiklerinin olduğu ve en önemli faktörün de risk faktörü olduğu açıkça görülecektir. Tüm dünyada madencilik sektöründe faaliyet gösteren kurum ve kuruluşların stratejik planı, değişken olan maden üretim, tüketim ve fiyat faktörleri dikkate alınarak ihtiyaçlara göre belirlenmektedir. Geri dönüşümü uzun yıllar alan madencilik yatırımlarında en önemli yatırım kalemlerinin başında "arama ve araştırma" yatırımları gelmektedir. Ülkemiz için hayati önem taşıyan maden arama ve araştırma yatırımlarında, geri dönüşüm süreçleri dikkate alındığında özel sektör tarafından yeterli kaynak ayrılmadığı gerçeği, maden arama ve araştırma faaliyetlerinde MTA Genel Müdürlüğü'nün başlı başına stratejik bir görevi olduğunun açık bir göstergesidir.

2002 yılında durma noktasına gelmiş olan metalik maden ve endüstriyel hammadde aramalarındaki toplam 7 olan ruhsat sayısı 2008 yılında 110 adete ulaşmıştır. Bu da bize aramalardaki proje sayılarının yaklaşık 20 kat arttığını ve konuya ne kadar önem verildiğini göstermektedir. Sondaj miktarları ve laboratuvar çalışmaları da buna bağlı olarak aynı oranda artmıştır. Artarak sürdürülmekte olan çalışmalar kapsamında 2008 yılında toplam yaklaşık 50.000 m. sondaj tamamlanmış olacaktır.

Altın, bakır, krom gibi metalik madenlerin varlığı oluşum özelliklerinden dolayı ve araştırma neticelerinin laboratuvar analiz sonuçlarının alınmasına bağlı olduğundan rezervin ortaya konması diğer enerji, endüstriyel hammaddelerine göre daha uzun zaman almaktadır. Son dört yılda çalışmaların ilk sonuçlarına göre önümüzdeki yıllarda önemli bir metalik maden rezervinin ortaya konulacağı görülmektedir. Konu ile ilgili çalışmalardan birkaç örnek verecek olursak; Konya-Karaman-Niğde arasında kalan bölgede yapılan endüstriyel tuz arama ve araştırma faaliyetleri sırasında ülkemizin uzun yıllar ihtiyacını karşılayacak yeni tuz oluşumları belirlenmiştir. Binlerce metre kalınlığa sahip bu tuz oluşumları; Tuz Gölü'nün maruz kaldığı çevresel etkiler dikkate alındığında; yeraltında kirliliğe karşı muhafaza edilmesi bakımından önemlidir. Ayrıca bu tuz oluşumları doğal gaz depolaması için de uygun olup, stratejik önem taşımaktadır. Bölgedeki tuz aramaları esnasında Karapınar civarında önemli kömür oluşumları, Bor-Badak civarında ise yine önemli petrol seviyeleri tespit edilmiş olup,

buradaki araştırmalara TPAO Genel M¼d¼rl¼ę¼ tarafından devam edilmektedir. Yine aynı havzada Konya-Ereğli civarında 2008 yılında s¼rd¼r¼len ve halen devam eden araştırmalar sırasında önemli bir petrol varlığı daha belirlenmiştir.

D¼nyada yalnızca ABD'de bulunan ve işletilen, özellikle petrol, doğal gaz, sıvı sanayi atıkları, atık sular ve her t¼rl¼ likit maddelerin arıtılmasında kullanılan, stratejik önemi çok yüksek olan şabazit mineralinin varlığı tespit edilmiş olup, bununla ilgili teknoloji çalışmalarına devam edilmektedir.

ETİ Maden İşletmeleri Genel M¼d¼rl¼ę¼ adına Batı Anadolu'daki bor sahaları ve yakın çevresinde MTA Genel M¼d¼rl¼ę¼ tarafından gerçekteşirilen arama faaliyetleri ile mevcut bor rezervlerimiz iki katına çıkartılarak yaklaşık 4 milyar tona ulaşmıştır. Bu proje kapsamında Eskişehir İnön¼ civarında yapılan sondajlı arama çalışmalarında önemli sayılabilecek bir kömür varlığı belirlenmiştir. Bu havzadaki köm¼re yönelik rezerv tespit çalışmalarına devam edilmektedir.

Metalik maden arama projeleri kapsamında ise özellikle son yıllarda hızla artan d¼nya maden tüketimi ve artan fiyatlar dikkate alındığında, ÷lkemiz ekonomisi ve sanayinin gelişebilmesi için gerekli olan metalik maden kaynaklarının da aranması ve araştırılması yön¼nde ÷lke genelinde çok sayıda proje uygulamaya konulmuştur. Doğu Karadeniz Bölgesi'nde 2008 yılında s¼rd¼r¼len çalışmalar kapsamında, bakır, kurşun, çinko, altın; bunlara ilaveten ÷lke genelinde Erzurum, Erzincan, Adıyaman, Sivas, Nevşehir, Aksaray, Kayseri, Çorum, Yalova ve Çanakkale yörelerinde de altın, bakır, kurşun, çinko ve molibden gibi önemli metallerin arama ve araştırma çalışmaları s¼rd¼r¼lebilmektedir. Bu çalışmalar sonucunda bug¼ne kadar 300.000 ton bakır, 45 ton altın rezerv artışı kesinleştirilmiştir. Ayrıca Ordu-Gölköy bakır, kurşun, çinko, Adıyaman-Sincik bakır, altın rezerv tespit çalışmalarına da devam edilmektedir.

Yerli kaynakların kullanılması ve dışa bağımlılığın azaltılması politikası doğrultusunda; aramalara bir ivme kazandırıp daha hızlı sonuca ulaşabilmek için Bakanlığımın bağlı kuruluşları arasında konu ile ilgili bilgi alışverişini sağlayacak bir kurul oluşturulmuştur. MTA Koordinasyonunda y¼r¼t¼len bu kurul çalışmaları sonucunda çok sayıda proje hazırlanarak MTA tarafından 2005 yılında uygulanmaya başlanmıştır. Kömür aramalarına yönelik olarak yapılan projelerin uygulaması sonucunda 2007 yılı sonuna kadar 220.000 m.

sondajlı arama yapılarak 2.3 milyar ton linyit rezervi tespit edilmiştir. MTA Genel Müdürlüğü uhdesinde bulunan 98 adet kömür ruhsat sahasında çalışmalar devam etmektedir. Bugüne kadar 85.000 m'si tamamlanan sondaj çalışmalarının 2008 yılı sonuna kadar 123.000 m'ye ulaşması hedeflenmektedir. Bu çalışmaların Trakya Havzası, Konya-Karapınar, Elbistan, Afyon, Isparta-Gelendost, Eskişehir- İnönü'deki bölümleri, MTA ruhsat sahalarında yapılmakta olup; yoğun bir şekilde devam etmektedir. Ayrıca kurumlar arası işbirliği kapsamında Manisa-Soma, Kütahya-Tunçbilek sahalarında TKİ ile, Ankara-Beypazarı'nda EÜAŞ ile, Zonguldak-Kozlu'da TTK ile rezerv belirleme ve geliştirme projeleri de MTA tarafından yürütülmektedir. Yeni keşfedilen MTA sahalarındaki bazı kömür kalınlıklarına örnek verecek olursak; Konya-Karapınar sahasında 71 m'ye ulaşan, K.Maraş-Elbistan sahasında 20-40 m arasında değişen Trakya Havzasında 8-14 m arasında değişen kömür kalınlıkları mevcuttur. Bu kömürlerin kalorileri 1500-2500 Kcal/kg olup, termik santral yapımına uygun sahalardır.

Ülkemizde geçmiş yıllarda durma noktasına gelmiş olan radyoaktif hammadde arama çalışmaları küçük çapta da olsa sürdürülmektedir. Bu amaca yönelik olarak başta radyoaktif hammadde ve maden aramalarında olmak üzere, deniz araştırmalarına ve ilgili diğer kurumlara destek verebilecek niteliklere sahip bir helikopter temini ile bu çalışmaların hızlandırılması planlanmaktadır.

2008 yılı Ekim ayı itibarıyla tamamlanan sondajlar ile 110 Mwt. ısı enerjisi açığa çıkarılarak ülkemize ekonomisine kazandırılmıştır. MTA giderek hızlanan jeotermal arama çalışmaları yanında sahaların üretimi ve işletilmesine yönelik teknolojik çalışmaları da dünyadaki mevcut son uygulamalara paralel olarak sürdürmektedir. Bunun için mevcut jeotermal alanların sürdürülebilir üretimini sağlamak ve yenilenebilir özelliğini korumak amacıyla ayrıca mevcut özel işletmecilere de yardımcı olmak için jeotermal uygulama ve rezervuar araştırma birimi kurulmuş, bu birim bünyesinde mobil analiz araç ve ekipleri oluşturulmuştur.

Bugüne kadar yapılan jeotermal çalışmalar sırasında elde edilen verilerin desteği ile bundan sonra sadece potansiyelin ortaya çıkartılması değil kaynaklardan optimum yararlanma ve geliştirilme süreçleri de bilimsel ve teknik çalışmalarla desteklenerek gerçekleştirilecektir. Böylelikle jeotermal sahalarımızda gereğinden fazla bilinçsiz ve kontrolsüz sondaj yapılması önlenmiş olunacak, üretimde beslenme-boşalım dengesi gözetilerek jeotermal kaynağın yenilenebilirliği korunmuş olacaktır. Ayrıca bu kaynakların aranması, kullanımı ve korunması gibi faaliyetlerin teknik denetim altına alınarak kontrollü ve bilinçli yapılması

sağlanacaktır. Daha önce belirlenen jeotermal sahaların yeni araştırma etütleri ve sondajlarıyla geliştirilmesi çalışmaları MTA Genel Müdürlüğü'nün stratejik amaçları arasında yer almaktadır.

Türkiye jeotermal potansiyelde dünyada 7., Avrupa'da 1.dir. Ülkemizin jeotermal potansiyeli 31.500 MWt'dir. Bugüne kadar potansiyelin %13'ü (4.000 MWt) kullanıma hazır hale getirilmiştir. Hedefimiz 2013'te kullanıma hazır kapasiteyi 7.500 MWt'ye çıkarmaktır. Son 4 yılda toplam görünür kapasite %9'dan %15'e çıkarılmış; yılda 2.000 m olan sondaj 20.000 m.'lere ulaşmıştır. Jeotermal kaynaklar aranırken sondaj tekniği açısından dünya standartlarında yöntemler kullanılmış, 2007 yılı sonu itibariyle 4'ü elektrik üretimine uygun 15 yeni saha bulunmuştur. Ülkemizde yer alan jeotermal kaynaklara ait envanter MTA Genel Müdürlüğü tarafından hazırlanmış jeotermal kaynaklara ilişkin mevzuat bu dönemde tamamlanmıştır. Ayrıca Türkiye'de ilk defa jeotermal ve doğal mineralli sular kanunu bu dönemde çıkartılmıştır. Böyle bir kanun dünyada sadece birkaç ülkede mevcuttur. Düzenlenen bu kanun doğrultusunda, yüksek sıcaklığa sahip sahalardan 6 tanesinde elektrik üretimine yönelik olarak ihaleye çıkmıştır.

Üç tarafı denizlerle kaplı olan ülkemiz yaklaşık 400.000 km² gibi oldukça büyük bir deniz yetki alanına sahiptir. MTA Genel Müdürlüğü'nün çalışma alanına giren konularla ilgili karada yapılan bilimsel çalışmaların deniz alanlarımızda da yapılması zaruri olup, bunun gerçekleştirilmesi, stratejik açıdan da büyük önem arz etmektedir. MTA Genel Müdürlüğü son yıllara kadar bu çalışmalarını MTA Sismik 1 Gemisi ile ilgili kurum, kuruluşlar, üniversiteler ve TÜBİTAK ile ortak işbirliği projeleri çerçevesinde yürütmüştür. Geminin çok eski olması, teknolojik olarak yeni gelişmelerin uygulanmasına imkan vermemesi nedeniyle 2005 yılında İTÜ Denizcilik Fakültesi'ne eğitim gemisi olarak hibe edilmiştir. Bu aşamadan sonra sığ denizlerimizde ve koylarda araştırma yapabilecek 22 m. boyunda bir araştırma botunun hibe yoluyla yapımı Denizcilik Müsteşarlığı'nın desteği ile tamamlanma aşamasına gelmiş olup, 2009 yılı içerisinde hizmete girecektir. Hizmete girecek olan bu botumuzla, bilimsel araştırmaların yanı sıra özellikle boru hatları, köprü, liman vb deniz yapılarının alt yapı çalışmaları ve incelemeler MTA tarafından yapılarak; ilgili kuruluşlara önemli destek sağlanacaktır. Bu botun yanı sıra açık denizlerde, uluslararası standartlarda derin sismik araştırmalar yapabilecek stratejik öneme sahip, ileri teknoloji ekipmanla donatılmış, modern bir araştırma gemisinin yapım projesi tamamlanmış, ilgili ödenek DPT tarafından onaylanmıştır. Böylelikle şimdiye dek bilimsel ve ekonomik amaçlı olarak yüksek maliyetlerle kiralanan yabancı gemilere bağımlılık ortadan kaldırılmış olacaktır.

Artan proje sayısına bağlı olarak yapılan sondaj miktarlarında da büyük artışlar sağlanmış, yapılan bu çalışmalar sonucunda analiz amacıyla alınan numune sayılarında da büyük artışlar meydana gelmiştir. Projelerin daha sağlıklı yürütülmesi, analiz neticelerinin güvenilir bir şekilde hızla elde edilmesiyle yakından ilgilidir. Bu amaçla Maden Analizler ve Teknoloji Laboratuvarları yeniden ele alınarak uluslararası standartlarda projelendirilmiş olup, yeni eleman, alet ve ekipmanlarla donatılmaktadır. Laboratuvar akreditasyon çalışmaları devam etmekte olup, bu amaca uygun olarak güncel bir alt yapıya sahip modern bir binanın yapımı tamamlanmak üzeredir. Bu gelişmelere paralel olarak; son dört yıldaki incelenen numune sayısı 10.000'lerden 30.000'lere; bu numunelerde yapılan analiz sayısı 60.000'lerden 150.000'lere yükselmiştir. Modernizasyon çalışmaları tamamlandığında; 100.000 numunenin analiz edilmesi hedeflenmektedir. Böylelikle sadece MTA projelerindeki ihtiyaçlara değil özel sektör taleplerine de rahatlıkla cevap verebilecek bir konuma gelinmiş olacaktır.

MTA, gelişmiş veya gelişmekte olan ülkelerle de ilişkilerini son yıllarda geliştirmiştir. TİKA ile bir protokol yapılarak yurtdışında ortak proje oluşturma, eğitim ve bunların uygulanması konularında çalışmalarını sürdürmektedir. Bu kapsamda Azerbaycan, Özbekistan ve Türkmenistan'a üst düzey ziyaretler yapılarak, ortak projeler oluşturma maksadıyla karşılıklı iyi niyet mektupları imzalama aşamasına gelinmiştir. Konu ile ilgili son olarak bu yıl içerisinde G. Afrika ile "Maden ve Metal Araştırma-Geliştirme ve Teknoloji Transferi" konularında protokol imzalanmıştır.

MTA Genel Müdürlüğü ile JICA arasında yapılan protokoller gereği; III. Ülke Eğitim Programı kapsamında 2008 yılı içinde; Azerbaycan, Bosna-Hersek, Gürcistan, Özbekistan, Kazakistan, Tacikistan ve diğer Orta Asya Türk Cumhuriyetlerinden katılan 21 katılımcıya Uzaktan Algılama ve Coğrafik Bilgi Sistemleri konusunda MTA uzmanlarınca eğitim verilmiş; yine JICA ile ortaklaşa olarak Filistin'e yönelik III. Ülke Eğitim Programı kapsamında da Filistin'den gelen 14 katılımcıya Uzaktan Algılama ve Coğrafik Bilgi Sistemleri konusunda bir eğitim verilmiştir. Bugüne kadar yaklaşık 13 ülkeden toplam 250 katılımcıya eğitim verilmiştir.

Komşumuz olan Bulgaristan ile sınır aşan jeolojik formasyonların iki taraflı takibine yönelik proje için protokol hazırlık çalışmaları sürdürülmektedir. Ayrıca EİT kapsamındaki ülkelerle de İran'ın sekreterliğinde aktif yerbilim proje uygulamaları sürdürülmektedir.

MTA ülkemizin geleceğinin planlamasına yönelik bilimsel ve stratejik çalışmalar yapan bir kuruluştur. Bugün ülkemizin kullandığı enerji, sanayi ve endüstriyel hammadde kaynaklarının geçmiş yıllarda, uzun zaman alan çalışmalarla ortaya çıkarıldığı göz önüne alınarak, gelecekte

kullanılacak kaynakların da tespitinin bugün yapılmakta olan çalışmalara dayanacağı kuşkusuzdur. Örneğin enerji hammaddeleri gibi acil ihtiyaçlarımızın karşılanmasına yönelik yapılan çalışmaların yanı sıra bugün ihtiyaç duyulmasa dahi ileriki yıllarda ihtiyaç duyulabilecek kaynakların varlığının da araştırılıp ortaya konması stratejik olarak büyük önem arz etmektedir.

9. Ulusal Bor Araştırma Enstitüsü (Boren):

Katma değeri yüksek yeni bor ürünlerinin üretimini ve geliştirilmesini teminen bilimsel çalışma ve araştırmalar yapmak, ülkemizde bor konusunda çalışma yapan araştırmacıların örgütlenmesi, bunların özellikle yurtdışındaki çalışmalara katılımları, yurtdışında paralel çalışmalar yapan kişi ve kuruluşlarla ortak projelerin üretilmesi, yürütülmesi ve desteklenmelerinde önemli bir merkez olarak ülkemizde özel bor kimyasalları teknolojilerinin ve sanayinin gelişmesine katkılar sağlamak amacıyla kurulan Ulusal Bor Araştırma Enstitümüz beşinci yılını tamamlamıştır.

Dünyada bor kullanımının yaygın olduğu sektörleri dikkate alan BOREN, öncelikle bu alanlarda bor kullanımının yaygınlaştırmak üzere projeler geliştirmektedir. Sektörel büyüklük ve bor kullanım oranının yüksekliği dikkate alınarak öncelikle çimento, ahşap, tarım, seramik ve bina yalıtımı alanlarında projeler başlatılmış ve çalışmalar sürdürülmektedir. Diğer taraftan, enerji ve otomotiv sektörlerinde uzun vadede bor kullanımının büyük boyutlarda olacağı düşünülen teknolojik projelerin desteklenmesi ve izlenmesi önemle üzerinde durulan konulardandır.

Kuruluş yasasını takip eden yapılanma çalışmaları sonrasında faaliyetlerine başlayan BOREN, aradan geçen 5 yıllık süre içinde öncelikle; bor ve bor ürünlerinin her yönü ile ülkemizde tanıtımının sağlanması, mevcut bor ürünlerimize yeni kullanım alanlarının araştırılması, ülke için yeni istihdam ve katma değer yaratma amaçlı yeni bor ürünlerinin üretim ve uygulama alanlarının araştırılması konularında çalışmalara başlamıştır.

Enstitü, gerek yurtiçi ve gerekse yurtdışında birçok üniversite ve araştırma kurumu ile ortak çalışma olanakları yaratarak çalışma alanının genişletmektedir. Enstitü tarafından koordine edilmekte ve yürütülmekte olan projelerin önemli bir kısmından ümit verici sonuçlar alınmış olması sevindiricidir.

Diğer yandan, Enstitüye kuruluşundan itibaren toplam 208 adet proje başvurusu yapılmıştır. Bu projelerden 31 adedinin TÜBİTAK kaynaklarından desteklenmesi sağlanmıştır. BOREN kaynakları ile desteklenen 64 projeden 25 tanesi tamamlanmış olup, 16 adet proje değerlendirme aşamasındadır. Tamamlanan projelerin pilot üretim ve endüstriyel uygulama girişimleri devam etmektedir. Bu bağlamda yapılan çalışmalar şunlardır:

- Bor Katkılı Çimento Uygulamaları
- Mikrobisleyici Uygulamaları
- Ahşap Koruma Uygulamaları
- Sodyum Bor Hidrür Sentezi ve Üretimi
- Yakıt Pili Üretimi ve Entegrasyonu
- Bor Nitrür Üretimi
- Çinko Borat Üretimi
- Porselen Karo
- Dozimetrik Malzeme Geliştirilmesi
- Selülozik İzolasyon
- Dalga Enerjisi
- Tavuk Yemi

BOREN, gerek üniversite ile sanayi arasında bir köprü oluşturarak gerekse geliştirdiği özgün projelerini bu kurumların işbirliğine açarak ve bu işbirliği içinde büyüyüp küçülebilen yapısı ile çalışmalarını sürdürmektedir.

10. Eti Maden İşletmeleri Genel Müdürlüğü:

Eti Maden İşletmeleri Genel Müdürlüğü ilgili yasalar çerçevesinde ülkemiz bor minerallerinin üretilmesi, işletilmesi ve pazarlanması görevini ifa etmekte olup, ülkemizin bu varlıktan en fazla faydayı sağlayabilmesi için ülkemizde özel bor kimyasalları üretimi ve kullanımına yönelik sanayilerin kurulup geliştirilmesini de sağlayacak aktif bir politika izlemektedir.

Kuruluşundan günümüze kadar kendisine verilen “Madencilik Sektöründe Öncü” misyonu doğrultusunda, ülkenin madencilik altyapısının kurulmasında çok önemli roller üstlenerek ekonomiye önemli katkılar yapmış, yapmaya da devam etmektedir.

Eti Maden İşletmeleri ürün yelpazesi bor ürünlerinden oluşmaktadır. Bor ürünleri konsantre bor ve bor kimyasalları ve eşdeğeri ürünler olarak hedef pazarların ve kullanıcıların taleplerine uygun olarak dünya pazarlarına sunulmaktadır. “Sadece üretmek” yerine “satılabilir, kaliteli ürün üretmek” ilkesini tüm çalışanları ile benimsemiş olan Eti Maden İşletmeleri, müşteri memnuniyetini esas alan bir kalite politikası uygulayarak üretim ve hizmet kalitesini sürekli arttırmaktadır. Katma değeri yüksek bor üretimine büyük önem verilmekte olup, 2007 yılında bor kimyasalları ve eşdeğeri ürünler üretimi 1.102.000 ton olarak gerçekleştirilmiş, 2008 yılında 1.354.000 milyon ton olarak gerçekleştirilmesi hedeflenmiştir. 2013 yılında ise bor kimyasalları ve eşdeğeri ürünler üretim hedefimiz ise yaklaşık 3 milyon ton olacaktır.

Eti Maden İşletmelerinin ana faaliyet alanı olan bor sektöründeki pazar payını artırmak için bor kimyasalları ve eşdeğeri ürünleri üretim kapasitesini artırmaya yönelik yeni bir yatırım atağı başlatılmıştır. Bu kapsamda sürdürülen faaliyetlerdeki ana hedef, Hükümet Programı ve yatırım politikalarına paralel olarak madenciliği ön plana çıkaran ve ciro endeksli bir yönetim anlayışı yerine bor teknolojisi ve yeni üretim metotları geliştirerek, katma değeri ve pazar payı yüksek yeni ürünleri minimum harcama ve maksimum verimde üretmektir.

Eti Maden İşletmeleri, maliyetleri artıran pahalı yatırımlar yerine, mevcut alt yapı kullanılarak düşük maliyetli yeni yatırımlar ve tevsii yatırımlar yapmayı yatırım politikası olarak benimsemiştir.

Eti Maden İşletmelerinde kuruluşundan itibaren yaklaşık 700 milyon dolar tutarında yatırım yapılarak 831.000 ton/yıl bor kimyasalı, 2.450.000 ton/yıl konsantre bor ürünleri üretim kapasitesine ulaşılmış iken, 2008 ve sonraki yıllarda tamamlanması planlanan yatırımlar ile bor kimyasalları ve eşdeğeri ürünler üretim kapasitesi 4 kat artırılabacaktır.

Bu kapsamda; 2007 yılında 100.000 ton/yıl kapasiteli “Bigadiç II. Bor Öğütme Tesisi”, 14.000 ton/yıl ilave kapasite ile “Bandırma Sodyum Perborat Tesisi Tevsii”, 325.000 ton/yıl ilave kapasite ile “Bigadiç Konsantratör Tesisi Kapasite Artırımı”, “Kırka Paketleme ve Ambar Binası”, “Bandırma İhraç Stok Sahası”, “Kırka Yeni Atık Göleti” ve “Kalsine Tinkal Pilot Tesisi” yatırımları tamamlanarak açılışları yapılmış olup, üretime devam edilmektedir.

2008 ve sonraki yıllarda tamamlanması planlanan; Emet Borik Asit Tesisi Tevsii, Bandırma boraks Dekahidrat Tesisi Tevsii, Bandırma Bor Oksit Üretim Tesisi, Bandırma Zirai Bor Üretimi Tesisi, Kırka IV. Boraks Pentahidrat Tesisi, Kırka Zayıf Çözeltiden BDH Üretim

Tesisi, Bigadiç Konsantratör ve Öğütme Tesisi yatırımları Eti Maden İşletmelerinin önemli yatırımlarıdır.

Diğer taraftan Eti Maden İşletmeleri sahip olduğu bilgi birikimi ile yürüttüğü Ar-Ge çalışmaları sonucunda; bor oksit, kalsine tinkal, zirai bor, çinko borat, susuz boraks ürünlerini geliştirmiş olup, yatırım ve üretim çalışmalarına devam edilmektedir.

Bor Master Arama Projesi ile de bor varlığı bilinen ve halen bor üretimi yapılan Bigadiç-Emet-Kırka-Kestelek bor havzasında MTA Genel Müdürlüğü ile imzalanmış bulunan beş yıllık bir Protokol çerçevesinde jeolojik harita, sondaj, mineralojik-petrografik ve kimyasal analiz çalışmaları, MTA tarafından gerçekleştirilmektedir. Proje kapsamında yapılan sondajlar neticesinde, 2 milyar ton olan bor rezervlerimiz 1 milyar ton artarak 3 milyar ton'a (Dünya bor rezervinin %72'si) çıkartılmıştır.

2002-2007 yılları arasında bor arama amaçlı olmak üzere toplam 41.849 m sondaj yapılmıştır. 2008 yılı programı 8.150 m sondaj olan proje 2009 yılında tamamlanacaktır.

Ülkemizin bor gelirlerinin artırılabilmesi, konsantre ve bor kimyasalları ve eşdeğeri ürüne kıyasla katma değeri yüksek ve dünya pazar hacmi daha büyük olan ve gelecekte pazar hacimlerinin artma potansiyeli yüksek özel bor kimyasallarının üretimlerinin gerçekleştirileceği Ulusal Bor Sanayimizin kurulup geliştirilmesi ile mümkün olabilecektir.

Ülkemiz Bor Sanayinin geliştirilmesi için Özel Bor Kimyasallarının mutlaka ülkemizde üretilmesi gerekmektedir. Eti Maden İşletmeleri, katma değeri yüksek Özel Bor Kimyasalları Sanayinin ülkemizde gelişmesi için bu ürünlerin üretimini teşvik etmek amacıyla yerli özel sektör firmaları ile birlikte ileri teknoloji getirerek ülkemizde özel bor kimyasalları sanayine yatırım yapmak isteyen yabancı firmalara uzun vadeli kontratlar bazında kaliteli ürün tedariki ve fiyat avantajı hususunda gerekli desteği verecektir.

Dünya bor pazarı, diğer maden veya metal borsalarında olduğu gibi piyasa koşullarında oluşan fiyatlara göre alım satım işlemlerinin gerçekleştirildiği bir pazar değildir. Bu piyasadaki fiyatlar, ürün ve pazar şartları dikkate alınarak belirlenmektedir.

Eti Maden İşletmeleri uluslararası kalite normlarına uygun olarak satılabilir bor kimyasalları ve eş değeri ürünler üretimine önem vermesi sonucunda 2002 yılında dünya bor pazarında yüzde 24'lerde olan pazar payını 2005 yılında miktar bazında yüzde 38'lere, satış geliri bazında ise yüzde 36'lara çıkarmıştır. Böylece Eti Maden dünyada sektöründe lider bir kuruluş olmuştur. Bu da Türkiye'nin dünya bor pazarında piyasayı belirleyici bir ülke konumuna gelmesini sağlamıştır.

Pazardaki rakip firmaların hareketleri, üretici firmaların durumu, dünyadaki genel ekonomik durum, pazardaki talep gibi hususların sürekli olarak değerlendirilmesi neticesinde;

- Bor satış geliri 2007 yılında 399 milyon Dolar olarak gerçekleştirilmiştir.
- 2007 yılı yurt dışı bor kimyasalları ve eşdeğeri ürün satış miktarı 1.053 bin ton, yurt dışı bor kimyasalları ve eşdeğeri ürün satış gelirleri ise 330 milyon dolar olmuştur.
- 2007 yılında; Çin'e yapılan ihracatımız 128 milyon Dolar, Uzak Doğu'ya yapılan ihracatımız 189 milyon Dolar, Rusya'ya yapılan ihracatımız ise 7,5 milyon Dolar olmuştur.
- Eti Maden İşletmeleri dünya bor pazarında 1. sırada yer alarak sektörün lideri konumuna yükselmiş olup, 2007 yılında bu konumunu pekiştirerek sürdürmüştür.
- 2008 yılı bor kimyasalları ve eşdeğeri ürün yurtdışı satış miktarı 1.312 bin ton, yurt dışı bor kimyasalları ve eşdeğeri ürün satış gelirleri ise 481 milyon dolar olarak hedeflenmektedir.
- Eti Maden İşletmeleri 2008 yılında ürettiği tüm ürünlerin satışını gerçekleştirirken, üreteceği ürünlerin de satış bağlantılarını yapmıştır. 2008 yılı için hedeflenen satış geliri 560 milyon dolardır.
- Bor ürünleri satış geliri 2009 yılında 657 milyon dolar, 2010 yılında 765 milyon dolar ve 2011 yılında ise 825 milyon dolar olarak hedeflenmektedir.
- Önümüzdeki 5 yıl sonunda devam eden ve hedeflenen yatırımların tamamlanması ile ihracatımızı 2012 yılında 1,2 milyar dolara yükseltmek hedefimizdir.

Sadece bor ürünleri ihracatı ile elde edilen bu sonuç, Eti Maden İşletmelerinin kuruluşundan bugüne kadar uhdesindeki (alüminyum, bakır, krom, gümüş, vs.) çok sayıda maden ile gerçekleştirdiği ihracat rakamından daha büyüktür.

Son dönemde Uzak Doğu'daki bor ürünleri pazarının büyüme göstermesi, Eti Maden İşletmelerinin bu bölgede de pazarlama organizasyonu yapılanma çalışmalarına hız vermesine neden olmuştur. Bu çerçevede, Bağımsız Devletler Topluluğu pazarı ve Uzak Doğu pazarına yapılacak bor ürünleri satışlarının hedeflere uygun olarak gerçekleştirilmesini teminen Rusya'da pazarlama şirketi, Çin'de ise irtibat bürosu kurulmuştur.

Eti Maden İşletmeleri; başlanan yatırımların tamamlanıp ürün miktar ve çeşitliliğinin artırılarak, ilkel ve doğru pazarlama ve pazar araştırması politikası ile bor ürünleri satış gelirini 600 milyon dolara çıkartarak, dünya bor pazarının %50'sine hakim olmayı hedeflemektedir. Böylece, dünya bor pastasından elde ettiğimiz pay büyüyecek; ülkemiz dünya bor pazarında, sahip olduğu rezervlerle uyumlu bir yere kavuşacaktır.

Döviz fiyatlarının 2001-2002 yılı seviyelerinde seyretmesine ve buna karşın yine 2002 yılı başından beri üretici fiyatlarında %100'e yakın artışlar olmasına rağmen iyi işletmecilik ve verimlilik kaynaklı olarak Eti Maden İşletmelerinin karı 2007 yılında 215 milyon YTL'na (169 milyon dolar) ulaştırılmıştır. Bu durum, üretim, karlılık ve satışta Kurumu kendi sektöründe dünyada 1. sıraya yükseltmiştir.

Eti Maden İşletmelerinin 2007 yıl sonu dönem karı 215 milyon YTL, 2008 yılı 9 aylık karı 190 milyon YTL olarak gerçekleşmiş olup, 2008 yılında 300 milyon YTL, 2009 yılında 512 milyon YTL, 2010 yılında 613 milyon YTL ve 2011 yılında ise 684 milyon YTL kar hedeflenmektedir.

Eti Maden İşletmeleri iştiraklerinden Eti Soda A.Ş.; Beypazarı'nda tronadan doğal soda külü ve eşdeğeri ürün üretmek için (Eti Maden İşletmeleri payı %26) 1998 yılında kurulmuştur. Başlangıçta klasik yeraltı madencilik yöntemi uygulanarak 379 milyon ABD\$'na yapılması planlanan tesis, daha sonra yapılan etüt sonucu çözümlü madencilik yöntemiyle soda külü üretilmesine karar verilmiştir. Tesisin yeni yatırım tutarı 155 milyon ABD\$ olup, 213 kişilik istihdam sağlayacaktır. Proje tamamlandığında 1.000.000 ton/yıl soda külü, 100.000 ton/yıl sodyum bikarbonat üretimi hedeflenmektedir.

Proje süresi içerisinde yıllık 180 milyon ABD\$/yıl satış hasılatı elde edilecek olup, hedef pazarlara en ucuz maliyetle ulaşma avantajı ve hedef pazarlarda 12 milyon ton/yıl soda külü tüketimi dikkate alındığında öngörülen kapasitenin ve dolayısı ile ihracatın ileriki yıllarda artması mümkün gözükmektedir. Tesiste yatırım faaliyetleri sürdürülmekte olup Haziran 2009'da tam kapasiteyle Soda Külü üretimine geçilmesi öngörülmektedir.

Hidrojen Peroksit San. ve Tic. A.Ş. 25.11.1996 tarih ve 96/T-52 sayılı YPK kararı uyarınca Eti Maden İşletmelerinin % 28,2 hisse oranında aynı sermaye ile ortak olduğu ve yatırımına katıldığı Bandırma'da kurulu bir iştirakidir. Hidrojen Peroksit Tesisi 2001 yılının Şubat ayında 20.000 ton/yıl kapasite ile üretime başlamış olup, yapılan kapasite artırımı ile 2004 yılı Kasım ayı sonunda kapasitesi 45.000 ton/yıl'a çıkartılmıştır. Bu tesis, ülkemizde hidrojen peroksit üreten iki tesisten büyük kapasiteli ve yeni teknolojiye sahip olanıdır. Hidrojen Peroksit San. ve Tic. A.Ş., ürettiği ürünlerin tamamını yurt içi ve yurt dışı pazarlara rahatlıkla pazarlamaktadır. Şirket 2007 yılında % 100 bazlı 40.141 ton hidrojen peroksit üretmiş, 40.443 ton satış gerçekleştirmiş ve 7,5 milyon YTL kar elde etmiştir.

Eti Maden İşletmeleri uhdesinde halen 29 adet maden sahası bulunmaktadır. Bunlardan 7 adet saha Arama Ruhsatlı, 22 adet saha ise İşletme Ruhsatlıdır. 22 Adet İşletme Ruhsatlı sahanın 10 adedi işletilmekte olup, bunlardan 4 adeti Eti Maden İşletmeleri, 6 adeti ise 3. şahıslar tarafından rövans karşılığı işletilmektedir.

İşletilmeyen maden sahalarımız ve tesislerimizin ülkemiz ekonomisine kazandırılması yönündeki politikalarımız kapsamında; Eti Maden İşletmelerine ait bor dışındaki ruhsatlı sahaların ruhsat haklarının ve işletilmeyen tesislerin 3. şahıslara devri amacıyla yapılan ihaleler sonucunda; bugüne kadar 27 adet sahanın ruhsat hakları yaklaşık 50 milyon dolar (76 milyon YTL) bedelle devir edilmiştir.

Eti Maden İşletmeleri mülkiyetinde olup atıl durumda bulunan taşınmazların ekonomiye kazandırılması amacıyla 2004 yılından bugüne kadar yapılan ihaleler sonucunda toplam 96 adet taşınmazın satışından toplam 18,9 milyon YTL'lik gelir elde edilmiştir.

Eti Maden İşletmeleri mülkiyetinde olup madencilik faaliyetlerimizin sona erdirilmesi nedeniyle veya ekonomik nedenlerle atıl kalan ve buna bağlı olarak Ülke kaynaklarının değerlendirilmesinde olumsuzluğa neden olan çeşitli illerdeki 77 adet taşınmaz bedelsiz olarak hazineye devredilmiştir.

Ülkemizin en önemli yeraltı kaynağı olan bor minerallerinin daha etkin bir yapı içerisinde değerlendirilebilmesi ve dünya bor pazarındaki lider pozisyonumuzun güçlenerek sürdürülebilmesi için Eti Maden İşletmelerinde; dinamik bor politikası uygulanarak ürün kalitesi ve çeşitliliğini artırmaya, pazarlama ve dağıtım kanallarını güçlendirmeye, Ar-Ge faaliyetleri ile teknoloji ve ürün yenileme kapasitesini geliştirmeye, karlılık ve verimliliği artırmaya odaklanarak gelecek dönemde, yurt içinde faaliyetlerini katma değeri yüksek bor kimyasalları ve eşdeğeri ürün üretimine yoğunlaştırırken, uluslararası pazarlama ağı ve yurtdışı yatırımlarıyla gerçek anlamda bir dünya şirketi olunması hedeflenmektedir.

11. Türkiye Kömür İşletmeleri Kurumu Genel Müdürlüğü (TKİ):

Kurumca; 2007 yılında yapılan dekapaj miktarı 268 milyon m³'tür. 2008 yılında ise 279 milyon m³ dekapaj yapılması programlanmış olup, 2008 Eylül ayı sonu itibariyle yıllık programın %61'i oranında (170 milyon m³) gerçekleşme olmuştur. 2007 yılında TKİ tarafından 29,8 milyon ton üretim gerçekleştirilmiş ve 2008 yılında ise 33,2 milyon ton üretim yapılması programlanmış olup, 2008 Eylül sonu itibariyle yıllık programın %80'i oranında 27 milyon ton gerçekleşme olmuştur.

2007 yılında yapılan satış miktarı ise, % 79'u termik santrallara olmak üzere 31,6 milyon ton'dur. 2008 yılının satış programı, % 79'u termik santrallar olmak üzere toplam 36,6 milyon ton olup, 2008 Eylül sonu itibariyle yıllık programın % 73'ü oranında, 26,8 milyon ton gerçekleşme olmuştur. Bunun 22,2 milyon tonu termik santrallara, 4,6 milyon tonu da teshin ve sanayiye verilmiştir.

Bakanlar Kurulu'nun 22 Eylül 2003 tarihli ve 2003/6154 sayılı kararı gereğince, Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Genel Müdürlüğü ile yürütülen ortak çalışmalar çerçevesinde fakir ailelere; 2003-2004 kış sezonu için 662 bin ton, 2004-2005 kış sezonu için 1.047 bin ton, 2005-2006 kış sezonu için 1.319 bin ton, 2006-2007 kış sezonu için ise 1.262 bin ton, 2007-2008 kış sezonu için 1.472 bin ton kömürün sevkiyat ve teslimatı gerçekleştirilmiştir. 2008-2009 kış sezonu için tüm illerden gelen 1.750.880 ton kömür talebinin tamamı programlanarak sevki ile teslimatına başlanmış olup, 20 Kasım 2008 tarihi itibariyle 1.309.597 ton kömürün teslimatı gerçekleştirilmiştir. Bu çalışma kapsamında bugüne kadar yaklaşık 7 milyon ton kömür teslimatı yapılmış olup, yılsonu itibariyle 7,5 milyon tona ulaşmış olacaktır.

Kurumun ısınma ve sanayi piyasasında daha etkin bir rol almasını sağlamak amacı ile Pazarlama ve Satış Dairesi Başkanlığı ile bağlı birimleri kurulmuştur. 2004 Ağustos ayından itibaren bayilik sistemine geçilmiştir. Çevre genelgelerine uygun nitelikte ısınma amaçlı kömürlerin ülke genelinde satışını gerçekleştirmek amacıyla yıkama tesislerine önem verilmiştir. Bu kapsamda;

- Soma-Deniş'te 150 ton/saat kapasiteli lavvar tesisi,
- Orhaneli'nde, 150 ton/saat kapasiteli lavvar tesisi,
- Seyitömer Linyitleri İşletmesi'nde, hizmet alımı yolu ile 300 ton/saat kapasiteli lavvar tesisi mevcuttur.

Hizmet alımı yolu ile çalıştırılan lavvar tesisleri;

- Soma-Işıklar-Dereköy mevkiinde, 5 yılda 20.000.000 ton kömürü yıkayarak zenginleştirmek için 800 ton/saat kapasiteli lavvar tesisi,
- Ömerler'de 600 ton/saat kapasiteli, Tunçbilek'te ise hizmet alımı şeklinde çalıştırılan 700 ton/saat kapasiteli lavvar tesisi,
- Yatağan termik santralını besleyen Tınaz ocağı kömürlerinin iyileştirilmesi için, 5 yılda 5 milyon ton kömürün yıkanacağı 200 ton/ saat kapasiteli lavvar tesisi,
- Yeniköy lavvarını besleyen Sekköy ocağı kömürlerinin iyileştirilmesi için, 230 ton/ saat kapasiteli lavvar tesisi mevcuttur.

Bu tesislere ilave olarak rdvans karşılığı Soma'daki sahalarımızda üretim faaliyetinde bulunan 2 firmanın toplam 875 ton/saat kapasiteli (600 ton/saat, 275 ton/saat) lavvar tesislerinden yararlanılmaktadır.

Torbalama Tesisleri:

1. Ege Linyitleri İşletmesi'nde günlük 13.260 ton torbalama kapasitesi bulunmaktadır.
2. Garp Linyitleri İşletmesi'nde günlük 7.750 ton torbalama kapasitesi bulunmaktadır.
3. Seyitömer Linyitleri İşletmesi'nde günlük 4.800 ton torbalama kapasitesi bulunmaktadır.
4. Bursa Linyitleri İşletmesi'nde günlük 2.000 ton torbalama kapasitesi bulunmaktadır.
5. an Linyitleri İşletmesi'nde, günlük 1.000 ton kapasiteli torbalama tesisi mevcuttur. Ayrıca günlük 600 ton kapasiteli müteahhide ait torbalama tesisinden gerektiğinde yararlanılmaktadır.
6. Güney Ege Linyitleri İşletmesi'nde günlük 1.000 ton torbalama kapasitesi bulunmaktadır.

Lavvar tesisi bulunmayan üretim yerlerinde termik santrallara verilen kömürlerin iyileştirilmesi alışmaları;

- Orhaneli Termik Santrali'nin istediği nitelikte kömür verilmesini sağlayacak iyileştirme çalışmaları kapsamında 300 ton/saat kapasiteli eleme-ayıklama tesisi 2007 Şubat ayında faaliyete geçmiştir.
- an 18 Mart Termik Santrali'nin istediği kalitede kömür verilmesini sağlamak amacı ile 250 ton/saat'lik kriblaj tesisi 2008 Ağustos ayında faaliyete geçmiştir.
- Diğer yandan Kemerköy Termik Santralına verilen kömür bünyesindeki yantaşların bertaraf edilmesi için, hizmet alımı yöntemi ile bir tesisten yararlanmaktadır.

Kurumca işletilmeyen yeraltı rezervlerinin ekonomiye kazandırılması ve yöre halkına iş imkanı sağlanmasına yönelik çalışmalar kapsamında, Soma (Eynez (2004), Geventepe (2005), Darkale (2005), Karanlıkdere (2006)) ve Tunçbilek (Büyükdüz (2004)) havzalarındaki sahaların özel sektörce işletilmesi sağlanarak; yaklaşık 7800 kişiye iş imkanı sağlanmış ve yılda en az 6,5 milyon ton ilave kömür üretimi elde edilmektedir.

Muğla ili dahilinde bulunan İR:3801 ruhsat numaralı saha 17.08.2007 tarihinde kurumun iştirakine (KİAŞ) 5 yıllığına rdvans karşılığı işletmeye verilmiştir. Böylece asgari 50 kişiye iş imkanı sağlanmıştır.

Ayrıca, TKİ'nin "Türkiye Maden ve Jeotermal Kaynak Rezervlerinin Geliştirilmesi ve Yeni Sahaların Bulunması Projesi" kapsamında Soma-Eynez havzasında yaptığı sondajlardan elde ettiği verilere göre hesaplanan yaklaşık 466 Milyon Ton rezerv ile Kütahya-Tunçbilek Derin Sahalardaki yaklaşık 125 milyon ton rezervlerin özel teşebbüs tarafından kurulacak termik santrallarda kullanılarak elektrik arz güvenliğine katkıda bulunmasına imkan tanıyacak çalışmalar sürdürülmektedir.

TKİ'nin Elektrik Arz Güvenliğine Katkı Sağlamak Amacıyla Yaptığı Çalışmalar;

Enerji ihtiyacının %74'ünü dışarıdan temin etmek durumunda olan bir ülke olarak, ithal kömürde olduğu gibi doğalgaza da ödediğimiz döviz miktarı her yıl katlanarak artmaktadır.

Ayrıca, doğalgazın %66'sının elektrik üretiminde, %18'inin de ısınma sektöründe kullanıldığı ve yaşanan doğalgaz krizleri dikkate alındığında yerli kaynağın ve arz güvenliğinin ne kadar önemli olduğu göz önünde bulundurularak; Kurumun uhdesinde bulunan ve Kurumca hiç yatırım yapılmayan veya çok az yatırım yapılan kömür sahalarını hızla özel sektöre açarak enerji alanında yerli kaynak oranının artırılması doğrultusunda çalışmalarına devam etmektedir.

Bu Kapsamda Kurumun açtığı ihaleler sonucunda;

Tekirdağ-Saray Sahası: 20.06.2006 tarihinde yapılan rödövens ihalesini Başat Elektrik Üretim A.Ş. kazanmıştır. Sahada firma tarafından 20 adet kömür arama sondajı, 4 adet jeoteknik amaçlı sondaj yaptırılmıştır. 6 adet hidrojeoloji amaçlı sondaj yaptırılacaktır. Saha ile ilgili ÇED çalışmaları ve santral sahasının detay haritaları ile sahanın 1/5000 ölçekli haritaları için fotogrametrik çalışmalar sürdürülmekte olup, maden işletme ruhsatı ile kurulacak termik santralin Trakya alt bölgesi ergene havzası çevre düzeni planına işlenmesi için Çevre ve Orman Bakanlığı ile görüşmeler devam etmektedir.

Bolu-Göynük Sahası: 09.03.2006 tarihinde yapılan rödövens ihalesini Aksa Enerji kazanmıştır. Sahada firma tarafından 55 adet rezerv geliştirme ve 3 adet jeoteknik amaçlı sondaj yaptırılmıştır. Yapılan tüm sondajlar firma tarafından değerlendirilerek 38 milyon ton işletilebilir rezerv tespit edilerek 1/16 dekapaj oranı ile 2*135 MW'lık santral kurulmasına karar verilmiştir. 2007 Mart ayında EPDK'ya müracaat yapılarak lisans alınmıştır. ÇED süreci devam etmektedir. Santral yerinin düzenlenmesine başlamak için ilgili Kuruluş ve şahıslarla görüşmelere devam edilmektedir. Santralin su ihtiyacı için DSİ ile ortak proje yürütülmektedir.

Cankırı- Orta Sahası: 07.12.2005 tarihinde yapılan ruhsat devri ihalesini Çalık Enerji Üretim A.Ş. kazanmıştır. Sahadaki linyit rezervinin tespitine yönelik mevcut sondajlara ilave olarak toplam 12 adet sondaj yapılmış olup, yapılan değerlendirmeler sonucunda 59.000.000 ton rezerv hesaplanmıştır. PÖYRY Energy Oy firmasınınca 170 MW. gücünde termik santral fizibilite raporu hazırlanmıştır. Vattenfall Europe Mining AG firmasınınca 2.500.000 ton/yıl kömür üretim kapasiteli ön işletme projesi hazırlanmıştır. ÇED raporu 19.07.2007 tarihinde onaylanmış, EPDK'dan 170 MW'lık üretim lisansı 27.09.2007 tarihinde alınmıştır. Madencilik faaliyetleri için 25.12.2007 tarihinde ihale gerçekleştirilmiş, santral ihalesinin gecikmesi nedeniyle maden işletme ihalesi santral ihalesi gerçekleşinceye kadar ertelenmiştir.

Bingöl-Karlıova Sahası: 06.06.2006 tarihinde ve 07.10.2008 tarihinde yapılan ihalelerde bu saha ile ilgili ihaleye teklif veren firma olmamıştır.

Adana-Tufanbeyli Sahası: Sahada 1988-1990 yıllarında yapılan 19 adet sondaja ilave olarak 2007 yılında EİEİ'ne 17 adet daha sondaj (2254 m.) yaptırılarak 323.328.809 ton rezerv hesaplanmıştır. Kurulacak santrale sabit kalitede kömür beslemeyi olanaklı kılmak üzere yaklaşık 21 adet (2988 m.) sondaj EİEİ'ne yaptırılmıştır. Diğer taraftan EnerjiSA firması ile müzakereler devam etmektedir.

Eskişehir-Mihalıççık Sahası: EÜAŞ'ın uhdesinde olan Eskişehir-Mihalıççık sahasında atıl duran ve işletilebilir 20 milyon ton rezerv içeren kısmı, en az 100 MW termik santral kurdurmak şartı ile rödövens karşılığı işlettilirmek üzere alınmıştır. Aynı saha mücavirinde kömür sahası bulunan Kurumun iştiraki KİAŞ vasıtasıyla her iki saha birlikte değerlendirilmek suretiyle 150 MW gücünde termik santral kurdurulmak üzere ihale edilmiş ve 02.11.2007 tarihinde KİAŞ ile sözleşme yapılmış, çalışmalar devam etmektedir. KİAŞ tarafından sahada ilave sondajlar yapılmaktadır. İşi üstlenen Adularya Firması Enerji Santrali kurma çalışmalarını sürdürmektedir.

Soma, Tunçbilek Derin Sahalar ve Deniz-II ve Evciler Sahaları Kömür Üretim Projesi:

Elektrik arz güvenliğinin garanti altına alınması düşüncesinden hareketle, kurulması planlanan termik santraller ile uzun vadeli (ömürleri boyunca) yakıt temini anlaşması yapılması, üretilecek iyi kalitede teshin ve sanayinin ihtiyacı olan kömürlerin TKİ tarafından rüçhan hakkı kullanılarak değerlendirilmesi modeline işlerlik kazandırılması çalışmaları devam etmektedir. Kısa, orta ve uzun vadeli safhaları olan bir projedir. Bu proje ile yeni istihdam olanaklarının sağlanması, yatırımların kamuya ilave yük oluşturmayacak şekilde özel teşebbüs tarafından yapılması, kamunun düzenleme ve denetleme işlevlerini hedeflemektedir.

Linyit Arama Projesi:

Bakanlığın Olur'u doğrultusunda TKİ, MTA, ETİ MADEN, EİE, TPAO, DSİ ve MİGEM işbirliği ile; 2004 yılı Ekim ayında Türkiye Linyit Rezervlerinin geliştirilmesi ve yeni sahalarda linyit aranması projesi başlatılmıştır. Daha sonra proje kapsamı genişletilerek "Maden ve Jeotermal Kaynak Rezervlerinin Geliştirilmesi ve Yeni Sahaların Bulunması Projesi" ne dönüştürülmüştür. Bu kapsamda 2005 yılından başlayarak uygulamaya geçecek 20 adet kömür arama projesi hazırlanmıştır. Bu projeler çerçevesinde linyit havzalarında yapılacak jeolojik ve jeofizik etütler, sondajlı aramalar, su, petrol, doğal gaz ve bor gibi farklı amaçlarla yapılmış ve yapılacak olan sondajlardan elde edilen loglar değerlendirilerek geçmişe dönük analizler yardımı ile yeni rezervlerin belirlenmesine yönelik 2005 -2010 yıllarını kapsayan 6 yıllık dönem içinde TKİ ve MTA'nın inisiyatifinde diğer Kurumların katkıları ile yaklaşık 30 000 km² etüt, 170 000 m sondaj yapılması planlanmış ve çalışmalar devam etmektedir.

Bu kapsamda;

Ruhsatı Kuruma ait Soma Eynez havzasında 2005 yılında MTA ile yapılan sözleşme çerçevesinde sondaja başlanmış ve 2005 yılında 1147 m, 2006 yılında 4746 m, 2007 yılında 5569 m ve 2008 Ağustos sonu itibariyle 4898 m olmak üzere toplam 16360 m sondaj yapılmıştır. Halen devam eden sondajlar ile havzanın güney güneybatısına doğru kömür damarının devam edip etmediği araştırılacaktır. MTA ile bu konuda yeni sözleşme imzalanmış olup, çalışmalar sürdürülmektedir. Eynez havzası kömürlerinin metan gazı içeriğini araştırmak amacı ile TÜBİTAK Marmara Araştırma Merkezi, TKİ, TPAO ve Üniversite işbirliği ile TÜBİTAK destekli bir proje hazırlanmıştır. TÜBİTAK tarafından onaylandığı takdirde yapılacak sondajlardan bu amaçla da veri toplanacaktır. Ayrıca Eynez havzasının devamında yeni ruhsatı alınan 10 adet sahanın 2006 yılında ön etüdü yaptırılmıştır. Etüt sonuçları değerlendirilerek detay etüt yapılması kararlaştırılmıştır.

Muğla Yatağan ve Milas havzası linyit rezervlerinin geliştirilmesi amacı ile 2005 yılında ruhsatı Kuruma ait sahalarda başlatılan sondaj ve etütler devam etmektedir. EİE İdaresi Genel Müdürlüğü ile yapılan protokoller çerçevesinde 2005 yılında 4330 m, 2006 yılında 11443 m, 2007 yılında 7650 m ve 2008 Ekim ayı sonu itibarı ile 2427 m olmak üzere toplam 25850 m sondaj tamamlanmıştır. Milas-Karacahisar bölümünde sondajlar halen devam etmektedir. Sondajların 2008 yılında tamamlanması beklenmektedir.

Tekirdağ-Saray linyit havzası civarında 2005 yılında 13 adet sahanın ruhsatı alınmış ve ön etüt yapılmıştır. Trakya Havzasında TPAO'nun yapmış olduğu petrol ve doğalgaz sondaj

verilerine dayanarak 54 sahanın (yaklaşık 110 hektar) daha ruhsatı alınmıştır. TPAO sondaj verileri ve MTA tarafından bu havzada yapılan etüt ve sondajlar dikkate alınarak derinliği 500 m. civarında olan toplam 20 000 m sondaj yapılması planlanmıştır. Bu sondajlar ile havzanın linyit rezervi, kalitesi ve kömürün yerinde gazlaştırılması konusunda çalışmalar yapılacaktır.

TKİ Çan havzasının güney ve batı panolarında üretim sırasında karşılaşılan sorunları gidermek amacı ile yapılması kararlaştırılmış sondajlar devam etmektedir. EİE tarafından yapılan çalışmalarda 2008 yılı Ağustos sonu itibarı ile yaklaşık 7074 m. sondaj tamamlanmıştır. Çalışmalar devam etmektedir.

TKİ'nin misyon, vizyon ve stratejileri doğrultusunda yapılan ve TKİ için stratejik katma değer üreten Araştırma-Geliştirme (Ar-Ge), Ürün-Geliştirme (Ür-Ge), ve Proses-Geliştirme çalışmalarının belirlenip aktif hale getirilmesi için gerekli bilgi edinme, tecrübe paylaşımı, yetkinlik kazandırma, organizasyon, koordinasyon, planlama, araştırma, geliştirme konularında üniversiteler ile sürekli işbirliği içinde bulunan Kurum özellikle son yıllarda dünyada hızla gelişen temiz kömür teknolojileri kapsamında bir dizi Ar-Ge faaliyetleri yada projelerini yürütmektedir. Böylece dünyadaki gelişmelere paralel olarak temiz kömür teknolojilerine geçiş sürecinin hızlandırılması amaçlanmaktadır.

12. Türkiye Taşkömürü Kurumu Genel Müdürlüğü (TTK):

Ülkemizdeki tek taşkömürü havzasına sahip Zonguldak'ta bulunan Türkiye Taşkömürü Kurumu Genel Müdürlüğü, faaliyetlerini Genel Müdürlük birimleri ile beş müessesede sürdürmektedir.

Havzanın hesaplanmış jeolojik rezervi yaklaşık 1.3 milyar ton olup (-1.200 m derinliğe kadar) bunun %40'ı görünür rezervdir.

2008 yılı satılabilir üretim programı 1,801 milyon ton olup, Ekim ayı sonu itibarıyla 1,340 milyon ton üretim yapılmıştır. Yıl sonu itibarıyla %89'luk bir gerçekleştirme beklenmektedir. 2009 yılında satılabilir üretim 2,1 milyon ton olarak öngörülmüştür. Üretilen kömürlerin yaklaşık %60'ı enerji, %25'i demir-çelik fabrikalarına ve %15'i diğer sektörlerle verilmektedir.

Türkiye Taşkömürü Kurumunun üretimini artırılması ve maliyetlerin düşürülmesi amacıyla uygulanmakta olan yeniden yapılanma programı kapsamında çalışmalar sürdürülmekte olup, hedef 5 milyon ton/yıl satılabilir taşkömürü üretim seviyesine ulaşmaktadır. Bu üretim seviyesine ulaşılması halinde bu miktardan elde edilecek koklaşabilir nitelikte, teshin amaçlı

ve santral yakıtı taşkömürü ile ülkemizin taşkömürü ihtiyacının önemli bir kısmı Kurum üretiminden karşılanacaktır.

Yeniden Yapılanma Programı kapsamında yatırım miktarlarında son yıllarda önemli artış sağlanmıştır. Böylece Kurumun ana alt yapısını oluşturan derin kuyuların büyük bir kısmı tamamlanarak hizmete alınmış olup, ana kat hazırlıklarının tamamlanmasına yönelik çalışmalar süratle devam edilmektedir. Bu kapsamda, 35 km galeri ihalesi yapılmış olup, yaklaşık 10 km'si tamamlanmıştır. 2008 yılı yatırım tutarı 25 milyon YTL olup, % 100 lük gerçekleştirme beklenmektedir. 2009 yılı yatırım tutarı 30 milyon YTL dir.

Üretim hedefinin gerçekleştirilmesi için 2008 yılı içinde alınması planlanan 3.000 yer altı üretim işçisinin işlemleri sürdürülmektedir.

5177 sayılı Kanunla getirilen düzenlemelerle özel sektörün de Zonguldak Havzasında rödovans yoluyla üretim yapmasının önü açılmıştır. Böylece taşkömürü potansiyelimizin en iyi şekilde değerlendirilmesi ve üretimin artırılması ile yaratılacak istihdam marifetiyle bölge ekonomisinin canlandırılması sağlanmış olacaktır.

Bu kapsamda havzada 24 (1'i boksit) küçük ölçekli ve 2 büyük ölçekli saha değişik tarihlerde ihale edilmiştir. Boksit sahasının sözleşmesi 31.12.2007 tarihinde feshedilmiştir. Ayrıca 2008 yılında 3 adet küçük ölçekli kuvars sahasının ihalesi yapılmıştır.

Bu sahalarda rödovans karşılığı işletmecilik yapan firmalar 2007 yılında 842.765 (25.673 tonu boksit) gerçekleştirmiş olup, 7,2 milyon YTL rödovans geliri elde edilmiştir. 2008 yılı Ekim ayı sonu itibariyle 843.195 ton üretim yapılmış olup, 9,4 milyon YTL rödovans geliri tahakkuk edilmiştir. 2008 yılı sonu itibariyle özel sektör üretiminin 1 milyon ton olması beklenmektedir. Bu sahalarda yaklaşık 4.550 kişi istihdam edilmektedir. Bu sahaların tam kapasite ile üretime geçmesiyle bu sahalardan yıllık 5 milyon ton üretim ve 9.000 kişiye istihdam hedeflenmektedir.

Böylece TTK tarafından 5 milyon ton, özel sektör tarafından 5 milyon ton olmak üzere yılda 10 milyon tonluk taşkömürü üretimi gerçekleştirilerek koklaşabilir taşkömürü ihtiyacının büyük bir kısmı ülkemiz kaynaklarından karşılanacaktır.

13. Petrol İşleri Genel Müdürlüğü (PiGM):

Ülkemizde halen 24 adet yerli ve 24 adet yabancı olmak üzere toplam 48 adet şirket; 431 adet arama ve 70 adet işletme ruhsatında faaliyet göstermektedir.

Ülkemizde bugüne kadar toplam 1377 adet arama kuyusu açılmıştır. Açılan kuyuların adet olarak % 55'i Güneydoğu Anadolu, % 28'i Trakya Bölgesinde, % 17'si de diğer bölgelerde yer almaktadır.

Bugüne kadar 107 petrol sahası ve 36 doğal gaz sahası keşfedilmiş olup, bu sahalardan Eylül sonu itibariyle toplam 130,1 milyon ton ham petrol, 10,3 milyar m³ doğal gaz üretimi gerçekleştirilmiştir.

2008 yılı Eylül sonu itibariyle kalan üretilebilir ham petrol rezervimiz 37,1 milyon ton, doğal gaz rezervimiz ise 6,6 milyar m³ 'tür. 2007 yılında yaklaşık 36,7 milyar m³ olan doğal gaz ve 31 milyon ton petrol tüketimi dikkate alındığında, ülkemiz ihtiyacı olan petrol ve doğal gazın büyük ölçüde ithalatla karşılanması zorunlu görülmektedir. Yapılan ithalat için ödediğimiz döviz uluslar arası petrol piyasalarındaki fiyat hareketlerine bağlı olarak önemli rakamlara ulaşmaktadır. Özellikle 2007 ve 2008 yıllarında uluslararası konjoktüre bağlı olarak petrol fiyatlarında önemli artışlar yaşanmaktadır. Bunun sonucu olarak 2007 yılındaki petrol faturamız bir önceki yıla göre %16 artışla; 2007 yılı sonu itibari ile ham petrol ithalatı 11,7 milyar ABD doları, ürün ithalatı 7,3 milyar ABD doları, ürün ihracatı da 3,5 milyar ABD dolar olmak üzere, toplam petrol faturamız 15,5 milyar ABD dolara ulaşmıştır.

14. Türkiye Petrolleri A.O. Genel Müdürlüğü (TPAO):

Uluslararası siyasetin şekillenmesinde, ülkelerin kalkınması, refahı, güvenliği ve gelişmesinde petrol ve doğal gaz stratejik bir konum arz etmektedir. Dolayısıyla hidrokarbon aramacılığı ve üretim faaliyetlerini yürüten ulusal ve uluslararası şirketlerin stratejik konumları her geçen gün daha iyi anlaşılmaktadır.

Bu stratejik konumu itibariyle enerji arz güvenliği konusu dünya gündeminde olduğu gibi ülkemiz gündeminin de ilk sıralarına taşınmış durumdadır. Petrol ihtiyacının büyük bölümünü ithalat yoluyla karşılayan ülkemizin kalkınmasını sürdürebilmesi için her yıl giderek artan petrol ve doğal gaz ihtiyacını her ne şekilde olursa olsun kesintisiz olarak sağlamak mecburiyetinde olduğu bir gerçektir.

Ülkemiz, ham petrol ihtiyacının büyük bir bölümünü ithal etmektedir. 2007 yılında enerji ithalatına karşılık ödenen faturanın 34 milyar \$ olduğu düşünüldüğünde, önümüzdeki 13 yıl içerisindeki petrol ve doğal gaz faturasının, yaklaşık 700 milyar \$ olması beklenmektedir. Bu rakamların büyüklüğüne bakılırsa, petrol ve doğal gaz aramacılığının önemi ortaya

çıkılmaktadır. Bu bağlamda, TPAO, petrol ve doğal gaz arz güvenliğimizin temini için özellikle yurtiçinde ve yurtdışında yeni hidrokarbon kaynaklarının araştırılması, keşfi ve değerlendirilmesine yönelik faaliyetleri neticesinde elde ettiği gelirlerle, son yıllarda ülke ekonomisine önemli oranda katkı sağlamaktadır. Bu katkının, önümüzdeki yıllarda da kendisine tanınan imkanlar ölçüsünde daha da artarak devam etmesi beklenmektedir.

2003 yılında ivme kazanan yurtiçi ve yurtdışı arama yatırım hamleleri ile TPAO, rekor düzeydeki yatırım bütçeleri sayesinde petrol arama ve sondaj faaliyetlerine hız vermiştir. 2000'li yılların başında, yetersiz düzeyde bulunan yatırım bütçesi; 2005 yılında 209 milyon dolar, 2006 yılında 288 milyon \$, 2007 yılında 341 milyon \$ ve 2008 yılı programı 417 milyon \$ (Kasım sonu blokeli gerçekleşme 369 milyon \$) olarak ayrılmış ve 2009 yılı için ise 461 milyon \$ (650 milyon YTL) olarak planlanmaktadır. Yatırımlardaki bu büyük artışların, ülkemizin yeni petrol zenginliklerine kavuşması için güzel fırsatlar sağlayacağı ümit edilmektedir.

TPAO, arama faaliyetlerini başta Güney Doğu Anadolu ve Trakya Bölgeleri olmak üzere, diğer bölgelerimizde de yoğun olarak sürdürmektedir. Bu çalışmalara ilave olarak son yıllarda özellikle Karadeniz başta olmak üzere, denizlerimizde de giderek artan ölçüde arama yatırımlarına devam etmektedir.

TPAO tarafından 2003 yılından sonra değişen arama stratejisi doğrultusunda, 2006 yılında 2 boyutlu sismik çalışmaların sonucu elde edilen yapılar üzerinde, prospektlerin daha detaylı tespiti amacıyla Karadeniz deniz alanında 5.419 km² 3B sismik program gerçekleştirilmiştir ki, bu rakam yıl içinde dünyada deniz alanlarında yapılan 3B sismik programın 20'sinde biridir. 2007 yılında TPAO ve ortakları ile beraber; kara alanlarında 925 km² 2B, 756 km² 3B; deniz alanlarında 20.518 km² 2B ve 4.147 km² 3B sismik saha çalışması gerçekleştirilmiştir. Bu çalışmalardan, Batı Karadeniz programının bir bölümü TPAO ortağı Petrobras firması ile beraber yürütülmektedir. 2008 yılında karalarda 1.311 km² 2B, 660 km² 3B ve denizlerde 9.820 km² 2B, 1.250 km² 3B sismik saha çalışması planlanmış olup, Kasım sonu itibariyle karalarda 1033 km² 2B, 368 km² 3B ve denizlerde 11536 km² 2B sismik saha çalışması gerçekleştirilmiştir. 2009 yılı için ise, karalarda 3.710 km² 2B, 1.780 km² 3B, denizlerde 1.000 km² 3B sismik saha çalışması programlanmıştır.

2000'li yılların başında 20 adet sondaj kuyusu açabilen, arama ve sondaj teknolojisindeki gelişmeleri kısa zamanda bünyesine adapte eden TPAO, kara ve deniz alanlarında sondaj sayısını artırarak 2007 yılında 74 adete ulaştırmıştır. 2008 yılı için 71 adet kuyuda 159.050 m (TPAO hissesi 150.950 m) sondaj yapılması programlanmış olup, Kasım sonu itibariyle 66

adet kuyuda (6 adedi 2007 yılından devir) 113.552 m. sondaj çalışması gerçekleştirilmiştir. 2009 yılı için ise 79 adet kuyuda 176.000 m (TPAO hissesi 167.599 m.) sondaj çalışması yapılması planlanmıştır.

2004 yılında Batı Karadeniz’de gerçekleştirilen doğal gaz keşfi, 2004-2008 yıllarında Karadeniz’de yapılan yoğun sismik program, bu bölgeyi petrol şirketlerinin ilgi odağı haline getirmiştir. Batı Karadeniz’de (Akçakoca), rezerv geliştirmek için yoğun arama yatırımlarına devam edilmektedir. Akçakoca-Çayağzı Doğal Gaz Proses Tesislerinin 20 Mayıs 2007 tarihinde devreye alınmasından sonra, doğal gaz üretimine geçilmiştir. TPAO’nun Akçakoca’da ürettiği doğal gazın Trakya sahalarından gerçekleştirdiği toplam doğal gaz üretiminden daha fazla (1,5-2 milyon m³) olacağı öngörülmektedir.

Bu yoğun faaliyetlere ve gelişmelere ilave olarak, ülkemiz için bir ilk olan ve toplam 1,6 milyar m³ kapasiteli yeraltı Silivri Doğal Gaz Depolama Tesisleri Nisan 2007 ayında devreye alınmıştır. Ülkemizin doğalgaz arz güvenliğini artırmak amacıyla ilave tesislerin kurulması da 2009 yılında gündeme gelmiştir.

Diğer taraftan; Batı ve Orta Karadenizin hidrokarbon potansiyelinin araştırılması, ekonomiye katkısı, risk paylaşımı, bilgi, teknoloji ve tecrübe alışverişi açısından önem arz eden TPAO-Petrobras (Brezilya) şirketi ile 17 Ağustos 2006 yılında imzalanan Ortak İşletme Anlaşması kapsamında, Karadeniz’de yaklaşık 400 Milyon Dolar’lık bir yatırım planlanmıştır. Bu konudaki çalışmalar programa uygun olarak devam etmektedir. Ayrıca, 19 Kasım 2008 tarihinde yine Karadeniz’in derin deniz alanlarında petrol ve doğal gaz aramacılığı için TPAO-EXXONMOBİL (ABD) işbirliği anlaşması imzalanmıştır. EXXON MOBİL (ABD) ile gerçekleştirilen işbirliği anlaşması kapsamında da yaklaşık 450 Milyon Dolar’lık bir yatırım öngörülmektedir.

Karadeniz’in derin sularındaki muhtemel hidrokarbon potansiyelinin araştırılması, keşfi, tespiti ve üretilmesine ilişkin yatırımlar, 2009 yılından itibaren yoğunluk kazanacaktır. Diğer taraftan TPAO’ca Ege’de ve Akdeniz’de yürütülmekte olan arama yatırımlarından da geleceğe dönük olarak olumlu sonuçlar elde edilmesi beklenmektedir. Bu yatırımlar, ülkemiz açısından stratejik değere sahip olduğu gibi mali boyutu ve beklenti itibarıyla da son derece önemli projelerdir.

TPAO, son yıllarda, Trakya, Güneydoğu Anadolu, Doğu Anadolu ve İç Anadolu bölgelerimizin yanı sıra, diğer yeni kara alanlarında da arama çalışmalarını sürdürmektedir. Bu kapsamda Siirt-Pervari, Şırnak civarı, Cudi Dağı yakınları ve Suriye sınırı civarındaki arama çalışmaları da büyük bir cesaret ve özveri ile sürdürülmektedir. Batı Toroslar, Tuzgölü

ve civarındaki basenlerinde (Nevşehir-Kırşehir-Niğde-Ulukışla) arama çalışmalarına önem verilmiş bu kapsamda, gerekli jeolojik, jeofizik etütler ve sondaj çalışmaları yapılmaktadır. Bu çalışmalar sonucu; Yuvaköy-1 (Burdur-Isparta) kuyusundaki sondaj çalışmalarına devam edilmektedir. Diğer taraftan, Bor-1 (Niğde-Bor) kuyusundaki sondaj çalışmaları 2.550 m'de tamamlanmıştır.

TPAO Kasım 2008 sonu itibariyle arama, sondaj ve üretim faaliyetleri sonucunda;

Trakya Bölgesi'nde; İncilibayır, Adatepe, B.Velimeşe, Fidanlık, Dikilitaş, Reisdere ve Hamitabat vb. sahalarında doğal gaz üretimi/keşfi gerçekleştirilmiştir.

Güney Doğu Anadolu Bölgesinde; Suriye sınırı civarında, (D.Sınırtepe, Çamurlu, B.Kozluca, Yolaçan sahaları), G.Kırtepe sahalarında ve ayrıca Adıyaman Bölgesinde B.Gökçe, Gölgeli, D.Karakuş, D.Çemberlitaş-1, Şambayat-1 ve Köseler-1 (Kozluk/Batman) kuyularında petrol üretimi, geliştirilmesi ve keşfini gerçekleştirmiştir. Yöredeki yatırım faaliyetlerini özen ve dikkatle yürütmektedir.

Diğer taraftan, TPAO'nun yurtdışı faaliyetleri kapsamında, zengin hidrokarbon rezervleri ve yatırım fırsatlarıyla büyük ilgi toplayan Hazar Bölgesi'nde uluslararası büyük petrol şirketleri ile konsorsiyumlara katılarak, Azerbaycan'da Azeri-Çıralı-Güneşli, Şah Deniz ve Alov Projeleri olmak üzere 3 büyük projede arama ve üretim faaliyetlerinde, Kazakistan sahalarında ise üretim vb. faaliyetlerde bulunmaktadır.

Ayrıca, TPAO, Libya'daki arama faaliyetlerine, sahip olduğu 2 arama bloğuna yeni bir bloğun ilavesiyle yeni bir boyut kazandırmanın yanında Kolombiya'da da arama projesine ilişkin çalışmaları TPIC sorumluluğunda yürütmektedir. Ayrıca, Komşumuz İran ile 14 Temmuz 2007 tarihinde İran Körfezi'ndeki Güney Pars gaz-kondensat sahasının 22,23 ve 24. fazlarının TPAO tarafından geliştirilip üretilmesi hususunda bir MOU imzalanmış olup, görüş birliğine varılmıştır.

Diğer taraftan; 20 Kasım 2008 tarihinde TPAO, BOTAŞ ve Shell Energy Europe BV. ile Irak'ta doğal gaz arama, işletme, taşıma ve pazarlama faaliyetlerini kapsayan işbirliği için bir ön anlaşma imzalanmıştır. Irak'ta iş fırsatlarını en iyi şekilde değerlendirebilmek amacıyla TPAO'nun Irak hedefleri doğrultusunda faaliyetlere ve ilgili gelişmelerin takip edilmesine devam edilmektedir.

Yine komşu ülkelerden Gürcistan ve Suriye ile ilgili olarak Ortak Petrol ve Doğal Gaz Arama ve Üretim Projelerinin geliştirilmesine önem verilmekte olup, Rusya, Ukrayna, Cezayir, Mısır, Sudan, Yemen ve Brezilya'ya yönelik yoğun iş geliştirme faaliyetlerimiz sürdürülmektedir.

Türkiye, stratejik ve coğrafi konumu itibariyle, Balkanlar, Orta Doğu ve Kafkasya gibi son derece önemli üç bölgenin kavşak noktasında bulunmaktadır. Bu konumu ile üretici ülkelerle tüketici ülkelerin arasında bir köprü durumunda olan Ülkemizin, bir Enerji Koridoru ve Ceyhan'ın da bir Enerji Merkezi olabilmesi için yoğun çalışmalar sürdürülmektedir. Bu bağlamda, sahibi olduğumuz, % 6,53 pay ile Bakü-Tiflis-Ceyhan Ham Petrol Boru Hattı ve % 9 pay ile Güney Kafkasya Doğal Gaz Boru Hattı iyi birer örnek oluşturmaktadır.

Kuruluşundan bu yana yurtiçi ve yurtdışında petrol ve doğal gaz arama, sondaj ve üretim faaliyetlerini, özveri, cesaret, kararlılık, azimli çalışma prensibi, takım ruhu anlayışı ve başarı ile gerçekleştiren, yetişmiş insan gücü ve güçlü organizasyon yapısı yanında gelişmiş teknolojisi ile de dünyadaki büyük petrol şirketleriyle yarışan TPAO, bu başarılarını sahip olduğu vizyonu ve misyonu doğrultusunda, önümüzdeki yıllarda da sürdürecektir.

15. Boru Hatları ile Petrol Taşıma A.Ş Genel Müdürlüğü (BOTAŞ):

1987 yılında 500 milyon m³ ile başlayan ve 2007 yılı itibariyle 34.507 milyon m³'e ulaşan yıllık doğal gaz tüketiminin 2008 yılı sonunda 38 milyar m³'e ulaşması beklenmektedir.

2008 yılı Ekim ayı sonu itibarı ile 4,8 milyar m³'ü doğal gaz eş değeri sıvılaştırılmış doğal gaz (LNG) olmak üzere 31 milyar m³ doğal gaz ithalatı gerçekleştirilmiştir. Yine Ekim ayı sonu itibarıyla Toplam 29,2 milyar m³ doğal gaz satışı gerçekleştirilmiştir. Bu miktarın % 50'si elektrik, % 21'i konut, % 29'u sanayi sektörlerinde kullanılmıştır.

Halihazırda doğal gaz alımına yönelik olarak Türkmenistan dahil toplam 6 ülke ile 9 ayrı doğal gaz ve/veya LNG alım ve satım anlaşması imzalanmış durumdadır.

BOTAŞ tarafından, ithal edilen doğal gazın tüketim noktalarına ulaştırılması ve doğal gazın ülke sathında yaygınlaştırılması için 2002 yılından bugüne kadar BOTAŞ tarafından yaklaşık toplam 1,3 milyar dolarlık yatırım yapılmış olup, bu kapsamda inşa edilen doğal gaz boru hatlarının uzunluğu 2002 yılında 4.510 km. iken, 2005 yılında 7.809 km, 2006 yılında 8.333 km. ve 2007 yılında ise 9.798 km.'ye ulaşmıştır. Tamamlanan hatlarla doğal gaz boru hatlarının uzunluğu 2008 yılında bugün itibariyle 11.130 km.'ye ulaşacaktır. Ayrıca, 4 adet proje, 6 şantiye ile çalışmalar tüm hızıyla devam etmekte olup, 2002 yılına kadar 9 il'e gaz

arızı sağlanmışken, 2002-2008 (Kasım) döneminde 54 İl'e doğal gaz arzı sağlanmıştır.

2002 yılı Aralık ayından bugüne kadar; Konya, Kayseri, Çorum, Erzurum, Kütahya, Uşak, Sivas, Samsun, Kırıkkale, Kırşehir, Aksaray, Balıkesir, Malatya, Bilecik, Manisa, İzmir, Niğde, Kahramanmaraş, Denizli, Yozgat, Gaziantep, Kırklareli, Şanlıurfa, Amasya, Erzincan, Afyonkarahisar, Düzce, Yalova, Çanakkale, Elazığ, Van ve Karaman İllerimizde konut ve sanayide, Mersin, Adana, Antalya, Burdur, Isparta, Osmaniye, Kastamonu ve Ağrı İllerimizde sadece sanayide, Kars, Ardahan, Bayburt, Adıyaman, Diyarbakır, Aydın, Edirne, Ordu, Tekirdağ, Çankırı, Rize, Karabük, Nevşehir, Trabzon, Gümüşhane, Bolu ve Tokat İllerimizde ise teknik olarak doğal gaz arzı sağlanmış olup, toplam 63 İlimize gaz arzı ulaşmıştır.

2009 yılında; Zonguldak, Giresun ve Bartın olmak üzere toplam 66 İlimize, 2009 yılından sonra; Hatay, Siirt, Muğla, Iğdır, Batman, Kilis, Bingöl, Bitlis, Muş, Şırnak, Mardin, Sinop, Hakkari, Artvin ve Tunceli olmak üzere toplam 81 İlimize, bütçe imkanları çerçevesinde doğal gaz arzı sağlanması planlanmaktadır.

Halen yapım çalışmaları sürdürülen ve planlanan hatların da tamamlanarak işletmeye alınmasıyla, 11.130 km.'yi aşan doğal gaz iletim ve dağıtım hattı ile doğal gaz kullanımının yapılan ithalat sözleşmeleri ile uyumlu şekilde yurt çapında yaygınlaştırılması hedefine ulaşılmış olacaktır.

BOTAŞ doğal gazın kullanımını yaygınlaştırmak amacıyla bir taraftan bağlantı ve dağıtım hatları projelerini hızla yürütürken diğer taraftan da EPDK Doğal Gaz Piyasası Yasasının kendisine yüklediği sorumluluk çerçevesinde şehir içi dağıtım projelerinin ihalelerini gerçekleştirmektedir. Bu kapsamda bugüne kadar konut ve sanayi sektörümüzde doğal gaz kullanımının yaygınlaştırılabilmesi için 57 şehir dağıtım ihalesine çıkmıştır. Kurul tarafından sonuçlandırılarak ihaleyi kazanan şirketlerden 53 tanesi lisans almış olup, diğer şirketlerin dağıtım lisansı alma işlemleri ise EPDK tarafından devam ettirilmektedir.

Doğal gaz kullanımının yaygınlaştırılmasına paralel olarak doğal gazdaki mevsimsel, günlük ve saatlik talep değişikliklerini düzenlemek, böylece gaz arz güvenliğine katkıda bulunmak amacıyla doğal gaz depolama projeleri sürdürülmektedir. Kuzey Marmara ve Değirmenköy'deki 1,6 milyar m³ depolama kapasiteli doğal gaz depolama tesisleri 2007 yılı içinde devreye alınmış olup, kışın arz talep dengesinin sağlanması için 2008 yılı Ekim ayı sonu itibarıyla 1,5 milyar m³ doğalgaz geri üretim yapılmak üzere hazır bulunmaktadır.

2008-2009 kış döneminde yaşanması muhtemel doğal gaz arz açığı dolayısıyla kesinti ve/veya kısıntıların önlenmesi, Ülkemizin doğal gaz arz talep dengesinin sağlanması ve buna bağlı olarak arz güvenliğinin güvence altına alınabilmesi amacıyla ilgili mercilerden alınan izinleri müteakip, 03 Nisan 2008 tarihinde imzalanan Zeyilname ile, 19/10/2006 tarihinde imzalanmış olan Egegaz Aliğa LNG Terminali Hizmet Alım Sözleşmesi'nin süresi, ticari şartların değişmemesi kaydıyla 2008-2009 kış dönemini de kapsayacak şekilde 3 Nisan 2009 tarihine kadar uzatılmıştır.

Ayrıca, Tuz Gölü Doğal Gaz Yeraltı Depolama Projesinin gerçekleştirilmesi için çalışmalar devam etmektedir. Mühendislik çalışmaları kapsamında sismik ve sondaj çalışmaları tamamlanmış olup, ÇED Olumlu Belgesi alınmıştır. 8 yıl sürmesi planlanan Proje kapsamında 12 adet depo oluşturularak yaklaşık 1 milyar m³ işletme gazı depolanması sağlanacaktır. İlk 6 deponun 2015 yılında, ikinci 6 deponun 2018 yılında devreye alınması planlanmaktadır. Yapılan sismik çalışmaları neticesine göre bölgede yaklaşık 5 milyar m³ depolamaya uygun potansiyel bulunmakta olup, zaman içinde bu potansiyel değerlendirilecektir. Proje için Dünya Bankası kredisi kullanılacaktır. Proje kapsamında Hirfanlı Barajı'ndan 120 km. mesafeden boru hattı ile tatlı su getirilecek ve projesten çıkan tuzlu su 40 km.lik başka bir boru hattı ile Tuz Gölü'ne deşarj edilecektir. Projenin en önemli noktalarından biri olan tuzlu su deşarjı ile her geçen yıl kurumakta olan Tuz Gölü'ne de aynı zamanda hayat verilecektir. 20 Eylül 2006 tarihinde Genel Danışmanlık Hizmetleri, 19 Mart 2007 tarihinde de Çevresel İzleme Danışmanlık Hizmeti sözleşmeleri imzalanmıştır. Çevresel Danışmanlık Hizmeti yapım ihalesi ile aktif olacaktır. Yerüstü ve Yeraltı Tesisleri, Su Temin ve Tuzlu Su Deşarj Boru Hatları Temin ve Montajı ve Kavern Çözeltme İşlemi Satın Alma İşİ Önyeterlilik ilanı verilmiş ve firmaların başvuruları 31 Ekim 2008 tarihine kadar alınmış olup, değerlendirme çalışmalarına başlanılmıştır. Söz konusu ihale için 2009 yılı son çeyreğinde sözleşme imzalanması planlanmaktadır.

Sayın Başkan, Değerli Milletvekilleri,

Bakanlığım, Bağlı ve İlgili Kuruluşlarının (TEDAŞ dahil) yürütmekte oldukları projelere; 2009 yılı için tahsisi öngörülen toplam ödenek miktarı 3,2 milyar liradır. Bakanlığım merkez teşkilatına 2009 yılı bütçesi olarak, cari harcamalar için 52,2 milyon lira, yatırımlar için 5,7 milyon lira, transfer harcamaları için 57,9 milyon lira ve kamulaştırma harcamaları için 6,8 milyon lira olmak üzere toplam, 122,6 milyon lira ödenek tahsis edilmiştir.

Ödeneklerini Bakanlık bütçesi transfer kaleminden alan Elektrik İşleri Etüt İdaresi Genel Müdürlüğü'ne 8,6 milyon lirası yatırım olmak üzere toplam 43,9 milyon lira, MTA Genel Müdürlüğü'ne 102 milyon lirası yatırım olmak üzere toplam 220,8 milyon lira, TAEK Başkanlığı'na 28,5 milyon lirası yatırım olmak üzere toplam 73,2 milyon lira, Bor Enstitüsü'ne ise 6,5 milyon lirası yatırım olmak üzere toplam 7 milyon lira ödenek tahsis edilmesi öngörülmüştür.

Bakanlığıma bağlı genel bütçeli kuruluşumuz olan Petrol İşleri Genel Müdürlüğü'ne 2009 yılı bütçesi olarak; 400 bin lirası yatırım olmak üzere toplam 5,6 milyon lira ödenek ayrılmıştır.

Genel Kurulunuza Bakanlığım faaliyetleri ve bütçemizle ilgili özet bilgiler sunmuş bulunuyorum. Çalışmalarımıza ışık tutacak görüş, eleştiri ve katkılarınız için teşekkür eder, hepinize saygılar sunarım.

Dr. Mehmet Hilmi GÜLER
Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı